

MSGRE L. BEAUPIN:

NA VÝBOJ!

Z FRANČTINY PODLE PATNÁCTÉHO VYDÁNÍ
PŘELOŽIL

ANTONÍN MELKA.

NÁKLADEM VLASTNÍM.
TISKEM ČESKOSLOVANSKÉ AKCIOVÉ TISKÁRNY
FILIÁLKY V ČES. BUDĚJOVICÍCH.

Nihil obstat.

Jarosl. Macek,
censor ex offio.

No. 9339.

Imprimatur.

Episcopalis ordinariatus Budvicii Bohem.,
die 7. septembris 1925.

† Simon,
episcopus.

ÚVODEM.

Z tolika stran bylo a jest slyšeti volání o nutném prohlubování duchovního života v našich katolických organisacích a o nutnosti, aby byl vnesen do našich spolků pravý náboženský duch. Odpovědí na toto toužebné volání je překlad tohoto díla známého vychovatele a organisátora francouzské mládeže Msgra L. Beaupina: »Pour être apôtre.« Vyrostlo z praktického života. Msgr. Beaupin konaje tolikerá duchovní cvičení s francouzskou mládeží, poznal z přímého styku s ní, že jí schází k zdárné, výbojně, apoštolské činnosti, pro niž mládež horuje, jednak hlubší základ duchovního života a jednak správný pojem o apoštolátu. Přesvědčení, k němuž dospěl, zní: Obrod vlasti neprovede leč pokolení **světců**. A proto nespokojen s tím povrchním křesťanstvím, jak se namnoze mezi námi praktikuje, noří se až v samy zdroje plného křesťanského života. Klade nejprve žulové základy veškeré dobré, účelné a požehnané činnosti: určení člověka, jeho cíl, věčné perspektivy, neboť z nich plynou základní pravidla, která řídí celý život. Potom zasvěcuje mladého ducha v základní poučky o duchovním životě. Podává správný pojem, nejdokonalejší vzor (Ježíš Kristus), nejlepší učitelku (církev) a nejbohatší zdroje (svátosti) duchovního života. Konečně ve třetím dílu udává podmínky, způsob a cíl apoštolátu.

Kniha jest psána poutavým způsobem. Autor klade své myšlenky a výklady namnoze na rty mladého muže

tak kolem dvaceti let a život, život mluví z ní. Jemný psychologický takt dává knize zvláštní posvěcení. Co divu, že od r. 1907, kdy vyšla v předvečer veliké »rozluky«, vychází dnes již v patnáctém vydání. (1919.) Síli-la mládež i lid v boji rozlukovém, svítla mnohému svědomí na správnou cestu v zatemnělých dnech tehdejších, za války byla posilou a útěchou tolika dobrým vojákům v zákopech, dnes po vítězství je časovější než kdy jindy, neboť **»obrod národa uskuteční jen apoštolé«**. Proto je tolik třeba mezi mládeží je vychovávat.

Kéž Duch Svatosti a apoštolské Síly požehná poslání tohoto překladu i v naší milé vlasti a napomáhá vpraviti v naše slibné hnutí mládeže to, čeho tolik potřebuje: pravý, solidní, hluboký život duchovní.

V Č. Budějovicích, v lednu 1925.

Překladatel.

P o z n á m k a: Autor i knihkupec pařížský, p. P. Lethielloux, autorisovali laskavě tento překlad.

PRVNÍ DÍL.

ZÁKLADY.

I. NĚKOLIK ÚVAH O ŽIVOTĚ.

Málokdo se zamyslí nad otázkou, jaký smysl má život a jaký jest jeho cíl.

Většina poddává se poměrům a okolnostem a mnozí se o ni vůbec nestarají. Zaujatí svými podniky anebo svými zábavami, odvracejí mysl jinam, jak dí Pascal a nestarají se, jak je vidět, o budoucnost naprosto nic.

Jedni, klesající pod těžkým ordelem úmorné práce, pečují jen, aby se najedli a napili podle chuti. Smrt se jim zdá dobrodiním a pokojem. Jdou v její objetí v jakémsi osudném bezvědomí, oddaně a bez odporu jako poslušné stádo, jež nějaký neviditelný pastýř neúprosňou svou holí shání do propasti . . .

Druzí se ubíjejí stálým úsilím o nabytí peněz a cti — těchto dvou předsudků, které unikají jejich ruce vždy, kdykoliv je chtějí uchopit. S bláhovým šílenstvím zatínají se křečovitě v přítomnost — mezitím co se blíží chvíle neodvratné zkázy. Jsou jako hrdinové Tolstojovi přesvědčeni, že »vykonali vše, jak se sluší a náleží«. »Cosi« však je přece znepokojuje a tísní a ovzduší společenské lži, v němž se pohybují, tíživě jim uléhá na prsa.

Jiným pak, kteří jsou bohatí a myslí si, že jsou šťastni, je život »stálou příležitostí, aby si strojili hostinu«.

Avšak všechny tyto ubohé jejich radovánky zdají se jim nakonec, podle slova jednoho ze současných spisovatelů, »špinavou robotou«, kterou dělají jen ze zvyku a mdle, až ztrácejí jako Werther, »svatou sílu k žití.«

Konečně ti, kteří jsou trochu zmužilí, vzpírají se osudu a opakují si znovu a znovu se stoickou tvrdošijností, která nedovede zakrýti úzkost jejich srdce, neútěšná slova básníková:

Je zbabělé vše lkání, pláč i vzdychání:
plň zmužile své dlouhé, těžké poslání
a z liché osudné tvá hlava trč —
pak jako já jen trp a umírej — a mlč!*)

*

* *

Kde jest místo tvé uprostřed těchto zmatených názorů? Jsi snad jen takový diletant života, který chce toliko užívat, snad jen takový »hostimil«, který se chce baviti? Promarnil's snad svou mladost s veselou bezstarostností milionáře, který v povýšenecké své bláhovosti vyhazuje peníze oknem?

Snad jsi se dal unášeti životem a přijímal dny, jak přišly. Nořil se v nízkost a nicotnosti, spokojuje se plochostí pravšedních zažitků a obestíral se dobrovolně v nejasnou mlhu změkčilé a chabé malichernosti, která nezná ani podstaty ani bytnosti a nepomýšlel nikdy na něco velikého, miluje jediné, co je příjemné, snadné a pohodlné.

Myslíl's, že se dosti zabezpečuješ pro budoucnost již tím, že neděláš nic zlého a že hledíš býti poctivým, tak, jak tomu slovu rozumí svět. Zdálo se ti, že stačí konat v jisté dny, co je přikázáno, abys byl již dobrým křesťanem a dostal se do nebe — ovšem až po delší době

*) Alfred de Vigny: La Mort du loup.

a co možno nejpozději — asi tak, jako se jde po třicetileté práci v nižším úřadě do výslužby plně zasloužené.

Prožiješ-li v mysli ještě jednou všecky své útrapy i všecky své radovánky i vše, čehos užil i vše, cos kdy měl rád, budeš mítí ze všech těch zažitků, jak jdou jeden po druhém, a které přes všecku zdánlivou různost svou přece jsou si tak podobné, jenom nesmírný a nekladný pocit prázdnoty, chladu, marnosti a neužitečnosti.

Na to mi odpovíš: »To všecko já vím a četl jsem též mnohou chmurnou a výmluvnou stať o životě; také jsem již trpěl dost, abych věděl, na čem jsem. Ale, ukaž mi, je možné, aby byl člověk šťasten?

*

*

První povinností člověka, který chce býti člověkem, jest, aby se odhodlaně odtrhl od těch, kteří nikdy nechtěli pohleděti záhadě života tváří v tvář.

»Především jest potřebí přidati se k těm nemnohým, kteří se dívají na život co nejvážněji a také z toho odvozují důsledky.*)

Ptal jsem se již sama sebe, co to znamená: žíti? První povinností naší jest, hledati poučení o smyslu života . . . jak jsem ji dosud plnil?

Může se můj dosavadní život vykázati chvílemi, kdy jsem si jej plně uvědomoval, o něm vážně přemýšlel a v duchovní samotu se uchýloval? Ó, kdo vypoví, jak nízký život žije — a to zcela dobrovolně — velká většina lidí, jak uboze prázdňá jsou jejich srdce a jak nevyřekná jest nevědomost jejich ducha?

*) Ollé-Laprune: Le Prix de la Vie p. 419.

A jak málo je těch, kteří nejdou s davem, nýbrž mají odvalu mysliti a hledí chápati a nebojí se ani pravdy ani dobra ani krásy a jejichž duše se bouří proti nicotnosti takových dnů, v nichž hodina miji nezadržitelně za hodinou jako krůpěj tekoucí vody za krůpějí.

Nemám práva nestarati se sám o sebe. Ba, já vskutku ani nemohu.

Musím tedy míti tolik odvahy, abych dovedl přemýšleti sám o sobě, a je-li nutno, i se ode všeho odloučil, bych se mohl směle a bez bázně zpytovat a měl tolik síly, abych v sobě zjednal ticho a klid.

Je třeba jen strásti se sebe trochu své liknavosti. Naše vlastní a pravé »já« dřímá temným spánkem, jako zrno v brázdě mrazem ztuhlé; žádné pletivo našich návyků, byť sebe pevnější, neodolá opětovanému úsilí.

Je to ovšem pracné, těžké, avšak nutné.

Nuž, pokusme se o to.

*

Jsem křesťan; víru jsem si sice zachoval, avšak není to víra živá. Otevřme si starý katechismus a milé, prostinké evangelium a poslyšme, co mluví nepopíratelné tužby naší pravé přirozenosti, t. j. přirozenosti, zbavené všech klamavých zevnějších.

Postavme se především na správné hledisko a východisko.

»Vyšel jsem od Otce a přišel jsem na svět; opět opouštím svět a jdu k Otci.« (Jan 16, 28.) Těmito slovy je určen netoliko lidský cíl Vtěleného Slova, nýbrž jimi je co nej přesněji vyslovena i záhada našeho původu a našeho cíle.

Bůh mne stvořil. On mne učinil. »Od věčnosti nosil mne Otec nebeský ve svém srdci.«

Toto pomyšlení mne osvěcuje a oblažuje. Nejsem tedy dítko náhody; dřív ještě, než jsem se narodil, byl jsem v mysli boží a měl jsem již tenkrát určeno své místo na světě.

Jaká to tajemná a vznešená urozenost! Mám pro ni smysl? Hleděl jsem kdy uvažovati o svém původu od Boha a připomínati si, odkud jsem? Mé narození v čase bylo snad bezvýznamné; nicméně Bůh se jím zaměstnával a, i když se netlačili u mé kolébky lidé, Bůh nepřestal — to vím — upíratí na mne svůj pohled.

Buďme hrdi na život — je darem Božím. Jedni ovšem mluví rádi o svých slavných předcích; druzí zase pečlivě zatajují nízké postavení těch, kteří je zplodili; pýcha oněch jest stejně hloupá jako nemístný stud druhých. Ať jsme již dostali život jakkoli, vždy jsme jej dostali od Boha a to jest jediný a všem společný důvod naší vznešenosti. Měl by stačiti, aby nás zadržel, kdykoli chceme spáchatí něco podlého a nízkého.

Bůh jest však netoliko naše východiště, nýbrž i místo našeho určení. Je náš cíl.

A tak tedy já — bytost konečná, nedokonalá a zavíslá, jdu k Tomu, jenž jest Nekonečný, Dokonalý a Svrchovaný. Ač mne dělí od něho propast, on nicméně mne zve, abych k němu kráčet. Mám jen míti touhu — na první pohled bláhou, abych tu propastnou vzdálenost něčím vyplnil a stavěti se jako zvědavé děcko na špičky, abych ho lépe viděl. Nikdy nepřidám k postavě své tolik, aby

bylo dost a vždy zůstanu Boha nehoden; půjdu však nicméně za jeho voláním, neboť On mne stvořil pro Sebe k mému blahu a k své cti a slávě.

Život je tedy dobro — a to jedno z největších — poněvadž jest mi prostředkem, abych došel k Bohu, jest časem zkoušky, v níž se duše čistí, jsou to leta učednická, v nichž se mám naučiti umění neskonale vznešenému a krásnému.

Život jest tedy velice vážný. Bůh aby mne mohl připustiti v své svaté společenství, dává mi napřed příležitost, abych si zasloužil tuto odměnu a abych se dobrovolným rozhodnutím své vůle stal schopným poznávati a chápati ho podle svých ubohých sil.

Žítí je tedy, vychovávatí se tak, abychom si zasloužili Boha. Z tohoto hlediska nabývá vše jiného světla a jiné podoby: vše, co se v mém životě přihází, má účel vésti mne k Bohu. Svět a slasti lidské jsou mi k tomu, abych mohl podle nich posouditi a oceniti Boha. Vše jest mi ku posvěcení, ze všeho je mám hledět vyzískati.

Pravá moudrost životní záleží v tom, abych chápal výchovný smysl všeho, co se děje, skutečně jest a žije.

Příroda, jež před mým zrakem rozprostírá své divy, zjevuje mi velikost, moc a dobrotu Boží. Tato podívaná jistě duši mou povznáší a uklidňuje.

Bůh mluví a jedná — je potřebí jen, abych, co vidím a slyším, vztahoval na sebe.

Vše jest prosté a vše má svůj účel: vším mne chce Bůh poučovati. Poznávám-li z vlastní zkušenosti, že jest vše marnost, to proto, abych konečně vyznal, že jedině Bůh jest bod pevný a naděje nekolísavá, kdežto vše ostatní jest kolísavé a vratké.

A tak dospívám, anebo aspoň mohu dospěti, k tomu, abych se odlučoval od všeho, co není Bůh, a abych používal všeho kolem sebe ke svému zdokonalení. Ze všeho si mohu vzít poučení a toto poučení přivádí mne, obohacujíc mou zkušenost, pozvolna vždy blíže k Bohu nezměnitelnému, který mne k sobě volá a mne očekává.

Je velikým omylem, že lidé pokládají často za cíl svých snah to, co nám Bůh dal k našemu použití jen za prostředek. Poučování, jehož se nám od Boha dostává, skládá se z řady prostinkých a snadno pochopitelných pouček, a stačí jen, chtít upřímně rozumět, aby ihned celá pravda vysvitla a se zjevila.

Ostatně nazvete si život jakkoli: že žítí jest spěti za ideálem, že jest zkouška, pout, vyčerpajte kde jaké druhy přirovnání a metafor, vždy vyslovíte znovu v jiné, výmluvné anebo půvabné formě, která je s to, aby se dotkla rozumu nebo srdce, tu pravdu: **že jsme stvoření a zrozeni k tomu, abychom Boha poznávali, jemu sloužili a tím si zasloužili život věčný.**

*
* *

A být přesvědčen o tom a býti o tom tak hluboce přesvědčen, abys podle toho správně žil a abys v každodenním svém díle se snažil růsti v lásce k spravedlnosti a ctnosti — na tom, na tom vlastě záleží všecko.

Jest toliko dvojí druh lidí: jedni totiž jdou odhodlaně za Světlem, které zahlédli a druzí si lehají slabě a zbaběle na cestě, nechtějíce kráčet dále.

Těm zmužilým a silným říkáme světci. Začali tím, že se hleděli proniknouti hlubokým, skutečným smyslem života a jeho pravým účelem; potom nebylo již nic s to

je zadržeti. Co zahlédli, zdálo se jim tak krásné, že vše ostatní cenili střízlivě podle skutečné ceny a že rozšířili srdce své tak, že jen Bůh je stačil vyplnit.

Nejsouce nikdy sami sebou spokojeni, chápali se znova a znova svého denního úkolu s trpělivostí a úsilím, jež vynucují podiv, přemáhajíce neúnavně své vášně a překonávajíce různé překážky. Bohu se líbilo, že čas od času i množil nesnáze na jejich cestě asi tak, jako se »zázračným« silákům dávají břemena den ode dne těžší; důvěra jejich nikdy se nezakolísala; poznali sice též, co jest klesnutí — avšak jen přechodně, nikdy však neznali: vzdáti se na dobro.

Čím se stali oni, tím může býti každý z nás, má-li jen dosti vůle. My — z nás každý — prožíváme v tu neb onu chvíli starou pověst o jinochu Herkulovi, jak ho k sobě jedna po druhé vábily rozkoš a ctnost. Jsou okamžiky rozhodné, kdy odpověď, kterou dáme hlasům volajícím ze strany protější, končí celou minulost a začíná celou novou budoucnost.

Je dobře si to připomínati; je nutné na to mysliti; ta volba tě nemine.

Já však jsem se rozhodl jíti k Tobě, nebeský Otče! Volá mne hlas lásky Tvé. Stvořil's mne k obrazu svému, zalíbil jsi sobě ve mně a skýtáš mi dobra pravá a nepomíjející pro čas i pro věčnost.

Můj život bude tedy celý směřovati jen k Tobě. Chci choditi před Tebou a býti dokonalý. Chci napnouti všechny síly bytosti své až na stupeň nejvyšší a snažiti se, abych po cestě vedoucí k Tobě dospěl co nejdále.

A to s nadšením, jež mne nějak neuvěřitelně unáší a rozněcuje. Plni radosti jdou dobyvatelé světa v boj, majíce na mysli jediné slávu, která je čeká: tak chci jíti

k Tobě s duší jasnou, plnou zmužilé důvěry, věda, že Ty jistě slibům svým dostojíš a že mohu od Tebe čekat všecko.

Rozvírej jen očím mým nedozírné obzory mravní dokonalosti a svatosti a kéž se mi zjeví konečně všecka velikost a hluboká vážnost života! Mého srdce se nesmí dotknouti žádná nízkost ani sprostota. Pochopil jsem to, Pane, Otče jediný a jako sv. Apoštol Pavel poražený nejprve oslňujícím světlem Tvé milosti, předstupuji teď pokorně před Tebe, abych Ti řekl, že jsem ochoten učiniti vše, co chceš, abych činil...

II. VÝHLEDY DO VĚČNÝCH DÁLEK.

Nuž, hle, Bože můj, duše má chtěla by se odloučiti od věcí pozemských a povznést se k Tobě a připomínajíc si stručně nauku sv. víry, chtěla by se zahleděti v nesmírnost a krásu dále věčných!...

Věřím v život věčný. Víím, že Ježíš Kristus odešel v den svého nanebevstoupení, aby mi u Otce připravil místo; víím též, že mne volá k sobě, že mne zve, abych šel za ním a že jsem vskutku jen poutník, který se ubírá za určitým cílem.

Tato jistota uklidňuje obavy mé duše a plní slasti mou veškeru bytost, ježto vidím, že se v životě věčném uskuteční můj sen o štěstí!...

* *

V životě věčném budu požívatí Boha a budu patřiti na nekonečnou jeho bytost.

Patřiti na Boha! Ne očima tělesnými, ne tak, jako hledíme jimi na věci kolem sebe, nýbrž duše má najde v této nové formě svého bytí konečně ono blaho, které hledá.

Toto blaho nebude se podobati ani lživým slastem, ani klamným rozkošem, jež mohu dovoleným způsobem míti z věcí pozemských. Dobra tohoto světa nejsou s to, aby mne ukojila; a čím dokonaleji poznávám krok za krokem jejich marnost, tím více se přibližuji k blahu,

po němž toužím. Ráj můj nebude tedy záležitostí v rozkoších světských; netoužím se starými básníky ani dávnověkými předky svého národa o nivách rajských, kde bych snad najítí měl v neporušitelné podobě porušitelné statky časné.

Mám-li dojítí svého cíle, musím se dostatí k Bohu.

»Stvořil's nás pro sebe, Bože,« dí sv. Augustin, »a neukojné jest srdce naše, dokud nespočine v Tobě.«^{*)} Boha poznávám na tomto světě z tvorstva, rozum můj pak povznáší mne přímo k němu. Nuž, dojdou-liž v onom dokonalejším světě, k němuž se ubírám, ukojení těchto svých tužeb a nadějí? Zdokonalí se tam mé poznání, jehož jsem zde na zemi vývojem přirozených vloh svých nabýti mohl?

Aj — dostanu něco daleko lepšího než toto světlo! Křest vložil do mne zárodek blaženosti mnohem vyšší a dokonalejší. Jako křesťan krví Kristovou vykoupený jsem určen k tomu, abych poznával Boha mnohem důvěrněji, než bych ho byl poznal jenom světlem pouhého svého rozumu. Milost, dar z pouhé lásky Boží, dar tajuplný, ježž mi Spasitel utrpením a smrtí svou zasloužil, jest, jak učí bohověda, »zárodkem věčné slávy«. Budu mít život daleko vyšší nad onen, na nějž mi má přirozenost dávala nárok; budu mítí podíl na Bohu, přesahující daleko ony meze, které mi má přirozenost určuje; dostanu mnohem více, nežli co jsem mohl s právem čekati; ano víc, nežli jsem mohl tušiti.

Ukojeny budou mé tužby po dobru, po pravdě po kráse! Ukojena budeš i ty, svatá lásko, již v duši mé

^{*)} Vyznání, kn. I. 1.

znovu zrozené zplodila víra, které k vzrůstu pomáhala milost . . . ó ano, ukojena budeš měrou netušenou!

Dobrota Tvá, ó Pane, je tak veliká, že mě až zahanbuje . . . vždyť vábíš mne k sobě — ne tak naději na odměnu jako spíše slastí, že si smím sám pro sebe vytvářeti nový život, a to v plnosti a kráse, o níž se mi nemohlo ani zazdáti.

Své podstaty celé mi ovšem, Pane, nesdělíš — jest nesdělitelná a jen Ty jediný poznáváš sám sebe úplně! . . . Ale já se aspoň ponořím a pohřžím v Tebe a v Tobě vyvrcholím svůj život obrodným pochodem, jenž nebude míti konce, ježto je věčný . . .

Všecky tyto pravdy kotví v člancích sv. víry a dají se uvést na jistojistý základ Tvého slova, ó Pane, kterým mne ujišťuješ, že budu míti jednoho dne život nehynoucí, daleko vzácnější nad tento život časný, ano mnohem vyšší, než jaký vyžadují přirozený můj rozum a lidské mé síly. Dar, jehož se mi tímto životem dostane, jest plodem Tvé lásky — a bude zároveň korunou mých zápasů a bojů, odměnou mých nepatrných a ubohých obětí. Jaký bude tento život budoucí, to ovšem nevím. Nedovedu si dostatečně objasnit pojem věčnosti. Zním jen, co je konečné, nekonečno přesahuje mou chápavost. Vím jen, co jest smrt, nevím, v čem záleží pravý život.

Jak se bude dít ono patření na Boha? Toť tajemství! Nic z toho, co znám ze zkušenosti, nedá se přirovnati onomu věčnému klidu v Bohu, onomu spočinutí v jeho slávě. Ani láska lidská není oceán vod nevyčerpatelných: i ta má své meze a potřebuje, má-li se znovu zaněcovati a po celý život trvati, opory a světla od Boha.

A co bude ono obcování svatých, v němž se podle slova Ježíšova uskuteční nevýslovně blažené a úplné

sbratření člověčenstva? Vyvolení budou se milovat. budou se vzájemně poznávat; budou údy jedné lidské rodiny; rodina lidská ovšem je omezená, tato však nikoli! . . .

Ó takových čistých radostí a slastí, můj Pane a Králi, nezasluhuji — ba sám rozum můj je nedostatečný, aby již nyní chápal, v čem záleží. Můj obmezený duch naráží na všech stranách na nejasnosti. Ale ty mne nematou. Vždyť tento stín nejasnosti jest nezbytnou podmínkou každého úkonu víry. A Ty, Pane, žádáš od svého sluhy projev důvěry: žádáš, abych Ti věřil na slovo; a já znám z vlastní zkušenosti již tolik Tvou moudrost a Tvou lásku, abych Ti milerád byl po vůli.

Věřím tedy, pravím to znova, v život věčný, v život mnohem vyšší, než na jaký by mohla činiti nárok má přirozenost i můj rozum. Tento život jest dar Tvé lásky. Tento život čekám od Tebe, na tento život se připravuji, po něm toužím, v něm již nyní si libuji . . .

*

Ale tato víra v život budoucí nesmí ovšem zůstatí bez vlivu na můj život přítomný. Vždyť nejsem z těch, »kteří jsou bez naděje«. Která tedy pravidla má mi tento pohled do dálek věčných, jež mi víra odhaluje, dáti pro život a pro celé mé jednání a chování?

Především nesmím zapomínati, že blaženost, která mne očekává, bude úměrná úsilí, které vynaložím, aby jí došel. Bůh mi dá ovšem život, jenž převyší všechny tužby přirozené, avšak jeho štědrost má též své stupně. Jakou měrou se vynasnažím poznávatí a míti jej zde, tou měrou budu ho požívati a poznávatí tam.

Má duše jest úrodná role, do níž Bůh seje plným rukama sémě života věčného. A pán této role jsem já. Urodí tolik, kolik se přičiním. Boží setba, hle — leží již v zemi a čeká jen na mou práci, aby pod paprsky slunce Božího vzešla a vzrůstala. Žeň bude taková, jakou budu chtít. Nebude záviseti ani na mém důmyslu, ani na mém bohatství, ani na přednostech, jež zde na světě mezi lidmi mám. Bůh popatří na mé úmysly, na mé ctnosti a snahy, na bod, k němuž jsem dospěl, změří vzdálenost, kterou jsem urazil a odhadne svým svrchovaným posudkem cenu mého života.

Ó jak tu bude za nic považováno vše: pýcha mudrce, lichá věda učence, moc státníka, kořist vítězného dobyvatele, bohatství podnikatele! Jen to bude mít v den věčné odplaty cenu a váhu, co jsme udělali, abychom se polepšili.

A proto je tedy nejen můj osud po smrti těsně spjat se způsobem, jak prožívám svůj život zde, nýbrž i stupeň blaženosti věčné závisí na zmužilosti a ochotné vůli, s jakou jdu za hlasem Božím, jenž mne volá.

Pryč tedy se vši liknavou slabostí, která si chce připraviti jakési nebe »se slevou« a koupiti život věčný za nejnižší cenu, smlouvajíc s Bohem asi takto: »Až sem — a dál já nejdu.« Nechci mít ovšem na sobě velkých nepravostí, avšak stačí mi též jen obyčejná ctnost. Není třeba hledět na vše tak úzkostlivě — proč bych si nedovolil při příležitosti i vstoupit na půdu nebezpečnou? Najdu si již, jak bych si cestu do nebe upravil; system: »Co nejméně« — bude mým pravidlem křesťanského života.

Ovšem až do vyčerpání sil nejde nikdo; avšak jak mnoho je těch, kteří se zastavují na půl cesty a kterým to přichází za příliš těžké, aby dělali ještě něco víc!

Ó smiluj se, Pane, nade mnou, neboť duše má jest jedna z těchto duší změkčilých a vlažných. Jsou sice chvíle, jako tato dnešní, kdy mne ideál, jejž jsem zahlédl, plní nadšením; občas kráčím pevně a rozhodně po cestě povinnosti. Ale tyto chvíle soustavné a tuhé práce jsou v životě mém tak řídké! Vleku se liknavě a spoutávám své lepší snahy nejhorším druhem samolásky — to k své hanbě, na své neštěstí. Udělal jsem si o životě křesťanském svou vlastní představu, podle níž zmenšil jsem — spoléhaje na Tvé milosrdenství, povinnosti své k Tobě na počet přesně nejnutnější. Byl jsem ledabylý, byl jsem nízký, a to zcela dobrovolně!

Jaký to mělo následek? Zmocnila se mne samoláska. Žil jsem životem chabým, snad dosti poctivým, životem, který měl své výšiny a své nížiny, své pády i své ctnosti, a žil jsem jej spíše v strachu před Tvými tresty nežli v naději na Tvou odměnu. Zabýváje se jen sám sebou a uzavíraje se v uzoučký okruh svého ubohého života, v poušť svého ledového srdce, očekávám s úzkostí konec svého života a nemám ani dostatek touhy býti spojen s Tebou.

Ba já ani nemohu míti vroucí tužbu po Tobě — neboť Tys, ó Pane a Stvořiteli můj, Tys Řád a Spravedlnost, ale ve mně a kolem mne je zlořád a nespravedlnost; a já toho ani nedbám, poněvadž se mi podařilo zařídit v srdci mém jakýsi stav »přibližné poctivosti«.

Odtud je všecko zlo mého života. Odtud — z toho pojmu o nebi, který ze mne dělá liknavého vahavce, otupělého zasmušilce, egoistu a jedním slovem člověka ubohého. Tys, Pane, Řád a Spravedlnost a já nezasloužím dojít k Tobě, leč bych pracoval zde na zemi pro rozšíření Tvého království.

Ó jaký hořký výsměch! Každého dne zrána odřikávám sice v roztržité své modlitbě slova, kterým's nás naučil: »Přiď království Tvé« — tak Ti přeji a hned jdu po svých starostech a pracech, nestaraje se o Tebe vůbec.

Dělám to tak, jako většina křesťanů: hledím si zabezpečiti spásu námahou co možno nejmenší; můj bližní to dělá také tak a tak všecky tyto naše egoistické ohledy zaviňují, že blud a zlo na světě nerušeně trvají dál a vítězí.

Nebudu lepším, jestliže nebudu hleděti, abych byl spravedlivější a nepříčiním-li se, aby i mezi bližními bylo více spravedlnosti.

To, co mi, Bože můj, ukládáš, není snad nepravá odevzdanost, která zlům tohoto života neodpírá ani tupá trpělivost psa klidně to snášejícího jako svůj osud, když je bit.

To myslí tak ti, kteří nevěří v Tebe. Ti ovšem stále nám vytýkají, že kážeme lidu, aby jen slabošsky snášel své bědy a že hlásáme nauku, která běře člověku všecku odvahu, jej v stálé kázni udržuje a tak bolesti jeho pouspává, jeho stesky tiší a brzdí všecken pokrok. Než, ačkoli je pravda, že Ježíš Kristus slíbil těm, kteří v boji životním padnou, náhradu v životě věčném, jest přece nesprávné dodávati k tomu, že je zprostil boje za zlepšení jejich osudu. Bůh nám nepřimlouvá jako rozpustilým dětem, které je třeba napomínati, aby byly hodnější: »Upokoj se, trp, varuj se zlého — však ti to vynahradím.« Nikoli — k nám naopak volá: »Bojuj, veď zápas za spravedlnost a právo; tak se posvětiš a zasloužíš si mé odměny; avšak ta závisí na tom, s jakým úsilím budeš pracovat a bude rovná námaze, kterou podstoupíš.«

Právému křesťanu není článek víry v život věčný důvodem, aby se poddával bez odporu zlu a nepodnikavé chabosti. Naopak: článek tento nejen že nás nezproštuje

toho, co jsme povinni, nýbrž ukládá nám nadto ještě přísnou povinnost další, že nesmíme nikdy býti lhostejni k pokroku člověčenstva ať hmotnému či mravnímu. A ti, kdo vykládali tento článek tak, jakoby jeho účelem bylo neusilovati o požadavky spravedlnosti i tam, kde bývá na zemi porušována, a viděli v něm jen snadný a pohodlný způsob, jak se vyhnouti povinnostem obtížným, klamali se velice. Víra v život posmrtný je spíše bič, který svými šlehy pohání slabost lidskou, je meč, který se stále zabodává v naši samolásku.

Rozumím já víře v život věčný v skutku takto? Ukolébal-li jsem se v sen o nebi jako o nějakém uklidňujícím prostředku po životě pokojném, lhal jsem směle sám sobě.

Musím se též ptáti sama sebe, zdali jsem snad svým jednáním nepřispěl k utvrzení těchto mylných názorů ve svém okolí. Není to částečně vinou slabochů a bázlivců, kteří slovem i skutkem utvrzují tyto nesprávné pojmy, že je tolik lidí, kteří klamně chápou naše výklady o tiché, křesťanské odevzdanosti?

Je nutně potřebí opakovati všem, jak nevěřícím, kteří to nevědí, tak i věřícím, kteří na to zapomínají, k čemu nás Bůh pobádá připomínaje nám:

»Pravé a nepomíjející dobro není ani majetek, ani sláva; penězi musíme pohrdati právě tak, jako marnou chválou lidskou. Jsi-li chud, posvěcuj se i svou chudobou. Prožíval jsem ji sám, abych tě naučil, jak to máš dělati. Následuj mého příkladu, miluj svou chudobu, avšak neusínej na pohodlném polštáři tiché resignace. Nespravedlnost lidí nešlechetných volá ke mně o pomstu. Snaž se vyprostiti bratry své z nízkých pudů a z nečistých jejich vášní! Hleď, abys již zde na světě dostiučinil požadavkům řádu a spravedlnosti a obětoval se pro blaho všech,

chceš-li mítí podíl na blaženosti věčné, která jest určena mým vyvoleným.«

Jest ovšem pro zachování života nutná jistá nejmenší míra statků hmotných a člověku musí býti dána možnost, aby si je prací opatřil. Je dále nutné, aby si mohl založiti rodinu, zabezpečiti dny svého stáří a opatřiti se proti neznámým nehodám zítřka. Je mu to možno — a mohu já za dnešních poměrů a pod záminkou, že jsem křesťan, který neobmezuje své tužby jen na tento život časný, mohu se já spokojiti jen tím, že ty, kteří žijí v nezaviněné bídě, potěším slovy: »Vytrvejte, buďte trpěliví, posvěcujte se?«

Nemohu: chtít musím, aby všichni lidé měli dost chleba, by mohli býti důstojně živi, a dost svobody mravní, by se mohli duchovně vzdělávati a zušlechťovati.

Křesťanské lásce, která vyrovnává nedostatky spravedlnosti, je to možno provésti.

*

* *

Článek víry v život věčný připomíná nám dále cenu lidských duší a učí nás, že nemáme práva používatí bližních ke všem i špinavým a nejnižším zaměstnáním bez rozdílu.

Z hladu po zlatě vrhá moderní doba člověka často v práci, která ho ubíjí a neživí, anebo ho snižuje až na úroveň zvířecí, ale neobohacuje. Jsou zaměstnání nebezpečná, která moří předčasně ty, které bída k nim donutila . . . Jsou nemoci dělnické, které by v spořádané společnosti neměly býti. A co nejhoršího, jsou duše, které ve svém zaměstnání našly svou zkázu. Ó, duše mužů, žen a dětí, jež rozvoj jistých odvětví průmyslových, poža-

davky konkurence a marnivost přepychu strhly od pravdy a ctnosti a uvrhly v hanbu a neřest, na kolena měli bychom padnouti v soucitu a lítosti při pohledu na vaši zkázu, již jsme spoluvinni, protože jsme se o vás ve své lehkomyšlnosti nestarali!

Všecky duše jsou drahocenné — Ježíš Kristus za ně umřel. Nemají právo jenom na chléb hmotný, nýbrž musíme si jich vážit pro Boha, který je v nich. Není tedy raprosto dovoleno dělati z lidí, z toho důvodu snad, že jsou chudí, ubožáky a bídíky, ani využívatí jich k zaměstnání zlému, ani dělati si z nich krvavé stupínky k bezbožnému obohacení a kupovati si chvilkovou rozkoš za jejich věčnou záhubu.

Hle — to je několik důsledků, jež má pro mne představa života věčného, uplatním-li ji v životě časném?

Nedělá mne malým ani chabým, naopak ukládá mi přísné a přesné povinnosti. Zavazuje mne k neustálému sebezdokonalování, k stálému boji proti nespravedlnosti všeho druhu, k uctivosti den ode dne vždy větší ke všem nesmrtelným duším. Jen v té míře, v jaké přispěji zde na světě k uskutečnění království Božího, budu účasten spravedlnosti Otcovy. Musím tedy — je to nezbytně třeba — potíratí všecku samolásku a nesmím zanedbávati žádné z těch povinností, kteréž jsem si právě připomněl.

III. VELKÉ PONAUCENÍ.

Bossuet začal svou řeč o smrti těmito slovy: »Smím dnes otevřítí před královským dvorem hrob, a nebudou snad oči tak útlocitné uraženy předmětem tak hrobově žalostným?«

Tutéž otázku si kladu také já v tuto chvíli, kdy chci rozjímati o smrti. K čemu namáhati ducha o tomto předmětu? Různá lčení a úvahy o smrti již mne ani nedojímají a tato stará pravda o hrůzách smrti zvlíní duši mou již jen slabými záchvěvy. Tohle vše už dávno vím a nemám rád, opakuje-li se mi stále totéž.

Chtěl bych se však přec pokusiti o několik prostinkých úvah, z nichž bych chtěl vyloučiti všecko řečňování a všecky řečnické obrazy a v níž bych se spokojil jen tím, že vytknu své stanovisko křesťanské.

Uvažujme tedy o smrti s opravdovostí, jak dí Pascal, které nás Duch Svatý vyučil.*)

*

* *

Náš vzor, náš vůdce jest Ježíš Kristus a úkolem našeho života jest činiti, co on činil, žíti, jak on žil. Čím byla smrt Kristu Pánu? Tohle-li vím, vím též, čím má býti mně.

Nuže, smrt Ježíše Krista jeví se především **obětí**.

*) Pascal: *Pensées et Opuscules* éd. Brunschwieg p. 75: *Lettre sur la mort de Pascal le Père* etc.

Ba lépe by bylo říci, že je to poslední a největší oběť z celé řady jeho obětí. Stal se člověkem. Vzal na se ubohé naše tělo. Žil jako jeden z nás, v nízkých a skromných poměrech životních. Vyhledával naši společnost, po tři leta úsilovně kázal. Potom nastává konečně jeho utrpení a smrt, která dokonává a dovršuje vše.

A v tom záleží všecka bohověda svatého Pavla v onom odstavci jeho epištoly k Židům, kde — vykládá ostatně jedno známé místo Starého zákona, snaží se postavit v jasné světlo postavu Spasitelovu, zvláště s této stránky tak málo rozjímané.

Až do příchodu Ježíše Krista spokojovalo se člověčenstvo tou bohopoctou, že podávalo Bohu oběti krvavé. Nedokonalé obřady, jimiž pohané podle svého domnění usmiřovali své rozhněvané bohy, obsahovaly též usmrcení nějakého obětního zvířete, jehož krev byla dříve prolita. Ano, zdá se, že zvířatům, jež pokládána byla za čistá, připisována byla zvláštní moc nakloňovati si božstva. Židé věřili něco podobného; ovšem, že jejich víra neměla na sobě nic modlářského. I oni vylévali krev obětních zvířat na oltář. Ale jaký účinek mohly mít tyto oběti bezmocné, neživé a nerozumné? Obětování jejich bylo jen bledý a ubohý předobraz jediné pravé oběti, kterou přinést vyhrazeno bylo Ježíši Kristu.

Vcházeje na svět, pravil: »Obětí krvavých ani darů jsi nechtěl, ale tělo připravil jsi mi; oběti zápalné a záhříšné nelíbily se tobě. Tu jsem řekl: Hle, přicházím, jakož v závitku knihy psáno jest o mně, abych vykonal vůli Tvou, Bože.« (Žid. 10, 5—7.)

Třeba podotknouti, že oběť Ježíše Krista je dobrovolná, dobře uvážená a plně vědomá. Je to úkon dlouho připravovaný a svatě promyšlený. Myšlenka na tento

konec, k němuž se bral, neopouštěla Ježíše Krista ani na okamžik po celý jeho život smrtelný. To nám dosvědčuje evangelium na mnohých místech: Ježíš ví, kam jde, a připravuje se pozvolna na smrt. Čím více se blíží tato hodina, tím častěji upozorňuje apoštoly na to, co ho čeká a odhaluje jim, k čemu se odhodlal, i tajuplný důvod, který ho k tomu nutká! Svoluje k smrti své, chce ji, přijímá ji. —

Takhle jsi smýšlel, Pane, Ty! Dříve nežli začnu zkoumat, zdali se smýšlení moje podobá Tvému, dovol, Pane, abych se Ti kořil, Tě velebil v nevýslovném tajemství Tvého ponížení.

Moje smrt má být též dobrovolná oběť, oběť, k níž dávám vědomě souhlas, již dobrovolně přijímám, již zdaleka připravuji a již s Ježíšem Kristem dokonám.

To jest asi v několika slovech vše, co o smrti mám věřit a si myslit. Pascal to vykládá s přesvědčivou a mužnou logikou své ojedinělé výmluvnosti takto:» Od té chvíle, co jsme se stali údy církve, která jest svět věřících a zvláště vyvolených, do něhož Ježíš Kristus ze zvláštní výsady, příslušející mu jako Synu Božímu, svým vtělením vkročil, od té doby jsme podáni a zasvěceni za oběť. Tato oběť se děje celý život a dokonává se smrtí, při níž duše, opouštějíc skutečně všechny nepravosti a všecku lásku k věcem pozemským, která jí po celý život tento hrozí nákazou, konečně dokonává své sebeobětování a jest pojata v lůno Boží.«*)

Rozuměl jsem dříve vždy až po tento okamžik tomuto velkému poučení o smrti? Oh nikoli! Hleděl jsem na ni jako na nevyhnutelnou nutnost a snažil jsem se

*) l. c. str. 100.

o jakousi tichou a tupou odevzdanost, která mi umožňovala dívat se přímo v tvář této strašné příhody blížící se poslední hodiny. Hrbil jsem se jako otrok pod nákladem, chápal a cítil jsem, že jest nerozumné chtít se vyhnouti tomu, co musí přijíti a poddal jsem se, ovšem ne s radostí, nýbrž s klidem přemoženého, který se již nevzpírá pou-
tům, kterým byl již uvykl.

Občas však přece se zmocňovaly mé duše hrůza a děs. Chtěl jsem věděti záhadné »proč« tolika bolestí. Pohled můj napínal se marně za okruh křesťanské naděje, abych pronikl temnotami nočními. Nespátřil jsem nic, nepochopil jsem nic a tak jsem zase utkvěl jen sám na sobě v tísnivé samotě svého srdce. A tu, jako bych byl slyšel v sobě reptání své pýchy nanejdvůš zmatené: málem bych byl chtěl vzkřiknouti hněvivě, jako neuctivé a zlé dítě, na Boha, jehož jsem si představoval jako tvrdého a ukrutného pro neúprosnou přísnost jeho úradků. Tato tupá odevzdanost a tyto výbuchy hněvu nenaučily mne ovšem lépe žíti; a tím méně mne mohlo toto smýšlení přivesti k tomu, abych dobře umřel. Až když jsem jednoho dne upřel své oči plné palčivých slz na Tvůj kříž, o Ježíši, teprve tu jsem pochopil smrt a naučil jsem se ji milovati.

Smrt je obětí smírnou. Dokonává se pozvolna, jak dí starý mudrc: »Nepadáme v objetí její najednou, nýbrž jdeme v ně krok za krokem; umíráme každým dnem... poslední hodinka naše není sama o sobě smrtí, nýbrž toliko koncem tohoto pozvolného umírání.«*)

Ale ani tento stoický mudřec, Seneka, nepochopil smrti tělesné, t. j. toho postupného obětování, které se

*) Seneka: Listy Lucil. list 24.

děje odumíráním všech sil, nepochopil jí v celé její velebnosti. Smrt je oloupení člověka o vše. A u mne, křesťana, musí toto ožebračení býti vyváženo obohacením života mravního. Neustálým pokrokem nabudu konečně plného a dokonalého poznání, co jsou hodnoty věčné.

Rodíme se téměř již s nesprávnými představami o svém cíli a o tom, co vlastně jest dobro, po němž máme toužiti. Od přirozenosti kloním se, abych lnul k všem pomíjejícím a abych upokojil své tužby i úkony zlými. Než tu zakročí vždy křesťanský pojem o smrti a staví vše na náležité místo; uvádí na pravou míru klamy mých smyslů a učí mne pozvolna onomu olupování o všechny statky, jež bych si byl hleděl s bláhou a bezúčelnou námahou získati. Čím hlouběji vnikám v úvahu o tom, čemu smrt učí, tím méně lnu k životu a tím více se učím milovati onen konec své životní pouti, proti jehož nezbytnosti jsem se prve byl tolik bouřil.

Veliká zvrácenost, uvedená hříchem v přirozenost mou, jest samoláska, pyšné a nezřízené zbožňování vlastního já, nešetřící ani závislosti naší na Bohu. A tu opět smrt poníží mne a sráží mne s trouchnivého toho podstavce, na němž jsem se vztyčil. Budí ve mně pocit závislosti, staví mne bezohledně před oči mou omezenost a vnucuje mi vyznání, že není pro mne života dokonalého jinde, leč v Bohu.

Avšak tato oběť má cenu a smysl jen tehdy, jestliže s ochotou hledím vstříc bolestné možnosti její. Od Krista musím se učit, abych dovedl mluvit o ní jako on, abych nabízel sama sebe v oběť pro svou spásu a za své hříchy. Víím ovšem, že jsem oběť špatná a poskvrněná; avšak spojím-li se s Kristem, postavím-li smrt svou pod záštitu jeho smrti, jestliže se položím s ním a jako on na dřevo

svého kříže, změní se vše a Bůh přijme mou oběť ubohou, poněvadž je mu podávána rukama Toho, jenž má jedině moc a právo za nás se účinně přimlouvati.

A to chci též činiti: chci se obětovati a spojovati s Ježíšem Kristem; chci každého dne v modlitbě prositi Tě, c Pane, abys mile přijal, co podle svaté vůle Tvé podávám; v této myšlence chci trvati při sv. oběti mše svaté. Tu zvlášť Tě budu prosívat, Otče nebeský, abys mne milostivě přijal a mně odpustil; tu se budu duchem vysoko povznášeti nad svůdné statky tohoto života časného, tu se budu uvolňovati z pout svého křehkého těla a podávati se Ti za oběť v bolestném tajemství své budoucí smrti, s níž plně souhlasím, již rád podstupuji, po níž i toužím, jakožto po nejčistším, nejdokonalejším, nejrozmumnějším úkonu obětním, který mohu a mám provésti.

Ó, jak chápu nyní vaše svaté tužby, vy blahoslavení Páně, kteří jste se již na zemi vžili v toto uctivé nazírání na smrt, a jí si přáli, po ní toužili a sobě tolik si zalibovali v rozjímání o její skutečné velikosti.

Liturgie katolická nazývá smrt »narozeninami«. To je správná mluva. Kéž tak mluvím, Pane, napříště též já; kéž chápu již smysl Tvých neskonale vzácných poučení a kéž podle smýšlení svého zařídím pak i život svůj! . . .

*

* *

Jaké výhledy otvírá mi toto rozjímání, které doplňuje mé úvahy o životě tomto i budoucím! Vidím nyní, že smrt jest jenom »přechod« a mohu si radostně opakovati verš básníkův:

Aj, smrt není smrtí, smrt je změna jen.*)

Zkrátka přicházím stále k týmž závěrům: život má svůj význam; život je něco velikého a krásného a vede nás cestou bolestnou k cíli ještě lepšímu a dokonalejšímu. Má pro nás cenu; a zvláště smrt sama učí nás lépe než vše ostatní, co život jest.

Že vlažnost ubíjíš a všecku liknavost,
a v čestnosti a síly oblékáš mne zbroj,
že shovívavou vnukáš velkomyslnost,
že srdci otvíráš snů věčných zářný zdroj,
a Boha nezří, koho netkne se tvá ruka —
ó, smrti, zdravím tě i poslední tvůj boj!
Jen přijď, můj zrak ni údy neděsí tvá muka,
vždyť vím, že není hrozná spravedlivých smrt
ni zoufalá, vždyť klid a naděj slastnou vnuká!**)

*) Lamartine: La Mort de Socrate.

**) Gustav Zidler: Le livre de la douce vie.

IV. VÝCHOVA VŮLE.

Nemáme lidí silné vůle. Máme něco snaživců a něco vášnivých. A to ostatní: nehybní, nerozhodní, váhaví — to je lid (dav). Nevědí, co chtějí, a dávají se vésti jen svými nervy anebo svými pudy.

A přec sotva kdy bylo lidem třeba pevné vůle tolik, jako dnes.

Naše doba se kloní k demokracii. V svobodném demokratickém státě má však každý řádný občan být schopen rozhodovati. A že naše demokratická zřízení jsou jako bezmocná a nedovedou se ustálit a ze zmatků vyprostiti, zdaž ne proto, že nemáme elity sebevědomé a činně pracující? Když jsou dobří slabochy, obsadí předeck jeviště právě ti nejhorší. Dobří musejí tedy býti mravně silni.

Jsem tedy povinen, abych se učil c h t í t: a to i jako člověk i jako křesťan i jako občan.

Než právě vůli hledí společným úsilím tlumiti ve mně vše; má přirozenost, která v svém sobectví neustává mi opakovati, že moudrost záleží v tom, zaříditi život podle pravidla: »Co nejméně«; — tak i diletantství, které pod záminkou, že chce pojmy lépe vysvětliti, s nimi si jen zahrává a tak duši vysiluje a myšlenku bezkrevnou činí; zásady všeobecné tolerance, které uvedly v život uvolnění mravů a vzrůstající požívanost; uvyklost klidnému a pokojnému životu, kteráž jest plodem naší záliby v byrokracii.

Tomu je třeba čeliti.

Míti zase vůli, to musí býti naším cílem.

A jak ho dosíci?

Budu se především hledět proniknouti myšlenkou, že jediné činy dobrovolné mají cenu před Bohem.

»Na vůli, jenom na vůli hledí Bůh u člověka; jen v jedné věci jsme svobodni: totiž ve vůli a v lásce. A toto právě hledá Kristus u nás, to váží; a cení nás jen podle toho, jaká jest naše vůle a naše láska.«*)

Proto musím se přičiňovati, abych konal co možno nejvíce dobrovolných dobrých skutků. Čím více jich vykonám, tím lepší budu.

*
* *

/

Žel Bohu, jakž nemám litovati času ztraceného, v němž jsem výchovu své vůle zanedbával?!

Čemu jsem se všemu mohl přiučiti v mládí, abych byl mohl sám sebe ovládati a řídití!? Však věru, že člověk zrovna trne, vzpomíná-li na rady, jichž se mu tak bohatě dostávalo od rodičů a vychovatelů, vzpomíná-li dobrých příkladů, jež vídal a uvažuje-li v pozdějším věku nepatrný užitek, jež čerpal z těchto pokladů, které měl ke svému použití . . .

A k této tak vydatné pomoci lidské musíme připočísti ještě pomocné milosti Boží, kterými jsme zhrdali a nevázně pohazovali, svátosti, které jsme přijímali, milosti, které se nám nabízely, a zvláště onen tajuplný a sladký hlas, který se tak často v hloubi srdce našeho ozývá a jehož my neposlechli . . .

*) P. Didon: Lettres à Mlle Th. Paris. Plon.

Než, nezoufejme! Nesmíme ovšem zapomínati, že naše práce bude teď tím těžší, čím později se do ní dá-
váme. Na rolích dlouho zanedbávaných roste bodláčí
a trní tím hojněji.

Zkušeností z minulého života budeme moci použití
k svému ponaučení. Jestliže jsme důkladně poznali svou
nevyléčitelnou slabost, budeme teď tím horlivěji usilovati,
abychom se ovládli.

Tento úkon pokory a lítosti doplním tím, že znova
vzbuzuji v sobě srdnatou mysl k nesnadnému dílu, jež se
chystám konati.

Zkoumejme nyní, zda a pokud je správné mluvit, že
člověk má sama sebe v moci.

Především je jisto, že nestačí člověku správně my-
sliti, aby už dobře jednal. Mezi životem a smýšlením
může býti úplná neshoda. Vyznavači zásad i nejlepších
nejdou ještě příkladnými světci. Jsou i křesťané površní,
jejichž život je v rozporu s jejich věrou. A jsou i takoví
salonní revolucionáři, kteří jsou při tom nejlepšími občany
na světě.

Já však bývám naproti tomu často hříčkou svých
citů a vášní. Láska anebo nenávisť jsou hybné síly mé
bytosti. S ochotou poslouchám velitelských příkazů těch-
to slepých vášní. Jsou tak silné, že je nejsem s to spou-
tati ani zdolati, ač je zavrhuji.

Jen časem a vytrvalou trpělivostí mohu nabýti vrchu
nad těmito bezohlednými mocnostmi, jichž pánem nejsem.
Postupnou sebekázní mohu dospěti k jakési nadvládě
rozumu, mohu se osvoboditi a sebe ovládati.

A to takto: rozum musí se spojit s citem. Ku poznání dobra musí se přidružit láska k dobru. Avšak jak se zrodí ve mně tato láska k dobru, jež jediné je s to, aby mě k dobrým činům vedla? Není třeba, aby se teprve rodila, je třeba toliko, aby rostla. V kterém člověku by nebylo ani jediného dobrého citu? A tu se musí rozum těchto dobrých citů zmocnit, jich něžně se ujmouti, je třídit, pěstiti a když je byl zachytil a dostal takto do své moci, je ve vědomí držeti.

Tak n. př. tento úkon je mi protivný — nejraději bych ho nevykonal. Avšak, jaký prospěch, jaká slast, vykonám-li jej! Nuže, budu trvati houževnatě na onom mnohonásobném prospěchu a na oné velké radosti!

Dnes jsem zase v dobré míře, jak se říká. Mám chut k práci a k boji proti sobě samému. Nuž, využiji této chuti: neztopím ji v zapomenutí, ani ji nerozptýlím v neklidné horečné činnosti, nýbrž přijmu ji jako vzácného hosta, ježto je tak řídká!

Co pak se týče citů odporných, proti těm musím použiti všech prostředků válečnického umění. A naše činnost rozumová má jich velké zásoby. Tak můžeme n. př. potlačiti aspoň výbuch vášně své na venek a zameziti, aby se neprojevovala ani skutkem ani posuňkem ani slovem. Ať třeba potom bouří v srdci dvojnásob — však aspoň zevně se nestane nic zlého. Kromě toho můžeme rozptýliti šalby, jimiž vášeň nás obklopuje, hledíce odhaliti klamné obrazy a představy, jimiž nás ze všech stran omamuje. Máme nadto ještě i tu pomůcku, že můžeme umlčeti myšlenky trapné a zlé a doléhají-li na nás tak mocně, že rozpoutávají v nás děsnou bouři — ó, utecme, utecme před pokušením, které propuká a

hleďme zaměstnati ducha i tělo něčím, co odvrací mysl od zla a co uklidňuje srdce.

»Vůle musí dobývati své pevné půdy na změkčilé a nestálé přirozenosti naší tak, jako Holandsko jí urvalo moři den po dni, krok za krokem.*)

To je tedy dílo delší doby. Nesmím čekati, že dobudu plného a rozhodného vítězství jedním rázem. Jsem odsouzen k boji bez přestání, k boji bez milosti, k boji, v němž zůstane vítězem, kdo je více trpělivý. Malomyslnosti nesmím se poddati — to by mi bylo osudné.

Budu si tedy především stále opakovati, že se chci učit **chtít**, a v tomto předsevzetí chci se utvrzovati den co den. Budu si stále říkati tato dvě slova: »**já chci**«. Děti si zpívají, jsou-li kde po tmě, aby si dodaly mysli. Budu dělat také tak.

Budu moudrý a rozumný: chci zničiti klam, který je obsažen v domněnce, že je možné za den se změnit. Chci jíti zvolna, krok za krokem. Začnu tím, že se odhodlám chtít zprvu jen »málo« a něco hodně snadného. Ale toto »málo« budu chtít jak náleží, rázně a stůj co stůj budu hledět uhájiti místo jednou vybojované. K chtění je se třeba doháněti a postupovati od jedné obtíže ke druhé, nehledati nápadného úspěchu náraz. Tu je třeba začínati vždy znova a dlouhou dobu a stále a obnovovati totéž předsevzetí tak dlouho, až je vykonáno.

Zvláště však jest třeba míti velkou důvěru a lásku ke Kristu Pánu.

*) Abbé P. Vignot: *La Règle des Moeurs*, Paris, Lecoffre.

Toť se rozumí, že milostí svou nemíní nám Bůh dovoliti, že nemusíme sami ze své strany dělati nic. Jen v té míře smím spoléhati na tyto pomocné dary, v jaké se přičiňuji, abych si jich zasloužil. Vímt dobře, že mi Bůh není ničím povinen. Vímt též, že je dobrý a že neopouští těch, kteří věrně bojují a že nebude ani možno, abych byl pokoušen nadto, co mohu snést.

Může se ovšem přese všechnu pomoc Boží státi, že nestačím na to, co jsem povinen. To jest však tím, že jsem v minulosti nevyužil milostí, ktré mi byly propůjčeny. Jsem rekonvalescent, jenž jest pro svou slabost nově chorobě mnohem přístupnější.

Milost Boží nevylučuje mého spolupůsobení, naopak, ona je předpokládá. Není působivá, leč ochotně-li ji přijímám. A čím ochotněji s ní pracuji a s čím větším úsilím se pouštím v boj, tím více působí. Bůh je tedy můj spojenec, avšak jen potud, pokud jeho spojení vyhledávám. Kristus je můj spolubojovník, avšak jeho součinnost závisí na mém ochotném souhlasu.

Aby mé postavení v tomto boji bylo výhodné, jest na výsost třeba, abych zesílil v sobě všechny zálohy lásky. Vždyť jen proto hřeším, jen proto je vůle má slabá a kolísavá, jen proto se vleku jako slepý žebrák cestami života, že neznám »**daru Božího**« (milosti).

Co posil, co pomocných milostí, co pomocníků, co spojenců mám jako křesťan! Svatí v nebi orodují za mne a jejich příklady mne pobádají; svatí na zemi bojují mi po boku a jejich bratrská slova mile mne posilují; svátosti vytyčují mi správný směr života a posvěcují každý můj rozhodný krok; ba sám Bůh se mi dává, sám Bůh je mi ku pomoci. Zkrátka, já mohu vše, co chci, avšak musím skutečně chtít. Nuž, j á c h c i, ó Pane!

V. ÚKOL SVĚDOMÍ.

Veliký úkol v životě mravním má — svědomí. Před touto vnitřní naší soudnou stolicí musí se objeviti každý náš úkon, aby byl souzen. Před činem poučuje nás svědomí jakožto vykladatel zákona, co je dobré a co je zlé. Po činu zakročuje podruhé, aby buď schvalovalo anebo odsuzovalo a káralo, podle toho, jak jsme jednali. Souhlas našeho svědomí je nade vše blaživý a milý. »Chloubou poctivého člověka,« dí Pavel, »je svědectví jeho svědomí.«*) Naproti tomu není nic hroznějšího nad neúprosný hlas výčitek, jenž zaznívá v srdci vinníka.

To jsou ovšem věci mně dobře známé. Avšak tážu-li se nyní, zpytuje sama sebe, zda i v mém životě svědomí zastává úkol »uzdy a bodce«, pozoruji na první pohled, že často ve své bdělosti ochabuje.

A je to divné? Pro samé spory vědecké neví člověk dnes nakonec ani co má dělati ani čeho se varovati. Ná-zory, které slyším, se od sebe liší a sobě navzájem odporují. Příklady, které vidím, se různí a nesouhlasí. Život můj všecek shonem životním zneklidněný probíhá stálým hlukem a povykem. Tento povyk mého okolí přehlušuje vážný, ale přidušený hlas včasných vnuknutí. Jedním slovem: mé svědomí jest sice živé, avšak slabé, chabé a nejisté. Často slyším je jen jako šepot v dáli, jež sotva ještě lze postřehnouti.

*) 2 Kor. 1. 12.

»Je tedy třeba, abychom znovu začali pěstiti své svědomí, abychom u tohoto soudce ve svém nitru posílili ducha jeho svaté úlohy: Ducha správnosti v posuzování svých činů; ducha nezávislosti proti světu a dodejme i slovo víry křesťanské: ducha pokory před Bohem, jenž jediný jest bez vady a vše jasně vidí.«*)

*
* *

Svědomí je soudce.

Které jsou vlastnosti dobrého soudce? Má znáti zákon a souditi nestranně.

Znám já zákon?... Kam se poděla znalost těch statí z katechismu, které jsem kolem dvanáctého roku svého z něho odkoktával, jimž jsem se rychle naučil, ale ještě rychleji je zapomínal?... Před nějakým velkým zločinem, nějakou vraždou nebo krádeží, uskočilo by snad svědomí mé hrůzou. Avšak jak je nedbalé a jak mlčí v sterých povinnostech mého života!

Je nevědomost, která je v jistých případech bezhříšná, poněvadž není zaviněná. U divocha, jenž zabíjí přemoženého a bezbranného nepřítele, je možno, že neví, že je to zlé, poněvadž ještě nikdy neslyšel, že by měl jednati jinak a poněvadž snad mu předkové jeho vštěpovali, že je dobře jednati tak. Avšak mně, vzdělanci, křesťanu, dostalo se jiných poučení a jiných příkladů.

Ale ach, té mé nedbalosti, která se nehledí poučiti! »Tohle mně nikdo ještě neřekl!« Tak v údivu a zděšení volají mnozí moji bližní, když jim někdo strhá závoj, zastírající jim nešlechtnost jejich nespravedlivého jednání;

*) Abbé Vignot: La vie meilleure.

a tak stýskáám též já. Avšak tohle vše mi bylo řečeno, jenže duch můj byl právě v tu chvíli, kdy to měl slyšeti, jinde a duše má nebyla doma.

Je opravdu celá řada věcí, o nichž se lidé poučiti a zpytovat až příliš snadno zapomínají. Jest pramálo těch, kteří se starají, jaké mají povinnosti sociální, jak užívají času-a jaké následky mají jejich skutky . . .

Žijí den ke dni spokojeni sami sebou, že nepáší velkých zločinů, padajíce nicméně do hříchů těžkých, aniž si to uvědomují a sejí kolem sebe zkázu a smrt s nevědomostí přímo osudnou.

Jsem, Pane, jeden z nich. Do široka rozpínalo se mé sobectví a já užíval života. Byl jsem zlý, tvrdý, nemilosrdný, lehkomyšlný až trestuhodně.

Nuž, je tedy nezbytné, abych měl aspoň vůli poučovat se, abych měl aspoň snahu poznávat, kam až sahají mé povinnosti k Tobě, k sobě samému a k bližnímu. Chci-li opravdu činiti nějaký pokrok v světle a lásce, chci-li uskutečnit sen mravního sebezdokonalení, který mi tak často tane na mysli, pak nesmím zavírat uši žádnému blahodějnému slovu, které mne poučuje o zákonu spravedlnosti a svatosti.

Je pevné toto mé smýšlení? Ne-li — nuž první prací mé nápravy musí tedy býti snaha, abych se v něm upevnil.

Ó Ježíši, ukaž mi cestu, pravdu, život . . .

* *

Mé svědomí jest soudce nejen nevědomý, nýbrž i strannický. A proč je tak strannický? Naslouchám hlasu svých vášní, svého prospěchu, svých předsudků a po-

slouchám ho... Blud si počínává ošemetně: nepředstavuje se duchu mému hned v své hrubé podobě, nýbrž plíží se v duši po steré lstině a šalebné cestě; je obratný a důvtipný, přiodívá se falešným zdáním pravdy, aby tak klam a lež doporučil k vlídnému přijetí. Dobře poznamenal Pascal: »Nikdy nedělá člověk zlo tak zúplna a tak radostně, jako když je dělá na rozkaz svědomí.«*)

Bourdaloue vytkl jednou kratičkou větou celé polblouzení těch, kteří si své svědomí dávají kazit svými vášněmi: »Místo, abychom své tužby řídili svým svědomím, děláme svým svědomím je... Odkud to? Z převahy, které se zmocňuje naše srdce nad naším rozumem, aby jej přimělo, by posuzoval věci ne jak v skutečnosti jsou, nýbrž jak my si je přejeme anebo čím bychom je rádi míti chtěli.«**)

Není-liž to pěkné?! Vše, co chceme, stává se dobrým již tím, že to chceme. Neumím si nikdy tak lehce pomoci, jako když jde o to, abych ospravedlnil nějakou nízkost. Nemám-li se na pozoru, provede se se mnou téměř bez mého vědomí neblahý kejklířský kousek. Jako noční motýl, jenž kolem světla krouží, mívám všechny možné důvody, které mne pobízejí, pálit si křídla; tolik se mi chce přiblížiti se k plamennému ohništi, že můj duch se přímo namáhá zakryti ona nebezpečí, do nichž se vydávám. — »Tuto knihu nesmíš číst — je špatná.« — Ovšem — vím to — ale kdekdo o ní mluví. Jak by to vypadalo, kdybych jí neznal? Je prý kromě toho i literárně cenná a je třeba člověku, aby se stále seznamoval se vším, co se nového píše. Ostatně, bude-li mi závadná, mohu

*) Pascal: Pensées.

**) Pourdaloue: Sermon sur la fausse conscience.

přestat... a konečně, vždyť se musím též otužovat! A pak — což nepotřebuji znáti smýšlení našich protivníků?!

Jaká to bláhovost těch lichých a planých záminek, které mají jen ten účel, aby zastíraly nezřízenost mých žádostí! Není-li tu na místě, abych se zarděl nad slabostí tak hanebnou a za ni se pokořil?

A podle našich žádostí řídí své požadavky i naše zájmy.

Řeknete-li obchodníkům: »Dbejte přec, abyste neporušovali spravedlnost« — komu jste to řekli? Lidem, kteří vám odpovědí: »Ale v obchodě nelze si dělati ze všeho svědomí a také nelze dbáti úzkostlivě jemnocitu. Děláme, jak můžeme a ne, jak chceme. Obchod je obchod... a jde o cizí peníze.«

Řekněme politikům: »Proč pak toho tolik slibujete, ač dobře víte, že své liché sliby nebudete nikdy moci splniti?« — »Ach, dejte mi pokoj s takovou řečí; zvolen být musím a což mohu být zvolen jinak? Vždyť já jen trochu svěžeji zbarvuji svůj program, dávám mu radikálnější ráz a pozměňuji trochu význam slov!... A pro nějakou příkrasu řeči že bych si měl dělat výčitky?« V tom případě arcí nedobyl volebního okresu kandidát, uýbrž volební okres svého kandidáta.*)

O ostatních již nemluvmе. Jsemť, Pane, jako jeden z takových obchodníků a politiků. Jako domýšlivý farizej stojím v teorii na stanovisku přísné morálky, v praxi na stanovisku volné. Nechci být vázán ani obmezován; chci dělati podle svých choutek, svých názorů, svého prospěchu. Držím se sice církevních článků víry a vyznávám i veřejně, že jsem katolík, a nakonec odmítám

*) Marc Sangnier: Discours du IVe Congrès nationale des Cercles d' études.

úskočně předpisy mravouky, které mi nejsou po chuti a překračuji bez bázně ohradu sv. kázně, která mi stojí v cestě.

Pozorujte jen tyto »hrdiny« Kristovy! Jeden vymýšlí důvody, aby mohl jednati proti nařízením papežským a nemusil je zachovávat; druhý má tolik dobrých důvodů, aby se mohl bít v souboji a třetí má po ruce opět důvody, že pro svou osobu nemusí dbáti indexu (seznamu zapovězených knih). Vidí-li člověk, jak jednají a žijí, chtěl by zvolati k Bohu:

»Ale jací hrdinové chápají se zbraně za tvou věc!«*)

A což musím-li říci, že jsem ve své zbabělosti více méně také takový »hrdina«?

*
* *

Než to není ještě vše! . . . Vedle vášní, vedle prospěchářství kazí naše svědomí i předsudky.

Co jest předsudek? Je to úsudek, který oceňuje lidi a věci ne podle zřejmých a bezpečných skutečností, nýbrž jen podle nějakého neuváženého nápadu na základě jakéhosi neodůvodněného zdání.

Jdu n. př. poslušně s proudem veřejného mínění. Přijímám názory svého okolí a nehledím vyšetřiti, jsou-li správné. Opakuji po jiných, co oni říkají a nezkoumám jejich výpovědi. Jsem zajatec svého sociálního prostředí. Zamítám naráz vše, co nesouhlasí s mými úzkoprsými názory. Nelámu si hlavu otázkou, co je dobré; hledím dělati tak, jak dělají všichni a netroufám si ani se ptát, zda je to tak, přes to, že tak dělají všichni, dobře.

*) Racine: *Athalie*.

Ó osudné klamy a přitímní mého svědomí, v nichž si libuji! Jak je musím zavrhnout, kdykoli se vzpomatuji a se svými myšlenkami probírám, abych posoudil, jaký jsem. Však já strhnu, Pane, zmužile ten závoj, který mi zastírá Tvé světlo! Osvobodím své svědomí. Půjdu za příkladem kajícího Davida.

Ten poskvrnil slávu svého trůnu dvěma zločiny. Unesl nejprve jednomu ze svých věrných poddaných manželku a potom obětoval tohoto ubožáka své vášni, dav jej zabít. Zatvrzen svým hříchem, nechtěl dlouhý čas slyšeti své svědomí a ani výčitky nerušily jeho pochmurného pokoje.

Jednoho dne přišel k němu prorok Nathan a řekl mu: »Dva muži byli v jednom městě: jeden bohatý a druhý chudý. Bohatý měl ovec i volů velmi mnoho. Chudý pak nic jiného neměl, leč jednu ovečku, kterouž byl koupil a choval a kteráž odrostla při něm a dětech jeho z chleba jeho jídajíc a z číše jeho pijíc a v klíně jeho spávajíc. A byla mu jako dítě milá. Když pak nějaký pocestný přišel k bohatému, nechtěl boháč vzítí z ovcí a volů svých, aby udělal hody pocestnému tomu; vzal však ovečku chudásovu a připravil pokrmy člověku, kterýž byl přišel k němu.«

David nechápal, kam prorok míří. Jeho šlechetná duše vzkypěla hněvem: »Boháč, jenž to učinil, zvolal, hoden jest smrti a ovci nahradí čtvernásob!«

A tu vztyčil se prorok před králem v celé své tragické velikosti a zvolal: »Králi, tys ten muž!«*)

*) 2 Král 12.

Tu teprve se probudilo v Davidovi svědomí. Sklonil hlavu pod tíží výčitek, plakal velice a počal smývati svou vinu lítostí a slzami.

Já jsem ten muž! . . . Každý člověk je ten muž z toho či onoho důvodu. Jestliže jsme následovali Davida v jeho slabosti, ať tak či onak, vezměme si jej za vzor a číňme pokání.

Kéž by, Pane, svědomí mému tímto rozjímáním obrozenému s milostí Tvou vrátilo se zase nové jaro přísné útlocitnosti a nevýslovné čistoty!

VI. DOBA PŘÍTOMNÁ.

Až dosud zabýval jsem se ve svých úvahách svým cílem věčným a snažil jsem se uvésti v život svůj myšlenky, které jsou s to, aby změnily mé jednání a mne odtrhly od oněch ubohých zájmů lidských, které jsem se pokoušel považovati za důležité a trvalé. Zkoumal jsem též, jakou důležitost má moje vůle a jak bych posílil své znavené svědomí. Když jsem si takto postavil do náležitého světla všechny tyto základní pravdy, jest na čase, zdá se, abych pokročil o krok vpřed a uvažoval o místě, které v čase zaujímám.

Otázka tato je tím vážnější a včasnější, že slyším, jak se kolem mně o naší době mluví hodně pessimisticky a způsobem, který spíše odvahu sráží. Podle mínění jistých vrstev — o němž nechci rozhodovati — dospěli prý jsme k době smutného úpadku. Zdá se mi, že van unavy a vyčerpání zhasil všechny mužné síly; setkávám se v okolí mém většinou jen s lidmi, kteří se horší a protestují proti dnešní době, anebo s lidmi, kteří v jakési tupé odevzdanosti, zápasem unaveni, jsou přesvědčeni, jak se zdá, o úplné porážce dobra a ctnosti.

Co tomu říci? Co dělati? Co mysliti?

*
* *

Nevím; před otázkami tak záhadnými stojím všecek nerozhodný a váhavý. Nicméně pokusme se urovnati své myšlenky.

Vezmu-li na radu dějiny, tu vidím především, že nářky a stesky, jak je slyšíme »na zlé časy« dnes, ozývaly se v každé době. Duch lži a tmy odíval se ve společnosti ve vše možné podoby. Katolicismus zakusil všecko: překážky všeho druhu postavily se mu v cestu; prošel zkouškou krvavých pronásledování, zakusil bolestné roztržky rozkolu a nesčetných bludařství. Opora některých královských trůnu byla mu osudnější nežli jeho nejhorší nepřátelé.

Dějepis jest vlastně jen dlouhé vypravování o bojích, které vášně lidské na zemi podnítily.

Kdybych nebyl křesťanem, mohla by mne tato smutná podívaná vésti snad v jakési tiché a pohrdavé škarohlídství o významu, jaký měly různé doby dějinné, srovnáme-li je jednu s druhou. Snadno bych se dal strhnouti k úsudku, že se všechny sobě podobají, že je dobro pomíšeno se zlem a to v dávkách skorem stále týchž. Nářky a stesky lidstva ozývají se ozvěnou z jednoho věku do druhého a jedno pokolení podává je druhému.

Dějepis mi tedy nepraví v této příčině nic, leda to, že boj mezi dobrem a zlem byl a jest v každé době a že se v něm pokračuje stále s úspěchy střídavými. Nepoučuje mne však, jak mám smýšleti a se chovati v době přítomné.

Jak lichá a pošetilá jest myšlenka, s kterou bych snad si chtěl pohrávati: »Kdybys byl tak mohl voliti si určité století pro své žití«... K čemu plané stesky na to, co není? Není mi třeba věděti, jak bych byl živ, kdybych byl býval současníkem Karla Velikého, Ludvíka XIV. anebo snad dokonce Napoleona III.; rovněž nemusím předvídati, jaký bude mravní a náboženský stav lidstva za tři

nebo čtyři století, mou povinností jest zabývatí se jenom přítomností.

Studium dějepisu je sice potřebné a já ho nezavrhuji. Vím dobře, že jediné tato věda vykládá a udržuje smysl tradice; připadá mi jako blahonosná řeka, která ve zbouřené moře dnešních zápasů vlévá všechny proudy poučení z minulosti. V některé z dalších úvah naskytne se nám příležitost, abychom tato poučení vyvodili a přesně vyslovili. Pro tento okamžik však zaměstnává nás jediné tato otázka: Jakou mám povinnost v době přítomné?

Žítí a dobře žítí, to jest má povinnost. Nuže, zkoumejme, jak mě Prozřetelnost Boží vede: z tohoto vedení budu si moci ihned vyvoditi, co jsem pro přítomnost povinen.

Věřím v Prozřetelnost Boží, vždyť jsem katolík. Důvěřuji v její milost, spravedlnost a dobrotu. Bůh mne stvořil, abych ho poznával, miloval a jemu sloužil. Život pozemský je výchova pro život věčný. A Bůh je moudrý — nečiní nic nadarmo. Nevrhá lidí přímo v boj, jenž za doby jejich zuří, jako někdo, jež by snad z pouhého vrtochu a bezúčelně vyhnal na neznámé hlubiny mořské křehce stavěnou loď, která není s to, aby vzdorovala vichru a bouři.

A tento Bůh vytkl mi v jisté dějinné době určitý úkol, který mám vykonati. Jistě že mne celého upravil tak, jak tento úkol vyžaduje. Jsem tím, čím mám býti, abych vyhověl poslání, svěřenému mně od Boha. Smím snad říci Bohu: »Nejsem spokojen s Tebou... nehodím se pro tento věk... Měl's mi vyhraditi jiný, který by se

lépe shodoval s mými náklonnostmi a mou povahou?« Mluvití takto bylo by právě tak směšné, rouhavé a nespravedlivé jako ošklivé.

Nikoliv — takto nesmím mluvití, neboť víra mě učí, že nikdo není pokoušen nad své síly a že sice snad můžeme nedostáti tomu, co Bůh od nás žádá, že však nám vždy nabízí svou milost a to dostatečnou a řádnou podle pravidel a řádu spravedlnosti.

A proto tedy, když naříkám a běduji nad nynější naší dobou, zapomínám na to, co by praobyčejný dobrý křesťan neměl nikdy pustiti z paměti: Jsem tam, kam mě Bůh postavil.

A proto dále má býti prvním hnutím duše mé, povzbuditi se k tomu, abych Tě, Pane milovaný, Otče moudrý, Tebe, Prozřetelnosti vše pořádající a řídící, chválil, žehnal Ti a díky činil, neboť Tys mně z nicoty stvořil a mne postavil v onen bod prostoru i času, který se Ti ráčilo pro mne zvoliti; a Tys jistě mi dal vše, čeho k dosažení svého určení potřebuji.

*
* * *

První pak p o v i n n o s t í mou musí býti, abych se pokořoval.

Hřešil jsem, Pane, že jsem naříkal slabošsky nad úkolem, který's mi vytkl, jakoby's snad byl ponechal jeho provedení jenom mně samému. — Pascal zaslechl jednoho dne hlas Pána Ježíše, jenž mu řekl: »Dej se vésti, viz, jak jsem dobře vedl svatou Pannu a svaté, kteří mne nechali působiti v duši své.*)

*) Pascal: *Le Mystère de Jésus* (Pensées éd. Braunschweig p. 576).

Nesprávné oceňování mých povinností v době dnešní a bázeň z nich pocházejí odtud, že buduji své úsudky bez zřetele na Tebe, jako by Tě nebylo, jakobych měl pracovati na vinici Tvé sám bez Tebe. V tom právě tkví omyl mé pýchy, která mne klame a která je příčinou mé mravní nemohoucnosti.

To je tak doslovně pravda, že ani nepomýšlím — ó Pane — na to, abych Tě v modlitbách svých prosil za světlo, jehož potřebuji, abych rozuměl své době, v ní dobře žil, v ní sama sebe posvěcoval pomáhaje jiným, aby i oni došli ku poznání pravdy. Nanejvýš, že Tě prosívám, ábys poslal vlasti mé vysvoboditele — to jest vše. co dovedu ve chvílích zbožné zvroucnělosti, kdy se za vlast modlívám! A co takto uvažuji, zdá se mi, že mi odpovídáš: Ale, dítě zaslepené, tím vysvoboditelem jsi Ty! Tím jest každý tvůj bratr-katolík. Budete-li prositi — dostanete sílu ode mne; budete-li dělat, co vyžadují dnešní poměry, zvítězíte. Milujte jen, milujte to bojiště, na něž jsem vás postavil. Dříve, však nežli se pustíte na něm v boj, hleďte je dobře obhlédnout; prozkoumejte jeho polohu, vyzvěďte vše a zvítězíte.

Ano, můj Bože, za tohle bych měl stále prositi: aby se mi totiž dostalo potřebného světla od Tebe, abych dobře žil v okolnostech, do nichž jsi mne postavil. Měl bych si neustále vyprošovati od Tebe obzvláštní onu milost, abych svou dobu chápal, ji miloval, rozuměl jejím potřebám a s ní se k většímu prospěchu církve dobře snášel. A nedělám-li tak a žaluji-li na své současníky — pak jsem, vyznávám to, Pane, sám vinen a chybuji. Pokořuji se za to upřímně.

*

Každému věku křesťanskému jest vytčen zvláštní úkol, jež má provést a k němuž má i prostředky. Naříkati, že tyto požadavky jsou nemožné, bylo by tolik, jako pochybovati o nevyčerpatelné síle katolicismu; bylo by tolik, jako říci, že náboženství Krista Ježíše nevyhovuje potřebám všech zemí a všech časů; bylo by tolik, jako zúžovati je v těsné hranice jedné země anebo jednoho věku a tím je snižovati a podceňovati.

Ostatně Bůh nežádá od nás nikterak, že musíme dobýti vítězství konečného. Není mi třeba věděti, zda nyní již nabude dobro převahy nad zlem. Mně má stačiti vědomí, že vítězství konečné náleží Ježíši Kristu. Mým úkolem jest, abych mužně konal své denní dílo, nešetře námahy a prose Boha každodenně, aby mi osvěcoval cestu. Proč bych se také měl oddávati horečné netrpělivosti a nedobrému nepokoji těch, kteří ač jsou zde jen jako na jeden den, chtějí míti nicméně hned plný a rozhodný úspěch? Chvilé budoucí nejsou v mé moci; budovy trvanlivé jsou dílem celých věků. — Já vystupuji jen na okamžik na jevišti světovém jako sebevědomím obdařený článek velikého řetězu jevů, jehož oba konce drží Bůh. Ten vidí mou práci, oceňuje a žehná jí. Často se stává, že jiný seje a jiný sklízí. Avšak na tom vše záleží, abych si vyprošoval u Boha milost, bych věděl, co mám sít a abych dosáhnal od něho této milosti živ byl jako muž povinnosti.

Je-li však mimo vše nadání práce má těžká a slunce příliš úpalné na líše Otce nebeského, již mám vzdělávati, nebudu si stýskati. Naopak — měli bychom býti spíše hrdi, že žijeme v čase těžkém a že jest nám v rozsáhlém prostoru věků určeno místo na stanovišti důležitém anebo nebezpečném. Dobrý voják má rád boj nebezpečný a ne-

hrozí se ničeho tolik, jako pokoje, jenž ubírá zmužilosti i slávy.

Hanbím se, o Bože, že jsem — svou vinou ovšem — jen mizerný bojovník. Uvažuje to, odříkám si potichu a spokojeně verš básníkův:

»Nadšen jsem i zděšen tím, že zvolen jsem.«*)

Budu si připomínati, že jsem ten špatný dělník, jenž nevědomostí, nedbalostí a líknavostí zavinuje neúspěch své činnosti. Chci vyrvati ze srdce svého vše, co překáží pravdě v jejím vítězném pochodu; chci míti rád dnešní dobu, tak, jak jest a takovou, jaká jest a nechci zvedati k nebi v hanebné nemůžnosti své pohodlné a mdlé ruce; nesednu si na okraj cesty jako sklíčený poutník, který trpce a zklamaně se usmívaje hledí na ty, kteří neústupně jdou dál.

A co se mne týče, tvrdím, že bych, celkem vzato, těžko si vyvolil lepší místo v minulosti, kterou znám až příliš, i v budoucnosti, kterouž opět znám příliš málo a že dnešní doba a že místo prozřetelnosti mi určené umožňují mi dosti široké i vábné využití mé dobré vůle i mých sil.***) Prozřetelnost neučinila mne pánem hodiny, v které jsem se měl státi jejím dělníkem; avšak vyvolila pro nás prostředky různé podle věku a těmi se účastníme v jejím díle podle míry, kterou nás k tomu připouští.

A proto nesmíme — i když by byla doba naše jako ze železa — prolévati slzy planého zármutku pro zničenou velikost, pro zničená díla krásy a síly; nejsme stvoření proto, abychom dleli v hrobech zemřelých, nýbrž abychom budovali nové příbytky v zemi živých.

*) Verlaine: Poésies religieuses.

**) Abbé Planus: le Prêtre t. 1.

Přijímám tyto důsledky za své; jsou rozumné; jsou logickým závěrem mé křesťanské víry; přijímám je a chci napříště podle nich zařídit svůj život.

Tož tedy pryč se vší malomyslností, žalobami, nářky! Postav se jen mužně tváří v tvář prosté skutečnosti, duše má, a konej svou povinnost! Jen toto počínání jest správné...

VII. „BUDETE MI SVĚDKY.“

»Vystoupil jeden člověk,« dí sv. Jan na počátku svého evangelia, »byv poslán od Boha, jehož jméno bylo Jan; ten přišel na svědectví, aby vydal svědectví o Světle.«*)

Tato slova, která označují sv. Jana Křtitele, předchůdce Páně, může vztahovati na sebe každý věřící, neboť každý křesťan má býti svědkem Ježíše Krista.

Až dosud uvažoval jsem o svém životě a jeho souladném vývoji, nepomýšleje nijak, abych vymezil určité stanovenou úlohu, kterou mi Bůh uložil. Byl jsem povolán na svět, abych žil na určitém místě prostoru a v určitém období časovém a tu konal, podrobuje se zkoušce i boji, veliké dílo svého mravního přetvoření, které mi dopomůže dosíci blaženosti, k níž jsem povolán. Nemohu se radíti, že si zasloužím jednoho dne odměny nebeské, jestliže se se své strany nepříčiním, abych vším: slovy i skutky svými vyznával svou víru v Ježíše Krista. Věřím, že se jednou konečně rozuzlí záhada našeho určení; a tato víra strhuje za sebou celé jednání i řeč, aby se s ní shodovaly. Mám za to, že nejlepší způsob života je po mém soudu ten, jež jsem zvolil, již pro způsob sám.

Než všichni lidé nejsou toho smýšlení. Mnozí, ač si Krista velice váží, nevěří v Něho; jiní tvrdí, že se má

*) Jan, 1, 5.

život na světě zařídit bez Něho — ano dokonce — a to již se zcela protiví víře mé — proti Němu.

Zvolil jsem již svou stranu: jsem odhodlán jíti za svědka v tom nesmírném sporu, který se již po 20 set let o jméno a nauku Ježíše Krista vede — a svědectví mé — je můj život.

A je tomu vskutku tak: že jsem křesťan, jsem vlastně ve světě jako ztělesněná otázka: Jakou cenu má náboženství Kristovo? Mé náboženství je sice i beze mne tím, čím je; to vím dobře a jsem všecek tím potěšen. Mnoho lidí však nicméně bude oceňovati víru Kristovu podle toho, jaký jsem, to jest podle toho, co vidí na mně v mém žití.

Není to pro svět jedno, žiju-li dobře či špatně, ponevadž na toto mé svědectví budou se lidé buď blížiti anebo naopak zády obracet k církvi, mimo niž není spásy ani pro jednotlivce ani pro národy.

V bázni a všecek zahanben zastavuji se hned tuto u této myšlenky, že Bůh se takto vydal na milost i nemilost — člověku. Jakou to má velkou důvěru k nám — jak se snaží starostlivě, aby nás v našich vlastních očích povznesl. Bůh sám nabízí nám ten čestný úkol svědčiti pro Něho a dokazovati světu, co zmůže jeho milost a moc. Aj — k jaké to netušené důstojnosti jsem povýšen! S uctivostí se ukláním, Pane, této jedinečné milosti, za niž Ti tolik vděčností dluhuji . . .

Ale i pokořiti se musím, o Pane dobrý, že Ti tak špatně sloužím. Jaký to bídný svědek, který Tě jako Petr zapíral, který Tě jako apoštolové opouštěl, který se tak často před lidmi za Tebe styděl, zatajuje z bázně jméno »křesťan«, i tu čest, kterou's mu prokázal, že's jej vyvolil za svého učedníka!

Ó, Ježíši, dotkni se jediným jen pohledem mého lehkovážného srdce! Neboť potom budu mít dosti síly, abych, následovav Petra v jeho neuvěřitelné zbabělosti, šel za ním i cestou pokání a lásky a vyznám jako on, že's Kristus, Syn Boha živého, že Ty jediný máš slova života věčného a že bych si nemohl vybrati vzoru a vůdce lepšího, bezpečnějšího a dokonalejšího nežli Tebe.

Jsem tedy povinen vydávati životem svým svědectví věci Kristově.

Než jaké pak má býti toto svědectví? Co mám asi mluvit a co dělati v této současné době, která se, jak se zdá, odvrací vždy více a více od víry prvních dob křesťanských?

Způsob tohoto svědectví, jež má křesťan Kristu Ježíši vydávati, ač ono samo v podstatě zůstalo totéž, se ovšem v běhu století a podle potřeb různých dob mohl vlivem střídajících se okolností měnit. Vždycky však žádal Kristus od lidí, aby v Něho věřili, Jej za jediného Spasitele uznávali a dosvědčovali též tuťto víru svými skutky.

Tyto skutky braly na sebe ovšem v různých dobách různou tvářnost. V prvních dnech nazýval se svědek Kristův — mučedníkem; a jeho svědectví záleželo v prolítí krve za jeho víru. Smrtí svou dotvrzoval mučedník, že věří v božství Ježíše Krista a že je ujištěn o zmrtvýchvstání Páně.

Později přišli učitelé, vyznavači, biskupové. Všecky vrstvy sociální dodaly Kristu Ježíši svědky. Jedni jej

výmluvně kázali, jiní se spokojili tím, že jsou dobrými manžely, dobrými otci, poctivými lidmi.

Ó, podivuhodné pokolení světců! Jaká to nesmírná rodina lidí Bohu oddaných, kteří opakovali neúnavně stále tytéž výbojné výpovědi lásky a víry!

A v těchto nesčíslných zástupech určil Bůh místo i mně!

Ale co mám dělati a co mluvit?

V dnešní době utkala se prý společnost moderní s náboženstvím Kristovým v tuhém sporu. Nepopírají, že evangelium bylo zdrojem pokroku a síly v minulosti; tvrdí však bez obalu, že jeho věrouka a mravouka nevyhovuje již potřebám a tužbám světa dnešního. Křesťanství je u konce — vyplnilo svou úlohu — nemá již významu. Zvláště pak vytýkají mu v jednotlivostech toto: nelze býti katolíkem — zdá se — a šetřiti svobody jiného; býti katolíkem a prováděti spravedlnost sociální; býti katolíkem a míti rozsáhlé vzdělání vědecké.

Církev spjala prý osud svůj se systémy filosofickými, politickými a národohospodářskými, které jsou na vždy umlčeny; a bez těchto dočasných formulí, v jejichž věčnou oprávněnost ona věřiti velí, nemůže trvati. V mohutném a velkolepém ruchu, který nese veškeré lidstvo k výšinám pokroku, stojí církev před objevy vědeckými, převraty sociálními a před nutnými důsledky vývoje jako mocnost zpátečnická. Žene lidstvo nazpět a její zástupci sní o tom, jak by udrželi národy v hnusné porobě. Kdo jí neopovrhují, potírají ji — a kdo jí nepotírají ani jí neopovrhují, pohlížeji na ni s lhostejností, plnou pochyb a nechuti, uznávají spravedlivě její význam v minulosti, zpěčují se věřit v její budoucnost.

Než, co je mi známo z evangelia, od církve, z učení sv. Otců, z výroků papežských, je hotový protiklad toho, co praví dnešní doba.

Církev je totiž ustanovena od Boha, aby lidem dávala život věčný, vedouc je nebezpečími tohoto života. po cestách spravedlnosti a lásky.

Již podle této definice jest církev naprosto nezajata pro ten či onen system národohospodářský. Zasáhá v poměry lidské jen proto, aby nám pomáhala rozeznávat zlo a dobro a aby nás učila, jak bychom se v pomíjejících věcech časných mohli spasiti konáním ctností. Není jejím posláním dělati revoluce v prospěch jedné strany nebo v zájmu jedné třídy, nýbrž roditi světce. Svou obecností přesahá hranice jednotlivých zemí, nečiní rozdílu mezi Židy a pohany, nýbrž má na zřeteli jen duše, kteréž má uloženo osvěcovati a k spasení vésti.

Spor onen je tedy jen zdánlivý, nikoli skutečný. Svět je stížen již od počátku a bude trpěti až do konce hrozným a trapným neporozuměním. Příčiny jeho leží jednak v lidské zlobě, v temných piklech zlého ducha a klamných pletichách lidské pýchy a lidského sobectví. A v tom právě záleží svědectví, jež křesťan vydává: usiluje rozptýliti toto neporozumění. Svým životem šíří kolem sebe světlo, útěchu, poučení. Svět ho ovšem nechce někdy slyšeti, ba stává se, že ho zabíjí, aby jej umlčel. Než tento způsob obrany obrací se obyčejně proti těm, kteří ho užívají.

Ponechme prozatím ona nedorozumění minulá pod závojem ponurého přítomí dějin a pokročíme ku potřebám dnešním.

Svět pokračuje, praví se nám, a každý je povinen přispívati mu na tomto jeho postupu k většímu blahu.

Avšak — co je ten pokrok — a v čem záleží ono větší blaho? Chce tu snad někdo mluvit o přetvoření hmotných poměrů, které se před několika věky stalo a člověku přebývání na zemi příjemnějším učinilo tím, že mu usnadnilo kořistiti z pokladů přírodních? Či chce se kdo honositi blahodějnými službami telefonu, telegrafu a letectví? Anebo snad oslavovati nálezy historické a nás pobízeti k hrdosti, že jsme minulosti vyrvali její tajemství? Chtěl by kdo tvrditi, že se těmito vymoženostmi, jimiž jsme zdolali hmotu anebo nevědomost, změnilo všecko?

Nepopíráme nic z těchto divů, které oslňují náš zrak; nezavrhujeme nic z těchto vymožeností, které jsou plodem podnikavosti, ostrovtipu a odvahy našich současníků. Ale ptáme se, zda tím, že se klade pokrok jen a jen v lepší zužitkování světa, zda je tím tato otázka pokroku postavena a posunuta též na pravý základ? Vědomí, že jsme hodně bohatí a značně dobře vším potřebným opatřeni a že máme k své potřebě velice dokonalé nástroje — to není to hlavní, nýbrž zda člověk, jenž se uprostřed této skvělé vzdělanosti pohybuje, používá těchto nových zdrojů k blahu své duše a k duchovnímu blahu svých bratří. Je tu skutečně pokrok mravní a náboženský mezi námi?

Je dnešní člověk spravedlivější nežli člověk dob minulých? Užívá toho, co mu Bůh dává, k oslavě Boží? Máme-li posouditi tu kterou dobu spravedlivě, musíme především čísti v srdci člověka a oceniti jeho mravnost. Čím více kdo má, tím více bývá pokoušen, aby toho zneužil, aby toho zneužil k snížení sebe i jiných.

Větší a větší počet zločinců už i mezi mládeží a zvláště v ní, hrozné šíření zhoubného alkoholismu, bez-

uzdný shon po přepychu, zkrátka spádny a závratný návrat k hanebnostem pohanským — toť bohužel rub této třípytné medaile.

Tu ovšem snadno pochopíme, že katolík s hrůzou na to vše hledící nedá se zvábiti a nechce se dát oklamati jen prázdnými slovy. Neodsuzuje sice vědy, ale lituje, že se zneužilo jejích vymožeností, že duchovní pokrok byl zastaven, že náš zdánlivý pokrok není provázen pokrokem skutečným, lituje, že se celku národa bere možnost rozkvětu, tím, že jej zbavují náboženství, onoho náboženství, které jediné dává smysl životu časnému a podává člověku pomůcky, jak by uživati mohl statků pozemských, aby při tom neochudil svého srdce a ducha svého neomámil bláhovou pýchou. Katolík si tedy pokroku přeje, ale pokroku křesťanského, to jest, přeje si, aby jednotlivci i společnost dali se proniknouti kvasem evangelia a podrobovali se jeho zákonům. Pronáší-li tedy tyto požadavky, usiluje, tuším, o pokrok, který jediné má cenu.

Tak nabývá nyní svědectví, které mám vydávati, jasnější a určitější podoby. Bůh žádá ode mne, abych v životním povolání svém, do něhož mne postavil, vyvodil všechny důsledky z víry, kterou vyznávám a ukázal světu, že svého snu o pokroku, za nímž se žene, neuskuteční bez Krista a proti Kristu.

Nebudu se tedy zdržovati proleváním marných slz nad dnešními bédami. Nechci se spokojovati jen vzdechy a žalnými pohledy vzad. Chci především dávat dobrý příklad upřímné víry, věrné poslušnosti a bezvadné

umravněnosti. Zvláště chci býti spravedlivý a dobrotivý. Přečiním se o všechny osobní, rodinné a společenské ctnosti, které mi mé náboženství ukládá a ze svátostí budu si přinášeti potřebnou sílu, abych si je osvojil a v sobě rozvíjel.

Celá jedna část lidstva spoléhá jen na sebe a zamítá Boha i vše, co je nadpřirozené. Sní o jakémisi novém »měště«, ale vyčerpává své síly bolestnými pokusy je zbudovati a nemůže dojíti cíle, poněvadž odvrátivši se od Krista, nezná cesty ani pravdy ani života; nuž — a právě tuto cestu musíme jí ukazovati, této pravdě ji učiti, tento život jí dávat!

Buďme jen, my katolíci, obětavými staviteli onoho »města blaha«. Dokazujme svým životem, svými slovy, skutky, svou svatostí, svým působením, svým apoštolátem, že jediné my jsme schopni zbudovati je. Buďme z těch spolehlivých, silných jedinců, kolem nichž druží se jakýmsi přirozeným pudem vedeni všickni malí a slabí v pocitu bezděčné důvěry.

Tak zde n. př. může to býti tovární dělník, jehož odborná zdatnost je nepopíratelná a jehož přesnost v díle se všobecně uznává. Nechť se jen chrání neprozřetelné horlivosti, ale ať na něm vidí jeho druhové, že jest obětavější, svobodnější a poctivější než oni. Snad se v nenávisti proti němu i spolčí; trpí-li však za své ideje, za svobodu práce, za uznání svého dobrého práva, aby mohl plniti povinnosti své víry, choditi na mši sv., voliti si školu pro své děti — je veliký. Svým chováním předloží vlastně svému okolí naléhavé záhady a jeho zmužilost vyprostí z pout předsudků mnohého ducha dobré vůle.

Tam opět je to úředník v písárně, příručí v obchodě, jehož můžete vždy zastihnouti v svědomité práci, který zavrhuje lehkomyšlnost svých druhů a ukazuje způsobem, jakými užívá svého volného času, že jeho vezdejší chléb jest žíti pro jiné.

V oněch kasárnách je to opět mladý voják, jenž se rozchází se všemi názory svého prostředí a prohlašuje, že pokládá svou službu za cosi vznešeného a plní ji jako svobodný občan, jenž se z vlastencké lásky podrobuje tvrdým požadavkům svého stavu.

Na onom lyceu nebo ústavu zase, na oné universitě je to opět student, jenž má za to, že neučinil dosti, bude-li moci dobře obstáti při zkouškách a dojde-li pak dobrého zaopatření, nýbrž věří též, že má povinnost sociální a koná ji.

Na našem venkovu, někde ve vesnicích, v nichž jakoby duše vlasti spala v otupělé lhostejnosti — je to opět rolník, jenž miluje svou půdu, jí rozumí, z ní těží a dokazuje tak, že chápe velikost a důležitost svého úkolu. Vzdělává ji snad nedovedně, zřizuje různá sdružení bez rozvahy, je křesťanem bez vší okázalosti, ale jeho život je zcela odlišný od života jeho sousedů.

A jinde opět je to učenec, pracovník duchovní, spisovatel, řečník, jejichž vřelé cítění sociální — jak to všickni viděti mohou — vyvěrá jenom z jejich křesťanské víry: svou činnost veškeru věnují toliko věcem dobrým, jejich duše široká a veliká zachvívá se při sebe menším výkřiku utrpení, jenž se ze srdce lidu ozve.

Budou je snad hledět umlčeti a ústa jim zamykati; chytráci budou se snažiti, aby ucpali zdroj jejich úsilí, tím, že je budou zahrnovati chválou a »rozumnými« radami: ale oni půjdou pevným krokem dál, poněvadž věří v Kri-

sta, milují svou vlast, majíce dosti na tom, že jsou křesťany, kteří jsou si vědomi svých práv i svých povinností i své odpovědnosti ze svého jednání.

Budou se jim posmívati, ježto se zařekli, že nebudou dělati to, co dělá kdekdo jiný. Ale oni budou s radostí tropiti toto pohoršení dál a poněvadž budou velice těsně spojeni jeden s druhým poutem společné lásky k Ježíši Kristu, změní se jejich slabost v sílu, a to proto, že majíce podobné názory, budou se navzájem podpíráti a sobě myslí dodávati.

- A tak budou jednati po celý život; řady jejich rozmnoží se ještě těmi všemi, jež vábí obět a sebeobětování — jiní, mnozí, ač se k nim nepřipojí, pocítí nemalou posilu a povzbuzení; na jejich podnět začnou jednati lépe. Duše přímé, však svedené, pocítí, jak je Kristus Ježíš k sobě táhne; jejich předsudky sebevíce zakořeněné zmizí a dílo jejich obrácení octne se na cestě, která vede k cíli . . .

DRUHÝ DÍL.

ŽIVOT DUCHOVNÍ.

I. ŽIVOT DUCHOVNÍ.

Pokusil jsem se vyšetřiti, v čem záleží svědectví, kteréž mám vydávati Kristu Ježíši. Účel jeho jest, získávati mu duše . . . A úkol můj jest, ukazovati životem, jak se mají lidé posvěcovati v spojení s Ježíšem a pracovati k časnému i věčnému blahu svých bratří.

Nyní přicházím ovšem zcela důsledně k této prosté otázce: Jsem však s to, abych tento úkol vykonal? Čím jsem, abych směl dávatí rady a dobré příklady? Viděl jsem hned na počátku svých úvah o životě, že kdo chce dobře žíti, musí náležeti k těm nemnohým, kteří uvažují a přemýšlejí..

Jsem nadšen pro veliké myšlenky; toužím býti mezi těmi, kteří se bez výhrady věnují svaté věci Kristově a hoří tužbou vyčerpati v službě její všecku sílu paží i všecku krev svých žil. Předsevzal jsem si, že půjdu zmužile drsnou cestou práce a oběti.

Stačí tedy běhati do schůzí, býti členem vědeckého kroužku, účastniti se bouřlivých manifestací, přistoupiti za člena nějaké ligy anebo vstoupiti do nějaké činné skupiny, abych byl již dobrý svědek Kristův?

Nahlížím den ode dne více klamnost a lichost všeho neklidného shonu. Zevnější úkony nejsou nic, smýšlení vnitřní je všecko.

A pak víra katolická není jen soustavou věroučnou, která plní ducha nezvratnou jistotou přesvědčení anebo snad sociálním dobrodiním, které v světě bohatě a po-

divuhodně vyzařuje tolik děl spravedlnosti a lásky — nýbrž víra katolická jest nadto a především život, život hluboký, který proniká celého člověka, aby ho povznášel; je širokou cestou, která vede duše k ideálu mravního zdokonalení, jehož skvělá krása prozařuje tolik, že oslňuje.

Má víra a má zbožnost jsou sice opravdové, ale nedokonalé — vím to. Jsou povrchní. Chtěl bych být mužnější, méně povrchní a svědomitější.

Miluji Krista i církve Jeho; hledím, pokud jen mohu, plnit povinnosti náboženské co nejpřesněji. Avšak mám kromě života tělesného, na nějž své síly vyplýtvávám, a vedle života rozumového, jež stále novými poznatky zásobuji, život lepší, život srdce a vůle — kdež je má péče oň? Kdež jsou uklidňující samoty, v nichž se člověk uprostřed prací a bojů svých může klidně zabývat jen tím, co je podle evangelia »jediné potřebí«? A když jsem konečně klekl k nohám Kristovým, ztišil jsm v sobě vše, abych ho mohl slyšet?

Život je pout. Na cestě, po níž kráčím, je hustě prachu a stínu málo. Palčivé slunce mne unavuje a vysouší. Nevím, kde bych se příhodně zastavil. A přec bylo by záhodno umýti čisťounkou vodou pramene zaprášené a zraněné nohy, potřítí jí zanícené oči a čelo horečkou zapálené a okusiti klidné slasti a posily plynoucí z úvahy o věčných pravdách v soukromí.

*

* *

Ptám se často sám sebe, čím jsou vlastně na mých rtech slova křesťanského života.

Modlím-li se, pronáším jen slova a nesnažím se ani mysliti na jejich význam. Právem by mohl někdo říci, že

mluvím o něčem, co není. Na křtu svatém vloženy byly do duše mé nadpřirozené vlohy. Já však pečlivě zakopal tyto poklady boží v duši své a ani jsem nepomyslel, abych jich využil. Zdá se mi často, že výrazy křesťanské, jichž užívám, jsou jen hromada otřepaných slov, která ze zvyku k své potřebě v paměti podržuji; netryskají, jako tryskává výkřik ze srdce, tak bezděčně netryskají z mé víry.

A je to divné? Má duše je bohužel plna všeho, ale prázdná Boha. Nepřebývá v ní. »Naše duše podobá se oné hospodě betlemské, v níž není pro Ježíše místa, poněvadž je všecko obsazeno.«*)

Tak je tomu skutečně. Jsem takový zájezdný hostinec pro karavany, jak bývá na východě: karavany zastavují se v něm jen na nějakou hodinu, aby pak s hlo-
mozem a hlukem táhly dál. Tak i u mne: mé myšlenky se ani u mne nezdrží, jdou hned dál. Celý můj den je setkán z překotné práce, z neodpuštělného pohodlí a z liknavosti, jež se nedají omluviti; hovory, četba, procházky, úkony pobožnosti — všecko je tu. Jsem večer chud, právě tak chud jako jsem byl ráno. Byl jsem motýlem, poletoval jsem od květu ke květu; ne však včelkou: naprosto jsem nehleděl sbírat to, čeho potřebuji k výživě své duše. Prožil jsem zase jeden den zcela prostředně, ledabyle, všedně. A tak život můj míjí v roztržitosti, v lehkomyšlnosti, v nicotnostech a neužitečnosti — a mé chyby — zůstávají.

»Mnohá myšlenka, kterou odmítáme jako nemilého hosta, přivedla by nás ke Kristu, kdybychom ji vpustili. Ten onen nepokoj, jež jsme hleděli utlumiti, byl vlastně

*) Lucie Félix-Faure: Newmann.

jen hlas pravého pokoje, kterým nás volal k sobě a my mu nerozuměli. Měli jsme přijmouti tohoto hosta, měli jsme poslechnouti tohoto volání . . . Náš život by se byl zjinačil. Nikdo to ovšem nepozoroval, den ten minul jako všechny ostatní dny našeho života pozemského; nezanedbali jsme ani nejmenší domácí povinnosti a přec — inilost Boží jsme zamítli.«*)

Žkrátka nejednám s Ježíšem Kristem jako se živou osobou, s níž lze mluvit i od níž lze i odpovědi dostati. Má víra neproniká můj život; není mým životem, mým životem není nic, ba, já nemám vlastně života, to jsou jen pomíjející dojmy a prchavé zjevy, které se rozplývají v neurčito. A Ty, můj Božský Průvodce, kráčíš cestou vedle mne a já ani nevzpomínám na Tvou přítomnost velebnou; oslovím-li Tě, děje se to několika všedními slovy, která mívám ve zvyku nedbale prohoditi k svým sousedům při náhodném setkání; víc Tě neznám — jsi mi cizincem.

Odtud ta osudná má slabost: mé dobré úmysly zmírají dříve než dospějí k uskutečnění; co myslím, jsou jen zlomky myšlenek, co žiji, jsou jen chvilky horečného shonu, a snad ani jedna hodina dobré vytrvalé práce. Podléhám všemu a všemu, jen Tobě nenáležím a sobě nenáležím.

A přece vím, o Pane, že jen v samotě a v tichu vychovávali se apoštolé a světci. A Ty sám žil's třicet let v ústraní dílny nepovšimnut. Tvá leta mijela neskvěle — lidé si Tě ani nevšíмали. A přec dával's tím světu příklad, jehož nejvíce potřebuje: příklad sebeovládání v konání denní povinnosti. Nějaký čas potom utíkal's před

*) Lucie Félix-Faure: Newmann.

zástupy a stoupal's na hory, abys unikl ruchu a hluku. Svatého Jana Křtitele zavedl's v hroznou a divokou poušť, a tam jsi k němu mluvil.

Ó, začínám již chápati: muž činného života musí býti mužem rozjímavé modlitby. Kdo nemiluje duchovní samoty, kdo se neumí ani zkoumati ani se vymaniti z hluku světa, bude vždycky jen nedokonalým křesťanem.

Že se samoty tolik bojíme, jest jen odtud, že je nám nesnesitelné zadívat se na sebe. Jsme tak prázdní, že ani nenacházíme slůvka, které bychom si sami sobě řekli. Ó, přijď, Pane Ježíši a oživ pustinu našich srdcí a srdce naše budou plna . . .

Hrozím se své lehkomyšlnosti a nestálosti. Tento pocit je pro mne dobrý a spasitelný, jen by měl býti ještě silnější, aby vzbudil ve mně mocnou reakci proti nicotnosti mého života.

Tento pocit, který mne souží, když shledávám, jak jsem nicotný a prázdný, je rozhodný krok na cestě dobrých snah. Probudil jsem v sobě potřebu obcovati důvěrně s Bohem. To byla první a nejnutnější práce a tento krok, jímž se jako rázem osvobozuji, může snad býti počátkem nového života. Mám již dosti toho odporného divadla, které mi skýtá můj život s navyklym neskromným svým sobectvím. Mám mnoho zbytečných starostí a málo pevných zásad. Bylo by snad lépe vésti život méně přeplněný činností zevnější, za to však klidnější a dovnitř soustředěný. Kde je v mých slovech, kde v mých skutcích duch Ježíše Krista?

A co tedy, mám snad rozjímat? Už pouhé to slovo mi působí nevolnost . . . Jak bych mohl každý den věnovati několik dlouhých hodin úvaze o temných a spletitých věcech? Nejsem přec mnichem v klášteře, žiji ve světě. Jak uvéstí potřeby své duše ve shodu s potřebami moderní doby?

V podstatě není to tak těžké, jak bych myslel. Mám strach z rozjímáních, poněvadž si je představuji jako nějaké umělé cvičení. Představuji si je, jakoby záleželo zcela v teoretickém badání a zatím ono jest jen promyšlený život.

Je mi snad nemožno ráno a večer přečísti si několik veršů z evangelia, abych si z nich vzal poučení a poznamenati si několika slovy, jak to radí P. Gratry, myšlenku, kterou tato četba jako odrazem do mne promítne? Je mi nemožné, abych v denním shonu občas zastavil vnitřní rej domů a tak se mohl zase trochu věnovati sám sobě a postaviti se tváří v tvář své povinnosti a svému Bohu? A nemohu vejíti denně aspoň na okamžik do kostela, abych se v něm pomodlil? Nemohu se otázati sám sebe, co znamená pro život křesťanský to neb ono slovo, jež slyším, ona četba, kterou konám, ono divadlo, jež vidím?

Život se nemá žíti nepromyšleně. Leč můj život skládá se skutečně jen ze samých činů nepromyšlených. Nepředvídám nic a proto jdu z jednoho překvapení do druhého; přicházejí pokušení a já jich nečekal. Zastihují mne zcela bezbranného. Naskýtá se mi dobrý skutek a já se ho nechápu, poněvadž nejsem připraven, abych jej vykonal. A tak se děje, že tropím zlé a nedělám dobré, podobaje se nedostatečnému dítěti, které nedovede předvídati budoucnosti ani využití přítomnosti.

Podobám se oněm příliš si důvěřujícím generálům, kteří vpadají do země nepřátelské, aniž tam dříve vyslali potřebné výzvědné hlídky, kteří se utáboří tu neb tam kdekoliv, vydávající se v nebezpečí bitev, generálům, jež nepřítel vždy najde v nevýhodném postavení, poněvadž nejsou nikdy zabezpečeni strážemi.

Chvilé mého rozjímání je chvílí, v níž dělám svůj bitevní plán a zároveň okamžikem, v němž soudím svůj život. Zpytovati svědomí neznamena jen pátrati po chybách spáchaných, nýbrž předvídati okolnosti, do nichž přijdu.

Ó, jak by byl silný člověk, který by každého dne z rána dovedl viděti celý svůj den v Bohu! Dříve než by se dal do obvyklé své práce, připravil by si svůj válečný plán a určil by si hlavní směrnice svého jednání. Řekl by si: »Přijdu zas dnes do styku s bratrem, jenž v Krista Ježíše nevěří — jak se k němu zachovám? Naskytne se mi nějaká příležitost k dobrému — jak je vykonám?« A zcela důsledně položí si ještě druhou otázku: »Jak by si počínal Ježíš Kristus, jak svatí, kdyby byli na mém místě?« Odpověď na tuto otázku, dám-li si pozor, abych ji slyšel, osvítlí všechnu nejistou cestu, na niž kladu svou nohu; místo abych krácel nazdařbůh, budu nyní vědět, co mám dělati, poněvadž jsem si vzal heslo — heslo Boží.

Večer se pak znova budu obíratí svou úlohou a budu se souditi. To znova postavím svůj život tváří tvář Kristu Ježíši. Pokořím se za své poklesky, budu pátrati po příčině svých chyb a můj život bude život vpravdě žitý, uvážený, své odpovědnosti vědomý, a vůlí řízený, poněvadž žádný z mých kroků nebude ponechán vrtochům mé nálady anebo šťastné náhodě.

Tímto způsobem navyknu si pozvolna vnášeti Krista Ježíše v život svůj. Tak stane se mým rádcem a soudcem. Navyknu si vnikati v taje jeho božského života a v tajemství sv. evangelia. Zjeví se mi v té míře, v jaké se já přivinu k Němu. Má mysl se k Němu bude povznášet s novou lehkostí. A On bude mým světlem, mým vůdcem, přítelem, a ne již neurčitým a prchavým preludem, jehož jméno jsem až dosud vyslovoval jen na půl úst, ježto jeho zvuk, zaznívající v mém sluchu, nerozchvíval mého srdce.

Ó Ježíši, budu-liž míti každý den dosti síly k rozhodnému obratu k Tobě, abych si vyprošoval Tvé podpory a pomoci? Srdce mé je prázdné, poněvadž nejsi vůdcem mého života Ty. Věřím sice v Tebe, avšak mluvím, jednám, žiji bezmála tak, jako bych nevěřil. Pravidlem mého jednání jsou předsudky světské, preludy mé obraznosti anebo choutky mých vášní. Ale Ty, Ty jsi zapomenut; na Tobě jakoby nezáleželo. Nevedu života duchovního, poněvadž mám dosti času mysliti na vše, jen ne na Tebe. Jen každodennímu úsilí, opřenému o Tvou milost, podaří se, abych pozvolna vytlačil přirozený, nízký proud myšlenek, a abych zřídil království Tvé v sobě.

»Pane, Tobě dávám vše.« Tak říkali světci, když se obraceli k Tobě. I já chci Ti dáti všecko. A toto všecko není jen má činnost zevnější, to bude i život můj vnitřní, pravý to život, kterýž Ty zvládneš. Ty opravíš liché mé úsudky, Ty rozšíříš obzory mých tužeb, upokojíš bouře mých smyslů, Ty učiníš pokoj v mém srdci.

»Otče ... přijď království Tvé,« tak se modlím denně, obraceje se svými modlitbami k nebeskému Otci. Neznamenají-li však tato slova, že toužím, abys, o Ježíši,

přišel ke mně a ve mně si zřídil svůj příbytek — ó pak jsou to jen prázdná slova. Duše má se musí otevřít celá sv. Trojici dokořán, aby si Ona v ní zvolila svůj příbytek a já mohl býti, jak dí apoštol, chrámem Ducha Svatého!

II. VÍRA V JEŽÍŠE KRISTA.

Čím více pokračuji v předsevzatém díle a čím více žasnu při těchto úvahách nad velikostí a krásou života, tím více se zároveň lekám své slabosti a ubohosti. Mezi tím, co jsem a čím bych měl býti, je taková vzdálenost, že se ptám, zdali se mi vůbec podaří dosíci cíle, k němuž směřuji.

Uvažuji-li, že překážky, které mi tarasí cestu, nejsou jen u mne, nýbrž že v té či oné podobě se s nimi setkává každý člověk, zdaž se nemám chvěti před nesmírností úlohy, které mám dostiučiniti?

Tato veliká bázeň a obava nedala by se ani překonati, kdybychom neměli víry v Ježíše Krista. Lidstvo, které se žene za svou blažeností, nemohlo by naprosto dojíti spásy, kdyby Bůh se nebyl slitoval nad naší nedostatečností a nebyl nám dal Ježíše Krista.

»Tak Bůh miloval svět, že Syna svého jednorozecného dal..., aby spasen byl svět skrze něho.« (Jan 3, 16. 17.) Tato slova sv. apoštola Jana staví v plné světlo lásku, s jakou nás Bůh objímá i úlohu, která je víře v Krista Ježíše v našem životě svěřena. Vždyť Ježíš Kristus není pro nás lidi jen předmětem jistého vědění historického, jako jím jsou na př. Alexandr, Cesar anebo Napoleon, nýbrž On jest náš Spasitel, jenž přišel, aby nám dal život věčný, Bůh milosrdný a dobrý, bez něhož by bylo nebe světu zůstalo zavřené.

Nestačí tedy k víře v Krista Ježíše pozorovati jen ono místo, které zde v čase zaujal, nýbrž i to, co činí nyní pro každého z nás.

Předpověděn proroky, očekáván toužebně v lidu vyvoleném, přichází za doby nejhorší ztemnělosti rozumové i mravní v pohanstvu, začíná kázat, zakládá církev. Jeho učedníci uchovávají nám jeho nauku a podávají nám ji v evangeliích i v ostatních spisech Nového zákona a v ústním podání. Lidstvo začíná v Něho věřit. Po mnohá století umírají miliony křesťanů na vyznání jeho božství a jeho zmrtvýchvstání. A apoštolové, tito přímí svědkové událostí, které vyličují, dokonávají v mukách onen podivuhodný život, jež začali v nejdůvěrnějším styku s Ješím Kristem a jež pak dále žili v apoštolské práci pro Něho — na důkaz, že nelžou a že věří sami v to, co mluví. Jejich první učedníci mísí na týž důkaz svou krev s krví dvanácti apoštolů a užaslý svět dává se pozvolna na novou víru.

Čím byl Ježíš Kristus apoštolům a čím má býti nám?

Když v den letnic Duch Svatý osvětlil apoštoly, pochopili vše, co jim Kristus byl mluvil, i smysl všeho toho, co se jim do té doby zdálo temné a nejasné. Viděli zcela jasně jak do sebe, tak do světa. Úplně pochopili Krista i své poslání. Víra v Něho zazářila a zanítila se v jejich srdcích a oni ho kázali v plném přesvědčení, že nesou světu spásu.

A v čem záleží tato víra apoštolů, která má býti i věrou naší? V tom, abychom měli za pravdu, že Ježíš Kristus je Bůh, že přišel na naši zemi, že vzal na sebe tělo a duši, jako my je máme, a že po své smrti na kříži, kterou podstoupil, aby smazal naše hříchy a otevřel nám nebe, brzy z mrtvých vstal a do své slávy se vrátil.

Ale co je to věřiti? Věřiti jest míti důvěru v někoho. Vypráví-li mi kdo: »Tohle jsem na své oči viděl« — na př. »byl jsem v Americe a tam se děje to a to a žije se tam tak a tak« — mám-li v něj důvěru, jsem-li přesvědčen o jeho upřímnosti, pravdomluvnosti, věřím, co mi vypravuje. Ovšem, že v tomto případě mám možnost zkoumati správnost jeho výpovědí a srovnati je s tím, co vypravují jiní cestovatelé anebo s tím, co sám osobně prozkoumám. Avšak kdybych neuměl číst anebo byl-li bych slepý, přijal bych jeho vypravování — máje jinak v něho důvěru — beze vší obavy. Toto přirovnání — ovšem hodně kulhavé — objasňuje mi význam, který má víra v Ježíše Krista pro můj život.

Ježíš Kristus přišel na tento svět mluvil a jednal. Dějepis zaznamenal jeho slova i skutky. Ve všech příručkách apologetických najdeme řadu důkazů, že je Bůh. Zním je; a nechci je v těchto úvahách opakovati; to však se snažím v tuto chvíli zvlášť objasniti, co jest nejvýznačnějším znakem víry, abych se pak ihned mohl tázati sama sebe: jak je to s mou věrou, jak věřím a věřím dobře?

Ježíš Kristus též mluvil. A co hlásal? Toto: »Nesu světu spásu. Člověk, jenž se hříchem dědičným připravil o dary Bohem mu propůjčené, je nyní neschopen, aby se posvětil. Urazil Boha a je mu dlužen nutné dostiučinění, kteréž však mu dáti nemůže. Já je dám. Svou smrtí na kříži zhladím prvotní vinu a všickni, kdož pokřtěni mým křtem, budou věřiti ve mne, vyplní ve svém životě to, co z mého utrpení zůstává (dotrpět církvi), t. j. budou spaseni. Člověk je děcko, slabé a hříšné děcko, jehož nejisté paže nedovedou sníti těžké břímě zkázy, již zavinil. Pomohu mu, budu jeho síla.«

Věřiti tedy v Krista Ježíše znamená míti důvěru v Něho. Znamená býti přesvědčen, že jeho svátosti nám udělují tajemnou pomoc, bez níž bychom byli neschopni činiti dobré a zasloužiti si odměnu nadpřirozenou. Věřiti znamená býti jist, že zůstaneme-li věrně oddáni církvi jím založené, budeme moci, budeme-li chtíti, zbaviti se vrozené pokaženosti a povznést na cestě svatého života k dokonalosti daleko větší, než jaké bychom byli mohli čekati. kdyby se onen pád nebyl stal. Život náš se ztápí v jeho životě a v něm se dokonává. Co nemůžeme bez něho, můžeme s Ním. On je původce nového života v nás. Čím více jsme s ním spojeni, tím blíže jsme nejkratší cestě, abychom se stali lepšími.

Po ničem nemáme tolik toužiti, jako po tom, aby naše důvěra v Něho bez ustání vzrůstala a naše spojení s Ním den ode dne bylo dokonalejší. Čím více bude On působiti v nás, tím lépe. Nic nemůžeme dělati lepšího, leč usilovati o to, abychom se s Ním ztotožnili způsobem vždy dokonalejším, tak aby nepatrný a ubohý květ našeho žití rozkvétal v Ném a skrze Něho.

Vždyť v Tobě, ó Kriste, v Tobě jediné bude uskutečněno všecko, čím býti mohu. Tys vůdce, bezpečný vůdce a bezhříšný, s nímž je dobře jíti. Kdo Tě má po boku, projde nejtěžšími pokušeními a neklesne. Víím to a znám to. Mám víru svou zaručenu nejen svědectvím dějin, nýbrž i svědectvím zkušenosti vlastní, potvrzené zkušeností cizí.

Život duše mé je vroucnější anebo méně vroucný, čistší anebo méně čistý, podle toho, blížím-li se k Tobě. či vzdaluji-li se Tě a podle toho, je-li důvěra má v Tebe hlubší či mělčí. Nejšťastnější chvíle mé jsou ty, v nichž se snažím kráčet po stopách světců, řídě se přesně příká-

zánímí a radami evangelickými; když se po dobré modlitbě, po dobrém sv. přijímání vracím k dennímu svému dílu, snáze konám své tíživé povinnosti. Pracuji vytrvaleji, trpím opravdověji a duch mé bratrské lásky je sdílnější. Duše má, všecka rozšířena, povznáší se jako dmoucí se příliv; pustý břeh mého srdce, ten břeh tak často vypráhlý, znovu jakoby se napájel hojnou vlahou Tvé milosti. A hle — z této půdy neplodné, na niž jsem ještě včera neviděl nic než pustotu a smrt, již pučí ctnosti!

Vždy, kdykoli jsem se jen doopravdy rozhodl přiměti svou duši k odmlčení, vždy jsi zavítal ke mně, vždy jsi ke mně mluvil!... V těch prvních okamžicích, kdy jsem si svůj náboženský život uvědomoval, kdy ještě jsa dítětem jsem se počínal modliti k Tobě, později pak, kdy mi bylo dopráno Tě přijímat, vždy se stal jakýs otřes celého mého nitra a já jsem odkryl v sobě síly, jichž jsem ani netušil...

Mnohdy bralo působení Tvé na duši mou podobu přitažlivosti skorem fysické a vylévalo se až i na můj cit. Slzy radosti stoupaly mi do očí a já cítil, jak jsem zaplavován slastí nevýslovnou. Ba oddával jsem se i klamu, že tato citová zanícenost je věrou a láskou. Aby mne z tohoto klamu vyvedlo a mně správnější obraz vnuklo o Tvé velebnosti, vzalo slovo Tvé na sebe opět tvář vážné prostoty zákona, přísné a nepříjemné povinnosti. A tu již jsem přestal býti i v té záplavě Tvých milostí dítětem. Jež matka kolébá a laská tisknouc je v své objetí a celující s láskou — tu chtěl's, abych už byl rozvážlivý a vážný muž, jenž zmužile koná svou denní práci, nejso jist zítřka, lopotě a potě se a nemáje jiného zadostiučinění. leč jen jasný, ale nestranný hlas svého svědomí, jež mi bez ustání opakuje:

»Děláš, cos povinen?«

Někdy také, abys mě trestal a zkoušel, abys mi dal poznati, jak vzácné jsou Tvé milosti, vzdálil jsi se zdánlivě ode mne. Tu jsem tápal v tmách; nevidá světla, tázaje se, kdos Ty, kdo jsem já a kam mne vedeš. To bylo zatmění a zastínění mé víry. Mé odvahy kus po kuse ubývalo. Má noha již nedosahovala dna... Ale kdykoli jsem se dovedl pokořiti, skloniti hlavu a chápati, vždy zase vzešlo mi světlo znovu. A já viděl, že to, cos učinil, jest dobré. Pochopil jsem prospěšnost kříže, jež jsem se vzpíral na se vzíti, poznal jsem, nevídal-li jsem Tě okem víry v době zkoušky, že to bylo jen proto, že má víra nebyla ani dosti pevná ani dosti stálá, ani dosti statečná a zarděl jsem se, že jsem neměl důvěry v Tebe...

Hle, jak zážitky mého osobního života náboženského potvrzují to, co hlásá dějepis a co dokazuje apologetika. Ku pohnutkám víry, abych tak řekl vědeckým, přistupuj jiné, kterých žádná kniha neuvádí, jež lidské slovo ani vysloviti ani tlumočiti nedovede, a jež bych jedním slovem mohl vyjádřiti takto: To Tys, Božský Příteli, způsobil ve mně. Vím nyní dobře z vlastní zkušenosti, že Ty jediný máš slova života věčného; z toho daru Božího, o němž Jsi rozmlouval se Samaritánkou, pocítil a okusil jsem též cosi a nyní již nezjevuješ se mi jen ve velebné výzdobě dějin, nýbrž v nevýslovné sladké důvěrnosti lásky!...

Vždyť Tys mne chtěl míti svým přítelem. Ač nás dělí od sebe vzdálenost nekonečná, Tys přece vzpomněl na mne, a to jen proto, abys zhladil mou nehodnost. A Tys

Kristus živoucí. Tys věčně živoucí. A tož tedy já nekladu naděje své spásy v sílu nějaké myšlenky anebo v neživou mátohu, nýbrž v stále účinnou a působivou moc Boho-člověka.

Ach — já nejednal s Tebou, ó Kriste, jako s bytostí živoucí! Neblížil jsem se k Tobě s upřímnou prostotou a odevzdaností. Nemiloval jsem Tě, jakožto vrcholný zjev životnosti, jako jedinou dokonalou skutečnost. Uprostřed mezi chladnou vypočítavostí rozumovou, která se necítí uspokojena leč jen přesným pochodem matematickým a neuváženými a bezděčnými vzněty dětského srdce, jež se dává nevědomky, a jehož láska jest jen čistý chytrácký způsob odporné samolásky, má místo své jasná a klidná, rozumná a cituplná víra, která jest si vědoma opory, již každý jedině v Kristu Ježíši nalézá a která se projevuje bezmeznou láskou k tomu, který nás každým okamžikem osvěcuje, povznáší a posiluje.

Podivuhodná věc! Jediný Ty, Pane, se dáváš — a nechudneš. Všickni mají podílu na Tobě a přec nikdo není tím zkrácen. Tys vždy hotov nás slyšeti, těšiti nás, síliti! Stačí jen přirovnati přátelství Tvé ku přátelství pozemskému, abychom pochopili, jaký je to nevýslovný dar. I náš nejlepší přítel je tvor nedokonalý jako my, a tedy necelý, nestálý, vrtošivý. A Tys dokonale plný, stálý a věrný. A proto je ovšem i každá náklonnost lidská, v níž nejsi obsažen, odsouzena k zániku — i proto tedy chci a musím Ti náležeti na vždy.

A jestliže se nyní, ó Kriste, v hloubi srdce svého, kam sestupuji, odhodlám nebojácně se tázati sama sebe a sobě též bez přetvářky odpověděti, musím si ihned přiznati, že největší slabina mé víry jest malodušnost mé víry. Mám skutečnou plnou důvěru v Tebe? Jsem pevně přesvědčen,

že je naše spása v Tobě a že nám ji přinášíš? Věřím tomu celým srdcem? A je tato víra skutečně něco víc, než pouhý pomysl ducha? Není to snad jen nějaká nejasná citlivost? Je něčím více nežli takovou vyjetou navyklostí? Je to přesvědčení, že bych byl ochoten zpečetiti svou krví?

Zdá se mi, že přicházím v tuto chvíli k vrcholnému bodu díla, jež jsem těmito úvahami podnikl. Až dosud hledal jsem jen cestu. Dnes poznávám, že vlastně nedělám nic, nenajdu-li Tebe a nezapředu-li věčných a životních styků mezi Tebou a sebou. Nejde o to, abych byl s Tebou spojen myšlenkově jako se tak stýkám s mudrci řeckými a římskými; jde o to, abych žil z plnosti Tvého života... Ó jak jsem ještě daleko, ó Ježíši, od oné víry účinné, jež jediné jest schopna přenášeti hory, t. j. provésti v člověku na poli mravním zázraky, podobné hmotnému přenesení hory z jednoho místa na druhé.

A že je tato víra dar Tvůj, nuž chci tedy proto denně Tě o ni prositi v pokorné a vroucí modlitbě. Zvláště pak chci na paměti míti, že víra jest výsadou srdcí prostých a duší pokorných a že vzrůstá jen v těch duších, v nichž mohutní ctnost; chci růsti v Tvé službě, abych růsti mohl v Tvé lásce. Vzrůstající láska povede k dokonalejší činnosti; tato činnost zase rozvine ještě více důvěřivou sílu mé víry; pracuje pro Tebe budu stoupati k Tobě a žebřík mých dnů, až se pozvolna a namahavě po něm nahoru vyšplhám, umožní mi dosíci Tebe; a až v tu chvíli má víra vezme svou odměnu, ponořím se v hlubiny Tvé lásky.

III. NÁSLEDOVÁNÍ JEŽÍŠE KRISTA.

Věřiti jest míti důvěru v Ježíše Krista a považovati ho za jedině schopného pomocníka k dosažení našeho cíle: věřiti jest dále být přesvědčenu, že přišel na svět, aby nám přinesl spásu a s ní i oživující a nezbytně nutné poučení svého příkladu.

Chtěl žíti jako každý z nás; dobrovolně se podrobil všem potřebám naší lidské přirozenosti. Ponechám stranou jeho život vnější a pokusím se vniknouti v samo nitro jeho duše, abych tam četl jeho myšlenky a poznal jeho city. Vnitřní úkony Bohočlověka zahrnují se v těchto třech slovech: modlí se, miluje, trpí.

Pravím: zahrnují se; to zúmyslně užívám tohoto přítomného času, poněvadž Ježíš Kristus pokračuje ve své činnosti dál, a to v tajemství Nejsv. Svátosti. V tichu svatostánku neustává přimlouvati se za nás a milovati nás.

Ó Pane, s jakou nesmírnou uctivostí začínám toto rozjímání! Jsem veliký smělec, že se odvažuji vnikati v tajemný vnitřní život Tvůj! Blahosklonnost však Tvého božského přátelství mi k tomu dává dovolení a poněvadž jsi se oděl našimi tělem, abys nám mohl býti vzorem, chceme pozorovati Tvůj příklad a těžiti z Tvých poučení.

Ježíš se modlí; je adorátor nejlepší, dokonalý. On jediný je s to, aby vzdal Otcí úctu, která mu náleží, po-

nevadž On jediný ví, kdo je tento Otec. On jediný je též s to, aby vyslovil všechno, zač lidstvo prositi má, poněvadž On jediný opět prošel zúplna všemi našimi slabostmi, bédami a potřebami.

A který člověk by ostatně našel v srdci svém slova důstojná Boha, aby jimi vyslovil množství citů, jimiž máme oplývati, když k Bohu mluvíme? A jakž bude zpěv se rtů nám splývající projevovati zároveň naše klanění i díky i lítost i prosby? Naše lidská mluva jest jen přibližná, nedovede vysloviti plnost Boží, poněvadž duch náš není schopen obsáhnouti nekonečnou jeho velebnost a naše srdce je příliš úzké, by pocítilo nevýslovnou sladkost jeho lásky. Slova jsou nedostatečná, aby vystihla soulad jeho dokonalostí. Nikdy se nám nepodaří pochopiti to, ani vysloviti to, čím jsme mu vším povinni, ani tehda to, až se nám zjeví v blaženosti věčné.

Pro tuto bezednou neschopnost svou nebyl by člověk nikdy schopen vzdávati Bohu úctu, kterou je mu dlužen, kdyby Ježíš Kristus nebyl přišel na zemi doplnit, co našemu klanění stále chybělo.

Jsa Bůh a člověk, spojuje v sobě plné pochopení svrchovaného majestátu Božího a znalost smýšlení, které přísluší lidské bídě. Tedy skrze něho má jíti modlitba, chce-li míti účinek. A proto také i v bohoslužbě katolické končí se všechny orace větami, které obsahují jméno Pána Ježíše a tak nám připomínají a nám vštěpují nezbytnou potřebnost jeho požehnaného prostřednictví.

»Skrze Pána našeho, Ježíše Krista« — ó slovo svaté, kterého jsem si nevšímal a jehož smysl mi uniká, když je vyslovuji jen bezděčně anebo roztržitě. A přec vyznačuje toto slovo podstatu mé víry. Mělo by mně vždy připomínati jednu z nejpřísnějších povinností mých, že

totiž se mám spojovati s Ježíšem Kristem, že mám slučovatí své záležitosti s Jeho zájmy, anebo ještě lépe, že mám modlitbě své dodávatí pravé ceny tím, že ji položím na rty Ježíše Krista, jenž samojediný je schopen ctítí Otce nebeského tak, jak se sluší.

Ani žvatlání mé vděčnosti, ani mocná hnutí mé lítosti, ani snažné prosby mé nedovedou se bráti jinou cestou, chtějí-li dospěti k Bohu.

Celá tato věroučná nauka jest vyložena obšírně od sv. apoštola Pavla v jeho listu k Židům. Hledí na Krista jako na velekněze věčného, »jenž je vždycky živ, aby orodoval za nás«^{*)} a to jej zrovna unáší radostí a plesem. Dopřáváje svému nadšení plné volnosti, volá: »Takový zajisté příslušel nám velekněz, svatý, nevinný, neposkvrněný, oddělený od hříšníků a vyvýšenější nad nebesa, jenž nemá potřebí každého dne jako velekněží konati oběti nejprve za hříchy svoje, potom za hříchy lidu: toto učinil najednou, obětovav sama sebe.«^{**)}

Ó jak vznešená byla Tvá modlitba, Pane, v poníženosti Tvého života! Duše Tvá s Otcem stále spojená neokoušela zármutku těch, kteří neumějí s Tebou mluvití, jako je tomu u duše naší. Tvá upjatá a stálá pozornost nerozptylovala se jako se nerozptyluje naše, když se zatoulává. Tys žil v blažené slasti stálé přítomnosti boží, v nepřetržitém vytržení, v neustálých chvalozpěvech . . . , zaplaven proudy lásky a světla . . . A my, slabí a ubozí, sbíráme s velkou námahou několik nevhodných slov, abychom projevili Bohu city svého srdce! Ba, často nemají naše city ani tolik síly a ohně, aby se projevily — zdá se,

^{*)} 7, 25.

^{**)} 7, 26—27.

jako bychom byli bez citu a mrtvi... V takovém stavu máme si zvláště pamatovati, žeš ráčil doplniti, čeho se nám nedostává. Milujeme Tě tak, jak jsme; a Ty nás přijímáš tak, jak jsme.

Ó budiž veleben, Pane, za nekonečnou blahosklonnost své lásky!

*
* *

Neboť jen láska vedla všecky Tvé kroky. Tvůj život smrtelný i život ve Svátosti dá se jedním slovem přesně shrnouti takto: Ty nás miluješ.

A co všecko jest v této lásce?

Ježíš Kristus plnil sám první nové přikázání, které světu dal: miloval Boha a lidi miloval pro Boha. Ale jest potřebí hlouběji vniknouti v smysl této zásady, která jest základem celého křesťanství.

Kdo jest Bůh? Svrchovaná dokonalost, t. j. krása, spravedlnost, pravda vyvrcholená na nejvyšší stupeň své jasnosti.

A naproti tomu, co je člověk? Tvor boží — a jako takový je něco víc než jen matný odlesk nestihlé velebnosti jeho? Všecko bohatství boží je v něm jen jako v zárodku. Je pouhou možností krásy, pravdy a spravedlnosti, která je schopna, aby přešla v skutečnost a rozkvetla dalším vývojem. Často bývá toto sémě božské zcela udušeno vzrůstem a rozbujněním nejhanebnějších vášní. V boji pak proti těmto hrubým a ponižujícím silám jest nám Ježíš Kristus spojencem, bez něhož bychom nedobyli kloudného vítězství. Chceme-li, můžeme umlčeti v sobě hlas pokažené přirozenosti své a vybaviti se z pout nízkých pudů, v nichž toneme.

A onu jiskěrku božského života v člověku miluje Ježíš Kristus, onu jiskěrku, která je často zabořena až v hloubi duše jako kus zlata nebo diamant v blátě. A chce, chce, aby obraz boží v nás nabýváje nového a nového jasu zářil v nás. Svědomí naše podobá se obrazům starých mistrů, které se odkryjou kdes pod vrstvou hrubého laku, již na ně nanesl nějaký nedovedný mazal. — Umělec myje jemně drahocenný obraz na plátně, až konečně jej zbaví hrubého nánosu barev, jenž jej hyzdil. Tu objeví se konečně malba tak, jak vyšla z rukou mistrových a diváci s podivem naň patří. Podobnou práci pro naše vnitřní obrození a očistění koná s námi společně láska Ježíšova. Čím více se člověk s pomocí milosti Boží vyprostí z pout tělesných žádostí a čím více se ovládá, tím více jej Ježíš Kristus miluje a mu žehná.

Láska Vykupitelova k lidem byla nesmírná, protože nesmírná byla i jeho láska k Otci. Poznáváje Boha tak, jak jest, miloval ho. Poznáváje člověka tak, jak jest, miloval ho rovněž. Jest jediný prostředník, jenž dovedl vyplnit propast, dělící nás od Boha. Jeho láska jest plodem jeho božského vědění.

Teď ovšem snadno chápu i hloubku a všeobecnost této lásky. Víť Ježíš Kristus, co jsou duše lidské; zná jejich nenahraditelnou cenu. Zářící obraz Boží v nich vábí ho k nim. Ale poněvadž září jakýs odlesk Boží v každém tvoru, musil Kristus Pán nutně milovati všecky lidi. Teď si ovšem dovedu vysvětliti, proč jeho význačnou vlastností jest útrpná láska k mravní bídě. Ocítaje se tváří v tvář veškeré hanbě jistých poskvrněných duší, býval dojat tím větším smilováním, čím lépe byl s to, aby viděl, do jaké hloubky klesly.

Před tímto pohledem Krista Ježíše ztrácí se všechen rozdíl vzdáleností. Pro něho není různých ras, ani různé hodnoty rozumové, ani různých tříd: pro něho jsou tu jen duše, v nichž Bůh jest anebo do nichž se Bůh může vrátit. Boha vidí v nás, Boha rodičího se, Boha vzrůstajícího, Boha duši zcela objímajícího, Boha v ní vládnoucího.

Nemám-li nyní toto poučení obrátiti na sebe? Co jsem hledal a nalézal v bližním?... Svě uspokojení a nic víc. Třídil jsem lidi a za pravidlo svých náklonností měl jsem jen svůj prospěch. Hanbím se pro toto bolestné zjištění, že mé sobectví jde tak daleko. Ach, jak mi byla neznáma, ó Pane, v styku s mými bližními veliká Tvá nezištnost a nesmírná Tvá obětavost! Místo, abych se snažil viděti i v temnotách svědomí svých bližních Tebe, já miloval v nich sebe!

Teď se již nedivím, že jsem tak často odešel ze společnosti svých bližních horší. Též si dovedu vysvětliti, že jsem tak neschopen činiti jim dobře. Má snaha milovati je byla neplodná: vedla mě jen k zpětnému pádu na neúrodnou půdu mého sobectví. Odtud je i mé stranictví, moje úzkoprsé názory a různá ta nechuf k bližnímu.

Tu konečně začínám též rozuměti zákonu lásky. Mám milovati sebe, mám milovati i bližní, ale v Tobě a skrze Tebe. Mám se jim obětovati, ale pro Tebe. Tebe, ó Pane, musím hledati v nich. Z této zásady plyne pro mne celé množství povinností. Umiňuji si pevně, že je podrobně promyslím a prosím Tě co nejpokorněji, abys mi ráčil odpustiti mé neporozumění a mou nevďěčnost.

Ježíš Kristus trpěl. Vzpomínám především na Gethsemani. Mám za to, že vnitřní muka jeho, která tam podstoupil, byla mnohem těžší nežli tělesné bolesti celého

jeho utrpení. V této chvíli byla právě »duše jeho smutná až k smrti«. V tom věčném »nyní«, v němž jeho Božství vidí vše, viděl Pán Ježíš též, že jeho krev bude pro mnohé marně vylita; na svých ramenou cítil strašnou tíhu lidské nepravosti, a trpěl opuštěností naprostou, úplnou. Duše jeho byla úzkostí zdcena.

Blízko něho byli jeho učedníci — spící: kormutlivý to obraz naší lhostejnosti k trpícímu Kristu, neboť podle významného slova Pascalova: »bude Ježíš v smrtelné úzkosti až do konce světa«,*) čímž chce říci, že lidé nepřestanou lásku spláceti nevděkem. »V takové chvíli se nesmí spát,« dodává Pascal. Nezaslouží má ospalá duše výtku, kterou učinil Mistr svým křehkým učedníkům? Kdy pak jsem byl s to, abych s Ním bděl aspoň jednu hodinu, abych se spojil s jeho utrpením, pocítil opravdový zármutek z urážek, které snáší, z nepravostí, které se bez ustání v světě páchají?

Stýskám si časem na lidskou tvrdost; odvracím se s pohrdáním od těch, které pokládám za neschopné, aby postihli vzlet mých myšlenek, hrají si na zneuznaného, viním druhé, že neoceňují, jak by se slušelo, mého domnělého nadání, ano, jdu ve své troufalosti až tak daleko, že naříkám, že nejsem dosti milován.

A já — chápal, miloval jsem já Tebe? Snažil jsem se mítí soucit s Tvým utrpením a pomáhati Ti jako Šimon Cyrenský nésti kříž? Má lhostejnost Tě však přece neodpudiva. Divím se svrchované trpělivosti Tvé shovívavé lásky. Vzal's na sebe muka nejkrutější a věděl's přec, že se naše ledová srdce nedovedou ani trochu pohnout

*) Pensées, éd. Brunschwig.

soucitem s Tvými bolestmi. Není věru trpělivosti tak veliké, abys jí nebyl schopen.

Já sice také беру na sebe utrpení, ale proto, že se mu vyhnouti nemohu. Hledím si to kromě toho zařídit tak, abych měl z něho prospěch a udělal s ním dobrý obchod. Nepovznosl jsem se až k výši sebezapření, které by bylo Tebe důstojné. Výchovnou a výkupnou cenu bolesti nikdy jsem ani dost neuvážil. Nesl jsem otrocky břímě dnů a nedovedl jsem volným a těžkým krokem stoupati do zkrvavených strání Kalvarie, na jejímž vrcholu se tyčí Tvůj kříž.

*

* *

Hle, tedy z lásky, z klanění a utrpení je složen velebný souhrn úkonů Ježíšových; a to jsou city, jež oživovati mají i mne. Nebudou však mít ceny, leč vynasnažím-li se, abych miloval, klaněl se a trpěl v spojení s Ježíšem Kristem.

Následovati Krista a spojovati se s ním, toť je vlastně život křesťanský. Je třeba vzít kříž svůj a jíti za Ním, provésti v nitru svém přeměnu hodnot a hledisek, bez níž nelze nikdy nic kloudného vykonati, odloučiti se od pomíjejícího a zakotviti v nepomíjejícím. Je to sice těžké a tvrdé, avšak dobré.

Já bohužel jsem jako bratr bratru až příliš podoben onomu jinochu z evangelia, který neměl dosti síly, aby cestou oběti a sebezapření došel až na konec. Místo, abych odhodlaně kráčel vzhůru po cestách dokonalosti, držím se raději na svahu uprostřed. Kdybych smýšlel podle Krista Ježíše, jistě by mne to přivedlo k takovému způsobu jednání, jenž se nesnáší s pohodlím, kterého si

hledím v životě svém dopřátí. Podávám se v oběť, ale беру ji zase zpět. S povinností si neupřímně zahrávám anebo dělám dokonce ústupky, které plynou z mé bezedné chabosti. Místo abych šel jistým krokem vpřed, potácivě se vleku.

Tato veliká slabost má tuto hlavní příčinu: má láska k Bohu nekotví dosti pevně v Kristu Ježíši, jenž není pro mne takto Prostředníkem a Spasitelem v plném smyslu slova. Děsí-li mne a drtí-li mne bolest, drtí mne proto, že já, ubohé, domýšlivé a bláhové děcko se opovážlivě domýšlím, že ji snesu bez něho. Spoléhám příliš na sebe a málo na Boha; zakládám si příliš na své vlastní síle, leč bych zaběhl v opačnou a právě tak osudnou krajnost, totiž v přílišné spoléhání na Boha a zanechal veškerého vlastního úsilí o své posvěcení.

Já však musím dospívat k přesvědčení vždy hlubšímu a hlubšímu, že potřebuji Ježíše Krista — a následovati ho den ode dne věrněji, musí býti mou snahou. Na tom záleží, abychom Tě, ó Božský vzore, stále napodobovali, aby tak žádný náš krok nebyl mimo Tebe. Ó, jak krásný život takto pochopený! Ježíš Kristus Bůh a člověk, dostupný i mně, slabochu, přes všechnu svou velebnost, je průvodcem mým stálým a věrným na smrtelné mé cestě. Bez něho nemohu učiniti nic. Jeho láska ozařuje i sebevšednější úkony mé. Skrze Něho stávají se záslužnými a jejich všednost nijak nevadí jejich posvěcující síle. Mé úmysly dovedou povznést a posvětit všechno. Chápu teď, proč svatí byli nezaujati ani pro to ani pro ono: nezáleželo jim pranic, použilo-li se jejich sil k té či oné práci — jim bylo vše vhod, aby mohli chváliti Boha a uměli i nejprostší služby v domě proměňovati v zlato lásky.

Takové pokory a takové víry já ovšem nemám. A to je zřejmě též příčina, že můj život je tak ubohý. Kéž bych to aspoň poznával a chápal!

Kéž bych uměl aspoň od nynějška dodávati nějaké skutečné ceny blábolení své lásky, nedostatečnému svému klanění jakož i svému ubohému utrpení.

IV. CÍRKEV KATOLICKÁ.

Ježíš Kristus žije dál v církvi.

Církev, utvořená spojením všech věřících, kteří víru v Ježíše Krista vyznávají, jest zároveň neomylným úřadem učitelským, jemuž jest svěřena pravda Boží, aby ji neporušenu uchovával a vykládal. Pečuje o zájmy Boží na zemi. Pokračuje v díle, jež Mistr započal.

S tohoto stanoviska jest církev nejvyšší autoritou. Z vůle Ježíše Krista má svrchovanou moc určovati, čemu jest věřiti a co konati. Víra, mravnost, kázeň — to vše spadá pod její dalekosáhlou a velebnou vládu.

*
* *

Církev je ve svém učení neomylná. Tato neomylnost jest naprosto nutná; jest věřícímu zárukou a ochranou.

Především zárukou: co je prohlášeno článkem víry, vymyká se kritice rozumu. Kdyby tedy církev, majíc učiti článkům víry, nebyla dostala od Ježíše Krista příslibení neomylnosti, byla by víra vydána v nebezpečí, že bude podle libovůle světu vykládána a podle vrtochů přijímána.

Neomylnost je dále ochranou. Kdyby podstatné pravdy nebyly vyňaty z volného zkoumání, neunikly by fantastickým výkladům jednotlivců.

Abychom z přirovnání pochopili sílu autority a přesvědčivou sílu nauky, která vystupuje podepřena mocnou oporou neomylnosti, je třeba jen pohleděti na protestantství.

Tato neomylnost jest ostatně uzavřena, jak se sluší, přesně vymezenými hranicemi a používá se jí ne bez zkoumání a ne nazdařbůh. Neobmezuje ani nesnižuje lidského ducha.

Ba co více, všickni věřící berou podílu v neustálé práci, která se v církvi koná za tím účelem, aby pravdy věroučné byly vyhledány a propracovány. Výpovědi věřícího lidu předcházely často před rozhodnutím učenců. Také já mám, přes všecku svou nepatrnost, účast v rozumovém životě církve. Víra jest tajuplná výživa, kterou si duše věřící sobě připodobňuje a která duši přetváří!

*
* *

Církev je též rozdatelka milosti. Kdokoli si jen přeje, může skrze ni vejíti ve spojení s Ježíšem Kristem. Jsouc strážkyní pravdy a učitelkou světa, je zároveň i živitelkou duší. Majíc za úkol dávat Krista lidu, naznačuje viditelnými znameními, které ostatně i působí, co znamenají, všemocnou milost Boží.

Její vlastní poslání záleží v tom, aby podávala lidstvu náboženskou pravdu a praktické prostředky ke spáse. To sice již vím a také jsem již o tom uvažoval; ale je třeba, abych připojil k těmto důležitým otázkám ještě další a určitější podrobnosti.

Poslání církve přesahuje měrou nekonečnou všechny záležitosti časné: máť za úkol vkládati Ježíše Krista

v lidské duše. Ale toto dílo posvěcování děje se v čase a v duších obdařených rozumem a svobodnou vůlí, které mohou tomuto dílu vykupitelskému stavěti překážky. Nuž, církev je proto povinna zasahovati i v časné vztahy lidstva a upravovati nejen činnost jednotlivců, nýbrž i sociální.

Ve své obezřetnosti musí ovšem dbáti toho, aby nevybočila z oboru, který jest jí vymezen a spokojila se tím, že připomíná lidstvu zásady všeobecné spravedlnosti, která stojí nade všemi událostmi politickými a národohospodářskými.

Ponechává tedy člověku volnost, aby si budoval podle své chuti své »Město Pozemské«. Žehná republikám právě tak jako monarchiím. Přijímá to »Město« lidské tak, jak je a zavrhuje anebo žehná je podle toho, zdali je spravedlivé či nespravedlivé. Při tom neosobuje si nijak práva lidstvo nějak v jeho snaze obmezovati anebo snad udržovati je v těch poměrech společenských, které ono pokládá za zpátečnické, nýbrž jí záležití především a hlavně na tom, aby věděla, zda-li budova lidstvem vystavěná skýtá mu dostatečně možnosti, aby došlo spásy. Všecky názory politické a sociální, pokud jen nesměřují proti hlavnímu účelu veškeré lidské společnosti, t. j. pokud jen lidstvo zavádějí do takových poměrů, že je mu v nich možno svobodně spojovati se s Kristem Ježíšem, jsou v očích církve oprávněné.

Než tato »Obec Pozemská« nesmí překážeti vzletu duší v »Město Věčné«; naopak, má je podporovati. První mou povinností tedy, jakožto občana a poddaného té či oné vlády, jest, abych byl především katolíkem, t. j., abych žádal pro církev plnou svobodu ve vykonávání jejího umravňujícího a vykupitelského poslání.

Dříve než se dám do služeb stranických zásad a do práce za vítězství svých cílů politických, musím pečovat o to, aby společnosti lidské zachováno bylo evangelium, tak jak je hlásá církev katolická, poněvadž bez něho by nedosáhlo »Město Pozemské« svého účelu a odporovalo by svému poslání.

Nuž a nejsou-li zájmy náboženské v naší vlasti již od dlouhé doby velice ohroženy? Vím o tom, avšak nestarám se o to, jak bych měl. Ovšem, že tím chybuji, neboť má povinnost je starati se hlavně o tohle, před čímkoli jiným. Jest mnohdy povinností dožadovati se práv pro církev a hájiti je — a této povinnosti neměl by se katolický občan vyhýbati.

Plně tuto úlohu, mohu býti naprosto ubezpečen, že vykonávám nejnaléhavější povinnost občanskou, která převyšuje a ovládá ostatní, poněvadž hledím sobě získati i jiným zajistiti jednu z nejvýznamnějších výhod — totiž možnost modliti se k Bohu a jemu sloužiti.

Náboženství jest opravdu základ pořádku a jak jsem již řekl, jediný zdroj pokroku v soukromém životě i v společnosti. Náboženství dává srdci občana sílu, aby zapíral sama sebe, aby dobru obecnému dával přednost před svými výhodami soukromými, aby se podroboval zákonům, jsou-li spravedlivé, a aby viděl a ctil v těch, kteří mají moc rukou, ať již se jmenují tak či onak, autoritu Boží, z níž plyne autorita jejich, jsouc na autoritě Boží založena.

Katolíci mají tedy naléhavou povinnost, aby na poli náboženském, které jest společnou jejich půdou, zachovávali vzájemnou jednotu. Z poslušnosti k nejvyššímu Veleknězi a k biskupům budou bez únavy stavěti svou činnost i svůj vliv do služeb církve. Vymaní se z ná-

zorů čistě lidských a budou hleděti, aby následovali veliké křesťany dob minulých, jimž byla formule: »sloužití církvi« pravidlem jejich jednání a obětavosti. Budou pak pracovati po osadách v spolcích s radostí a s hrdostí, že jsou spolupracovníky kněží ve všech těch úkolech, jichž jsou schopni. Nebudou se zpěčovati, kdykoli je požádají o pomoc a velkodušně vydají svůj život všanc.

Nesmím zapomínati, co učí dějiny. Poučily mne, že společenské útvary vzkvétaly jen tehdy, když kvetly v duši občanů ctnosti, jichž strážkyní je právě církev katolická. Jen v ní je zásoba onoho ducha sebezáporu a obětavosti a oné silné, vytrvalé a odvážné vůle, bez nichž člověk — neschopen, aby zapomínal sebe, pracuje jen pro sebe, nechtěje sloužit druhému. Jen ona připomíná nadto světu jedinou rozumnou rovnost všech lidí v smrti a před věčnou spravedlností a učí tak dítky své pravému bratrství.

A tak se jeví duši mé oslněné toto neobyčejně ladné uspořádání: vysoko nad všemi pomíjejícími zájmy »Obce Pozemské« vznáší se velebně a klidně církev; nedává přednost žádnému vládnímu systému; dělá své světce z otroků právě tak jako z občanů svobodných. Nicméně však jsou mezi »Obcí Pozemskou« a církví nutné vztahy. Čím více podporuje »Obec Pozemská« vzlet duší k Bohu, neodporujíc aspoň svým vlivem, jež na své poddané má, vlivu církve, nýbrž pracujíc ve shodě s ní, tím vydatněji působí církev na duše nezúžené a uvolněné tak, aby pak lépe chápaly cenu onoho života nadzemského, k němuž je vede a více se oň snažily. Na druhé straně pak nemohl by svět bez oněch ctností, jež mu církev dává, uskutečniti onu Obec svou časnou poctivou, dobrou, v níž je dobře býti všem, onu obec

lásky a spravedlnosti, v níž má lidská duše možnost, aby v rozkvět přiváděla svůj nerušený a velkolepý občanský i sociální vývoj. Zdroj pravého sociálního pokroku jest mravní, z nadpřirozených oblastí plynoucí síla; a tento pokrok vede duše k Bohu, jsou-li ochotny kráčet cestou, která je jim určena.

Pracuji-li jako občan o zlepšení jak hmotného, tak mravního stavu svých spolubratří, pracuji pro Boha, ale ovšem že nemohu o to pracovati jinak leč s pomocí Boží.

A tím je tedy vytčena má úloha a tím nabývá oprávnění i stanovisko, jež jsem v sporných otázkách dnešní doby zaujal.

A jestliže tedy nyní v světle těchto zásad pozoruji dějiny, shledávám v nich potvrzení této teorie. I přes odpor vášní, i přes útoky zevní a podkopy z vnitra, církev provádí stále a zvolna své dílo pokroku a osvěty; nejde-li snad při tom dosti rychle, nesmíme viniti ani její věrouku, ani její mravouku, nýbrž nedokonalost některých jejích dítek a zuřivost jejích protivníků. Obzvláště by bylo bláhové posuzovati ji s horečnou netrpělivostí pomíjejících lidí. Máť ještě celé věky před sebou; nepotřebuje chvátat. Poslání její nezáleží v tom, aby přetvářela svět výbuchy revolucí, nýbrž aby získávala pozvolna lidi důvěrou a láskou. Ti, kteří se pozastavují nad její zdlouhavostí, měli by se spíše diviti šetrnosti, jakou osvědčuje k lidské svobodě. Ponechává člověku péči o uspořádání společnosti občanské podle měnivých potřeb času. Posuzujeme poměry a věci, jakoby svět měl snad již zítra vzítí za své. Máme-li však věřiti zemězpytu, potřebovala země celá mnohá staletí k svému vývinu; doba, v níž se na zemi objevil člověk, jest poměrně nedávná; a proč by měla býti doba minulá vším a budoucí ničím?

Jsouť tomu toliko dva tisíce let, co církev pracuje o výchovu lidstva. Co jsou dva tisíce let proti možnosti, že přijdou ještě celé věky?

*
* *

Avšak nechtěl jsem v líčení úkolu církve ve světě zabilhati v úvahy bez konce. Měl jsem jiný úmysl, totiž vytknouti, čím já mám býti jí, když jsem byl napřed krátce shrnul vše, čím ona vskutku jest pro mne.

Které mám povinnosti k církvi a jak jsem je plnil? Láska ke Kristu Pánu neobstojí bez lásky k církvi, poněvadž církev dělá, co dělal Ježíš Kristus. Jsem církvi dlužen díky za vše: za víru, za křest, za život z víry, za svátost pokání a oltářní, za posvěcení ostatních životních úkonů ostatními svátostmi. Není to věru prázdná metafora, nazývám-li církev matkou. Skrze ní zrodil jsem se k milosti a stal jsem se schopný spásy.

Vše toto vím, avšak neprožívám to. Jsem již zvyklý přijímati dobrodiní od církve, aniž pomýšlím na odanost, kterou jsem jí povinen. Nemiluji ji s onou vřelostí srdce, jaké je hodno každé to dobrodiní, jež mi prokazuje. Tato matka bolestná pracuje ku porodu duší v oběti a utrpení. Je neustále křížována; spatřil jsem ji sice několikrát na Táboru, vidím ji však na Kalvarii každý den! To se mi zdá tak samozřejmé a já uvykl tomuto divadlu tak, že ani nepomýšlím, abych brať na něm účast.

A přec — ona trpí za mne, a nechci-li trpěti s ní a za ni, nejsem hoden, abych byl od ní zván sladkým jménem: syn.

V mé oddanosti k církvi je mnoho odstínů nejrůznějšího sobectví. Podrobuji se jen s kyselou tváří její kázni; jsem netrpělivý, že ona ve své opatrnosti a moudrosti nechce spjati osud svůj s obmezenými sny mými — sny to člověka zcela světu oddaného; musí se míti na pozoru přede mnou, neboť bych ji vehnal v dobrodružství. Já vidím jen prospěch svůj, ona však vidí prospěch celého světa; já se divím, že se nezabývá výlučně jen se mnou a ona se diví a vším právem, že já myslím jen na sebe, místo abych především pečoval o ni. Jsem velice nevďěčný syn, nevďěčný k matce, jejíž láska jest samá něžnost a která i při veškeré své nezbytné přísnosti umí si vésti s náležitou umírněností.

O svatá církvi Kristova, jak jsem tě málo miloval, neprojevuje ani dosti vážnosti těm, kteří mi představují tvou autoritu! Tvá svatovláda jest div pořádku a moudrosti. Jak málo jsem myslel na své povinnosti k církvi bojující a zápasící, k papeži, biskupům, kněžím, spoluvěřícím; jak jsem se uzavíral v malichernou všednost svých lidských pomyslů!

Musím se za to pokořiti i káti a přivínouti se musím k tobě, ó svatá církvi Boží, pevněji než kdy jindy. Neučinil-li jsem tak dosud, jest na čase, abych tak učinil teď a abych čerpal z konání ctností sílu, již nezbytně potřebují všickni, kdož chtějí milovati Boha a sloužiti mu celým srdcem.

V. LITURGICKÁ ZBOŽNOST.

Má láska k Ježíši Kristu a církvi má se jeviti skutky nábožnosti. Chtěl bych tedy nyní zkoumati, jakým způsobem naplním tuto hlavní povinnost, kterou mám k Bohu; povinnost bohocpoty.

Především vím a vyznávám, že bohoslužba jest nutná. Jelikož je totiž Bůh původ a svrchovaný pán všeho, jest zcela spravedlivé, abych ho ctil jakožto tvůrce svého a jakožto prozřetelnou moc, která řídí můj život; taktéž i Krista Ježíše, jenž rozhodujícím způsobem zasáhl v můj osud a jemuž vděčím za vše, co jsem.

Otázka, která se mi předkládá, zní tedy takto: Jak uctím ve své pobožnosti Boha, aby to bylo jak náleží?

Bůh odpověděl sám a to tím, že to ponechal péči církve, aby ona dala člověku do ruky souhrn modliteb a obřadů, z nichž se skládá bohatý poklad katolické liturgie.

Křesťané dnešní doby bohužel až příliš často ustávali čerpati z tohoto pokladu; živili svou nábožnost raději z knih jalových anebo pobožnostkami nadbytečnými. Nevidím jinou příčinu toho leč tu, že neznají cenu a krásu liturgie katolické.

Nechci se zdržovati úvahou o umělecké kráse zpěvů a obřadů církevních. Víme, že obřady takové jako na př. při svěcení kněžstva, jsou tak úchvatné, jako kterákoli scéna divadelní, a že některá responsoria breviáře (= církevních hodin) by se právem srovnávali mohla

s chorovými zpěvy u Eschyla.*) Dopouštěl bych se velké chyby, kdybych zneuznával a pohrdavě přehlížel dojmy a pocity krasocitu, které ve mně vzbuditi dovedou obřady katolické. Náboženství má přec zaujati člověka celého; a jest záhodno, abychom v zevnější bohopoctě nalézati mohli ukojení svých tužeb po libozvuku a kráse.

Mám jiný úmysl. Chci se zřetelem k nauce sv. víry hledati nyní, co by se dalo v liturgii katolické nalézti k oživení mé zbožnosti.

*
* *

Rozjímal jsem právě o církvi. A všechno to rozjímání nemělo jiného účelu, leč aby vzbudilo v srdci mém city oddanosti, kterými má býti prodchnut každý křesťan k té dobrotivé Matce, jíž Ježíš Kristus uložil, aby nám ský-tala sdostatek účinných prostředků k našemu posvěcení. A proto musíme ochotně podepsati větu: »Je-li církev, jak věříme, pravá společnost Kristem založená a Bohem požehnaná, musí netoliko učiti své dítky modlitbě, nýbrž co více: její modlitba musí býti modlitbou nejvýtečnější, nejoprávněnější a nejúčinnější.«**)

To mi ovšem nebrání, abych neměl modlitby a po-božnosti své zvláštní, vyhovující mé chuti a mé povaze; ale nemohu nedat přednost před nimi modlitbě obřadní, kterou stanoví, schvaluje, ba vyžaduje sama církev. Teo-reticky je tato věc zcela jednoduchá a rozřešení její se nabízí samo sebou; v praxi však, pozorují-li své vnitřní

*) Jean Guiraud: Questions d' histoire et d' archéologie chrétienne. (Paris, Lecoffre 1906.)

**) Dom Cabrol: Le livre de la prière antique. (Paris, Oudin.)

sklony a mravní stav náš vůbec, vidím, že mi ještě mnoho schází, abych jednal jako poslušný syn s láskyplnou poslušností. Mám málo záliby v obřadech posvátných, poněvadž jim nerozumím. Snad jsem nikdy si ani nevzal práci, abych uvažoval o smyslu modliteb, které kněz říká u oltáře; a většina mých bratří dělá to jako já. »Jsou-li raději na tiché mši sv. a na kratších obřadech spíše nežli na veřejných slavnostech, utíkají-li z nešpor, jestli při samých sv. obřadech raději se ponořují do své pobožnosti soukromé místo, aby věnovali všecku pozornost svou oné liturgické činohře, která se před jejich zraky předvádí a na níž se věřící mají zúčastňovati, je to vždy jen následek žalostné nevědomosti: dostavuje se nuda a člověk se zpěčuje poslouchati to, čemu nerozumí.«*)

Musím však podotknouti, že nejsem vinen sám. Postačuje-liž poučení liturgické věřícím podávané? Vysvětluje nám kdo smysl obřadů a modliteb církevních? A nedělá-liž až příliš často ohavný vkus z těchto posvátných úkonů politování hodné směšňohry nápodobící velkolepou a krásnou scénu náboženskou? Není liturgické zbožnosti mezi námi, poněvadž ji nepěstujeme tak, jak bychom měli. Než to náleží kněžstvu. Vraťme se každý k sobě samému a abychom se připraveni mohli postavit na stanovisko církve, proberme krátce tyto dvě otázky:

Od koho jsou modlitby liturgické?

Co obsahují?

Od koho jsou modlitby liturgické? Od úctynejhodnějších autorů. Některé z těchto modliteb jsou vzaty ze Starého a Nového zákona. Lze najít pramen vznešenější?

*) Jean Guiraud, l. c.

Vždyť věřím-li, že Písmo sv. je vdechnuto Duchem Svatým, vím, že tedy obsah jejich jest pravda Bohem zjevená. Kdež by tedy mohla víra má najíti lepší výživu nežli v slovech, která Duch Svatý vložil na rty svatých spisovatelů?

Ale tento základní a prvotní zdroj postupem času vzrůstal. Ve svých schůzích neužívali věřící prvních dob křesťanských jenom žalmů a četby bible k bohoslužbě. Často setrvali v tiché, hluboce zbožné modlitbě; stávalo se též, že se buď ten, jenž bohoslužbu řídil anebo některý z věřících, ujal slova a promlouval anebo propěvoval, co mu Duch Svatý vnukal a přítomní spojovali se s ním a účastnili se v jeho modlení, odpovídajíce a přizvukující mu.

Tyto přímo ze srdce jdoucí modlitby byly prvními liturgickými texty. Čím více se pak bohoslužba vyvíjela, tím více braly tyto modlitby na sebe podobu přesných formulí, až církev mocí své autority udělala z nich úřední znění křesťanské modlitby.

Je záhodno, abych se poněkud déle zastavil u tohoto podivuhodného uspořádání liturgických textů. Žádná libovůle, žádný vrtoch neřídil výběru a uspořádání těchto modliteb, s nimiž se setkávám v misálu nebo v breviáři, a které v podstatě jsou obsaženy i v mešní modlitební knížce věřících. Vytryskly jako vlny plné živoucí síly z duše našich otců u víře. Ve dvaceti stoletích následujících nashromáždil se liturgický poklad církve z toho, co postupně přinesli její údové. A dílo to vzácné ovšem pokračuje dále. Tou měrou, jakou se rozšiřuje okruh svátků křesťanských a noví světcí se dostávají na oltář, tou měrou přibývá k starým bohoslužebným formulářům nových.

K tomuto dílu obrovskému přispěli svou hřivnou všichni: mučedníci, vyznavači, učitelé církevní, papežové, mužové neobyčejně i málo proslavení — všichni: každý z nich uložil tu, co měla duše i víra jeho nejlepšího. Některá z těchto úctyhodných slov zaznívala ve velebném tichu katakomb, jiná z nich nesla se šepotem prostorami žaláře, v němž mučedníci čekali hodinu svých muk a tato opět jásala vítězně a slavně v zářivé nádheře prvních křesťanských basilik; biskup a lid utvořili je spolu jedním vznětem nadšené a vítězné lásky.

Tyto modlitby — tak musíme jistě za to mítí — nebyly ovšem ani prázdné ani bez posvěcující účinnosti, poněvadž tolik blahoslavených, kteří dnes na věčnosti opěvují slávu Boží, zasloužilo si tuto odměnu tím, že se je znovu a znovu modlili. V těchto liturgických formulích oživuje zrovna celá křesťanská minulost; je to řetěz starobylých modliteb, jenž se stále obohacuje novými články; tu jaksi stoupá lidstvo dnešní v šlépěje lidstva starověkého, ovšem ne jen tak nějak mechanicky, úzkoprse a slepě, nýbrž, aby jistě kráčelo cestou spásy za příkladem slavných vítězů.

Než tyto úvahy mohou mě nanejvýš jen nadchnouti úctou k modlitbám liturgickým, nemohou mne však pohnouti, abych je přijal za své. Jsou-li úctyhodné jen svým původem a nejsou-li zároveň formulami nejvhodnějšími pro potřeby mé duše, mohl bych na ně hleděti jen jako na posvátné ostatky. Než tomu není tak.

Postupem doby byla totiž pravda křesťanská vyslovena a zhuštěna v t. zv. dogmata (= články víry). Články víry nejsou však jen formule věroučné: každý z nich nese v sobě i praktický závazek pro můj život. Slova: Ježíš Kristus jest v Nejsv. Svátosti přítomen, ne-

mají jen pohnouti k souhlasu mého ducha, nýbrž je třeba, aby i mé myšlenky, mé celé chování ukazovaly, že věřím v pravdu jimi vyslovenou. A právě v liturgii žijí všechny články víry. Dogmata (= věroučné pravdy) jsou předmětem bohoslužby i modliteb církevních. Rok co rok předstupují tu před můj zrak všechny články mé víry a já se mám snažiti, abych se pohnul k citům souladným s každou jednotlivou slavností.

Tak vezměme na př. advent: podobně jako lidstvo toužebně čekalo po celé věky Krista, tak připravuji se též já k jeho uvítání o slavnosti vánoční. Opěvuji s církví velikost jeho ponížení, jež nemá sobě rovného a kořím se mu ve vší vděčnosti, k níž mne pobízí div jeho lásky.

A vezměme velikonoce: po celých několik neděl oddávám se kajícínosti; uvažuji, jak těžké bylo mé vykoupení; připomínám si, že duše má stála Krista Ježíše obět veškeré jeho krve. Cvičím se odumírati svým zlým vášním, abych jednou s Ním vstal s plesným a vítězo-slavným Alleluja.

Anebo letnice: o letnicích soustřeďuji mysl svou k tiché modlitbě před příchodem Ducha Svatého, jenž má očistiti mé srdce a osvítiti můj rozum. Jako se apoštolové zavírali ve večeřadle, tak se nořím v hlubší rozjímání též já, aby jasnost Boží zalíti mohla mou bytost celou.

A k tomuto základu, jenž už sám o sobě jest dosti bohatý, přistupují nyní ještě svátky, kteréž nám připomínají nejvýznačnější události ze života Páně a Panny Marie a předvádějí nám velebné procesí svatých.

A tak se rok co rok cvičím, abych budil v sobě smýšlení a city Ježíše Krista, Panny Marie a svatých. A v liturgických modlitbách nalézám právě tyto city vysloveny prostě a přesně, a to slovy úctyhodnými pro je-

jich velké stáří a prostými všeho bludu, poněvadž církev bdí nad nimi. Čeho je mi ještě nadto třeba k mému posvěcení?

Ó, v jaký krásný soulad vyzníval by můj život, kdybych jen uměl žít! Bůh vynakládá všechno své umění, aby jen rozezvučel jednu po druhé všechny klavesy duše mé. Proč není tedy má víra silnější? Ach, proto, že jsem se chtěl spokojiti v životě jen takovým nějakým malým křesťanstvím, omezeným a umírněným; nedal jsem se unášeti k Bohu proudem života liturgického.

A jakž by na mne mocně nepůsobilo i to, že tato modlitba je všeobecná? Formule liturgie římské, rozšířené po celém světě, jsou v určité hodiny říkány zástupy kněží a lidu. Ba, je to hlas církve celé. Opakují prostě, jasně, poeticky, velkolepě to, čemu věřili naši otcové a co my nyní věříme po nich. Tu mizejí rozdíly sociální i různosti krajinné, aby ustoupily velkolepé podívané, na nesčetný dav bratří, kteří obětují Bohu totéž kadidlo týmiž obřady a týmiž slovy. Bohatí i chudí, učení i nevědomí, synové různých plemen neznámých, ano i sobě nepřátelských smísili své řady, aby pokleknouce před nekonečnou velebností Otcovou vyznávali víru v Krista jedním vyznáním víry, jedním znamením kříže.

*

* *

Odvoďme nyní praktické závěry. Lze je shrnouti v několika jasných slovech: moje zbožnost bude opravdu katolickou zbožností jen v té míře, v jaké bude čerpat z liturgie. Abych žil z víry, osvojím si mravní chování, jež církev ukládá a chci hledati v textech, jež mi ona předkládá, především vydatnou výživu své duše.

Budu bývati na mši svaté se svou knihou modlicí v ruce a budu se z ní modliti modlitby dávnými věky posvěcené. Budu hledět vniknouti ve význam každého jednotlivého svátku; dám duši svou pronikat vždy víc duchem liturgickým, používaje měnlivých částí bohoslužby, modliteb, které kněz říká u oltáře za předmět rozjímání. Tak budu v rukou Božích učelivé dítě, které přijímá a hledí pochopiti poučení, které mu dává každým novým svátkem dobrotivá a společná panovnice duší — církev.

VI. POHLEDY V MINULOST.

Abych mohl popatřiti své ubohosti tváří v tvář, jest nutné, abych se nyní zadíval sám na sebe, neboť já jsem sám sobě právě největší překážkou. Zevnější nepřítel, svět, pokušení zlého ducha neměli by se kde na mně zachytiti, kdyby nenalezali v duši mé věrných a stálých spojenců. Nuž, jest tedy velice důležité, abych odložil masku sám před sebou a strhl závoj sebeklamu, který tak rád podržuji.

Už článek o hříchu dědičném sám je s to, aby mne přivedl k jakémus aspoň pochopení rozpoltěnosti mé přirozenosti a vysvětlil mi význačnou náklonnost srdce mého ke zlému.

Než hřích dědičný byl smyt křtem. A od té blahoslavené chvíle kladl Bůh přede mne téměř na dosah ruky nepřetržitě a postačující milosti. Avšak právě tak jest pravda, že jsem já jich neuměl využiti a že nesa celou odpovědnost ze své minulosti shledávám, že jsem slabý, nestálý, jako po těžké nemoci, a že v boji často podléhám.

Zkrátka — já hřešil. Které jsou následky mých hříchů?

*
* *

Abychom je lépe seznali, ptejme se nejprve, co jest hřích. Tak nazýváme každé porušení příkázání Božích. A v čem záleží?

Mnohdy veden pýchou a nesa netrpělivě jho, soudím zcela nesprávně o přikázáních. Mám je za ustanovení božské libovůle. Bůh zdá se mi krutým a žárlivým samovládcem, jenž mi ukládá zbytečný zákon, jen aby mne jím obmezoval. To bývá v těch hrozných dnech, kdy zpupná a vrtošivá přirozenost má žádá si s důrazem, co nazývá svým právem. Bývají to dny děsných bouří, kdy všecek zmaten svými vášněmi potupuji Boha, vytýkáje mu, že mne jen trápí.

Jindy opět беру útočiště k pohodlnému výkladu náboženského pochybovačství. Zákon mravní je prý jen strašák od lidí smyšlený, jen ochranná policie, jejíž bdělosti je dobře se vyhnouti. Toužím po životě snazším, v němž bych si z přikázání vybral, co mi libo; úkony, uložené od církve, jsou zastaralé a zpátečnické... Jedním slovem: ztepávám si záminky, abych se mohl vymknouti závazkům, které mě tísní.

Avšak toto stanovisko je nesprávné. Není jediného příkazu mravního, který by se nedal u lidí zdravého rozumu a víry ospravedlniti. Přikázání církevní prohlašuji za zákon jenom mé povinnosti k církvi; zákonodárná hesla Desatera pak jsou výrazem samého zákona přirozeného. Uvažuji-li klidně, zdá se mi toto stanovisko správným a nepochybuji ani za mák o oprávněnosti a vhodnosti mravních příkazů. Že je třeba Bohu se klaněti, ctíti rodiče, býti spravedlivý k bližním a nezneužívat svého vlastního těla, toť vše je přece samozřejmé pro každého, kdo uvažuje klidně a dovolává se své soudnosti a svého zdravého smyslu.

Co z toho tedy plyne? Že dopouštěje se hříchu, jednám proti zákonu své vlastní rozumové bytosti, že křiv-

dím sám sobě a že dobrovolně sám sebe snižuji a znehodnocuji.

Bůh je původce řádu — a v ten podivuhodný soulad a řád jeho díla zasahuji já svým hříchem, abych tu způsobil rozvrat. Já — bytost zlá a zvrácená, neschopná učinit vlastními silami co dobrého, já si počínám jako nevděčný syn, který zneužívá proti vlastnímu otci těch darů, kterými ho otec zahrnul. Zcela dobrovolně a s rozvahou pracuji proti Bohu i proti sobě.

Bořím, místo abych stavěl: v tom je všecka zloba mých vin. Každá těžká vina je duchovní sebevražda, je odporný pokus, jenž má za účel vnést rozvrat v řád, řízený boží prozřetelností.

A první oběť zla, jež páchám, jsem já sám: to jest první hlavní následek, jehož je nutno si bedlivě všimnouti. Jsa beztak již dosti sláb od přirozenosti, dělám vše možné, jen abych se zeslabil ještě více. Chudokrevný neduživce — já — odmítám obrozující prostředky božské a zneužívám i té trošky sil, která mi ještě zbývá. Úbytek se stupňuje pravidelným a vždy rychlejším postupem. — S pekelnou rozkoší plodím něco, co je duchovní ohavnost, zhyzdňuji v sobě obraz Boží, usiluji jej v sobě zničití docela a má zloba je tím mocnější, čím více vidím její malomoc, s jakou mne hledí zbavití žalných výčitek za mé viny. Není ani jednoho hříchu, v kterém by se toto pravidlo neuskutečňovalo. Ať již se prohřešuji proti úctě Bohu povinné či dbám jen sebe anebo ať porušuji zákony spravedlnosti proti bližnímu, vždy, vždy konečně pykám já sám za svá poblouznění nejvíce.

A teď — toto namahavé úsilí o své vlastní snížení trvá celá léta! Dnes se konečně poznávám a soudím. Vidím, co jsem, a srovnávám se s tím, čím jsem mohl

a měl být! Jak je to daleko od sebe — jaký smutný pohled! Milosti Boží se mi ne nedostávalo — avšak já jsem často nedostál tomu, k čemu mne milost Boží vedla. Tak tomu bylo od mého dětství a já potřebuji jen přivřít oči, abych viděl, jak myslí mou táhnou zvolna a jako bez konce řady mých hříchů. Jedna slabost přiváděla s sebou druhou a já byl den ode dne bezbrannější a neschopnější k odporu. Nyní již poznávám tajnou příčinu svého mravního neúspěchu. Stálým mrháním milostí Božích došel jsem konečně na pokraj záhuby. A tak hle — tu stojím dvě pídě od propasti, oděn v cáry, zhanoben a zubožen jako marnotratný syn, blízek úplně a konečné záhuby.

Ó, kde je ten krásný sen, jež jsem měl, že budu čistý a silný, že budu žárlivě jako lakomec shromažďovati milosti a dary Boží, že budu růst a bez oddechu stoupati k spravedlnosti a k lásce! . . .

*
* *

A tak nyní potkávám se s Tebou, Kriste, v té podobě, v jaké jsi stál před povykujícím davem, jenž se tísnil v soudní síni Pilátově. Tu stojíš oděn na posměch v rudý plášť, všecek zkrvaven, s trnovou korunou na hlavě a s třtinou — svým ubohým žezlem — v ruce. Tu kladou Ti na ramena těžký kříž... a Ty stoupáš teď vzhůru na Kalvarii a klopýtáš za každým krokem; třikráte padáš na osudné cestě... a hle — tu visíš již ukřižován, umíraje a dostičině za mne... Tu teprv chápu vše; i hloubku svého pádu i Tvou lásku.

Než k vědomí mého pádu přistoupil zde ještě nový pocit. Uvědomil jsem si svou nemohoucnost napravit

rozvrat, který jsem zavinil. Octl jsem se ve slepé uličce. Sám bych se nedostal nikdy ven. Jak vše napravit? Jak nabídnouti uraženému Otci dostatečnou a důstojnou náhradu? Jak nabýti zase sil ztracených? Sám nebyl bych to nikdy dokázal a proto měl umřít Ježíš Kristus, aby mě od hříchů vykoupil.

Článek sv. víry o vykoupení osvětluje mi takto i tíži mých vin i velikost slitovné pomoci Boží. Má lítost musí být proto tím upřímnější a hlubší. Vždyť sem právě k této lítosti bylo nutno dojít. Postavil jsem si tvář v tvář svou hanebnost, abych se za ni více mohl rdít. Nyní cítím lítost nadpřirozenou a opravdovou. Nyní vidím v hříchu něco jiného než jen hrubý přestupek, hodný trestu. Bůh již se mi nejeví být krutým dozorcem a strážcem tvrdého zákona. Přiznávám si, že jsem původce temna a vinen rozvratem, Kristus pak zjevuje se mi jako jediný a nezbytně potřebný Napravitel.

Z této skutečnosti, totiž z vděčnosti k jedinému Spasiteli mému, vzrůstá má lítost ještě více. Mé výčitky stávají se určitějšími a tím i silnějšími. A již se tvoří i můj pevný úmysl; ne, nikdy už nic takového! Nikdy už se nesmím zřítiti v propast a zlo, nýbrž neustále musím jen stoupati k světlu.

Ať již hledím na záhadu svého nynějšího života a budoucího svého cíle s toho stanoviska či s onoho, vždy se nalézám v dohledu Kristově. Jeho život jest spjat s mým životem. Tajuplné nedílné a duchovní společenství pojí mne k Němu. I má lítost je jeho dílo. On je původce mé vnitřní bolesti a zároveň je to přítel, jenž povzbuzuje a jenž jediný může mi dodati myslí k polepšení.

Odejdu z toho rozjímání posílen? Ó ano, protože nyní vím, jaký je to zločin ničití ladný řád prozřetelnosti Boží — a smrt Ježíše Krista otevřela mi oči k poznání, jak je nesnadno napravití rozvrat hříchem zaviněný. Dílo vykoupení a osvobození, jež je život sám, jeví se mi znova v celé velebné své pravdě. Touto úvahou o zlu dospívám k závěrům svých dřívějších rozjímání: vidím stále též cíl před sebou: Bůh je v skutku zákonodárce svrchovaný a ty spěšné kroky, kterými jsem prošel své nevděčnosti a svá poblouzení, jistě jen zesílily ve mně touhu, abych čerpal z nich ještě více poučení; chci se snažiti, abych ještě lépe chápal, jak je milé a působivé a vhodné.

VII. ZDROJE SVÁTOSTNÉ POSILY.

Lítost jest mocný prostředek duchovního povstání. Právě jsem to na sobě zakusil v úvaze o své minulosti. Poznal jsem, jak velice potřebuji Ježíše Krista.

Avšak náš Mistr a Pán nejen že nám podává odpuštění až takřka na dosah ruky, On učinil ještě něco více: chtěl léčiti bědné naše duše a podávati se nám ve sv. přijímání za zdroj plodící sílu a ctnost. Nekonečnou propast, jež mě dělí od Boha, vyplnila láska. Oživím nejprvé víru v tato posvátná tajemství a pak chtěl bych ihned pokročiti ku praktickým důsledkům a připomenouti si v pozorném tomto rozjímání, co Ježíš Kristus chce a může způsobiti ve mně, když Ho přijímám náležitě.

K oživení mé víry stačí několik krátkých úvah. Naše víra v přítomnost Ježíše Krista v Nejsv. Svátosti opírá se o slova evangelia neobyčejně jasná, o učení církve a o mou vlastní zkušenost. A k tomuto poslednímu bodu poznamenávám toto: mezi mými sv. přijímáními a mým životem jest určitý vztah. Můj život jest téměř takový, jaká jsou má sv. přijímání. Jsou-li vroucí, častá, s dobrou přípravou konaná, ó pak má duše zápasí, bojuje a vítězí. Když však se vleku za Bohem jen zpovzdálí v nedbalé liknavosti, objeví se jasně všeka má bezedná ubohost,

...já ponechán svým nedostatečným silám poznávám, že sem sám neschopen jednati a vítěziti.

Má víra je slabá; je sice úplná, avšak pohodlná, není ani živá ani důsledná... Mísí se v ní mnoho neblahé bez-
nyšlénkové navyklosti, která je přirozeným plodem ne-
napravitelné lehkomyšlnosti. Má víra má zapotřebí roz-
ušení, posily a jasnosti. A to najde v pevnějším soustře-
lení vůle a v stálejším rozpjetí lásky.

*
* *

Nuž přistupme nyní k hlavní otázce: proč ustanovil Pán Ježíš Nejsv. Svátost a proč nám ji poručil přijímati?

Zdá se mi, že lze odpověděti jedním slovem: protože nám chtěl dáti posilu k volnému použití. Člověk je slaboch: páše zlo mnohem snáze, nežli koná dobro. Zrazuje sám sebe každým okamžikem a jeho dobrá vůle ho opouští. Bez Boha půjde vždy dál v zeslabování sama sebe. A na tuto bídu chtěl nám Ježíš Kristus dáti lék.

Přečtěme si v evangeliu slova, jež pronesl o Nejsv. Svátosti. Líčí v nich sám sebe jako chléb sílící. Musíme jísti jeho tělo a píti jeho krev, chceme-li býti živi. Tato slova nejsou slova obrazná, přenesená. Horší se na Židy, kteří je tak vykládají a jejich chování rozhorčené místo, aby jej přimělo vzíti slovo své zpět, jej pobádá, aby ještě důtklivěji je vytkl. A že užívá s takovou rozhodností výrazů zřejmě o jídle a nápoji mluvících, to proto, že tyto výrazy lépe tlumočí jeho myšlenku a že určitěji proslovují jeho úmysl.

Naše tělo potřebuje k životu jídla: kdo nejí, slábne, hyne, umírá. Je třeba den co den nahrazovati síly vydané. A Nejsv. Svátost má v oblasti života nadpřiroze-

ného a mravního úkol chleba a vína. Jest výživou duší. Kdo se chce obejít bez ní, nemá života v sobě. Je vydán na pospas svým vášním a může v hrozném zmatku svých smyslů podlehnouti, aniž se vzpamatuje, aby se obrátil.

Souhlasím milerád s touto naukou, shodnou s učním Kristovým i s potřebami mé přirozenosti. Avšak zdalíž v skutečném životě je mým zvykem hleděti na Nejsv. Svátost jako na nutnou a nezbytnou výživu mé duše? Nikoli! O této věci bývá mnoho klamných názorů, jež je třeba rozptýliti.

Sveden citovou slastí, kterou mi občas sv. přijímání působí, měl jsem za to, že Ježíš Kristus přišel především a obzvláště jakožto Těšitel. Kdekdo trpí.

Není duše, která by po celý čas nevydala ze sebe nějakého těžce bolestného stesku, jež nelze určit ani vysvětliti; podvědomá potřeba milovat a být milován, již cítíme všickni, nalézá pak aspoň částečně své upokojení ve sv. přijímání; zdá se, že Ježíš Kristus nás chce odškodniti za neporozumění, za příkrosti a za nešetrnosti lidí. A vskutku je tomu tak anebo může tomu tak býti. Naše duše jsou bolavé od neustálých ran a my máme nalénavou potřebu, abychom si mohli ulehčiti a své srdce vylíti. Avšak Bůh nechce konejšiti jen naše směšné zármutky a ukolébávati naše malicherná zklamání, nýbrž činí mnohem více a pozvedá nás i z hlubin našich bolů. Přichází, aby byl v nás zdrojem života, to jest klidnou silou, která pracuje, působí a přetváří.

Hodnota mých sv. přijímání neměří se tedy stupněm citové útěchy anebo zevní slasti, které v něm okouším; nýbrž měří se stupněm mravního přetvoření, jehož se mi podaří jimi dosáhnouti.

A tohle si musím znova a znova říkat — je to tím potřebnější, čím více jsem náchylný jednati tak, jako bych věřil v opak. Příkládám dojmům citovým větší význam, nežli jaký mají; a nejsem-li dojat při sv. přijímání, málem bych myslil, že můj poměr k Bohu není tak vřelý, jak by měl býti.

Newmann vyložil v jedné ze svých nejlepších řečí velice pěkně úkol, jež má cit v životě křesťanském. Poučení, která v ní dává o »upotřebením citových dojmů k nábožnosti«,*) jsou rovněž tak praktická jako vhodná. »Budí-li v nás Bůh časem živé a vřelé city, rozněcuje-li v našich duších vzněty až vášnivé a dojmy něžné, to proto« — dí Newmann — »že chce odňati počátkům poslušnosti to, co mají v sobě trpkého.« Povinnost je vážná a konati ji není snadno. Neníme dosti sil, abychom kráčeli sami podle rozhodného povelu svědomí a rozumu, jimž jest víra za vůdce. Bůh tedy má slitování s naší slabostí: ví, že jsme jako děti; chce, abychom onoho roznícení duchovního, způsobeného v nás city nábožnými, použili k překonání prvních překážek.†

Musíme dobře znáti lidské srdce. Byla kdysi v našem nejuťtlejším mládí doba pro nás, kdy jsme nebyli ještě schopni rozeznávat podstatně důvody rozkazů našich rodičů a kdy jsme jich poslouchali z lásky, abychom jim totiž nepůsobili zármutku. Avšak později bylo potřebí, abychom se rozhodli pro pohnutky vyššího řádu, kterými bychom se dali vésti: naše svědomí, probuzené a osvěcené rozumem lépe poučeným, mohlo pak vésti naši vůli bez pomoci našich mocně dojatých citů.

*) Newmann (par Brémond): *La vie chrétienne*.

City nábožné nejsou tedy známkou pobožnosti ani jakýnsi teploměrem naší vroucnosti. Není tedy naprosto třeba ztráceti důvěry a míti se za opuštěna od Boha, nemáme-li jich; ale také jich nesmíme zanedbávati, když nám je Pán udělití ráčí. Tu je naopak naší povinností využití tohoto zanícení k odvážnému vykročení. Je důležité, abychom věděli, že Bůh tyto stavy, ač jsou podle úmyslů jeho prozřetelnosti jen přechodné, nebudí v nás jen z rozmaru; nikoliv, nýbrž ve formě, přizpůsobené našim potřebám, kterouž vzala na sebe milost, by od nás dosáhla nějakou těžší oběť . . . My jsme vinni, že jich neužíváme a domýšlivě si na tom ještě zakládáme.

Abych tedy přijímal dobře, chci uvéstí v duši svou pokoj jasné víry. Budu spěchatí k Tobě, ó Pane, v plném vědomí své slabosti a s naléhavou touhou po obnově svých sil. Chci Tě milovati s nejvyšší uctivostí, která jest opět mírněna láskyplnou důvěrou, již tolik žádáš od křesťana — svého to přítele. Má přijímání budou se pak konati s dobrou rozvahou a touhou — a jen takto budou moci přinášeti ovoce.

*

* *

Jest však ještě jedna věc, kterou je nutno vytknouti. Bůh nedělá nic bez nás. Já se však kloním k takovému způsobu jednání života, jakobych myslil, že stačí jen přijímati v stavu milosti Boží, aby již se stala se mnou radikální změna; bohověda ovšem učí, že svátosti působí samy sebou; je to však důvod pro mne, že smím pečovati o přípravu k nim tak málo, jak tomu bohužel někdy bývá ve chvíli, když je přijímám? Moc Boží působí a bojuje sice s námi, ale pod tou podmínkou, že i my budeme

chtít něco dělati a že to také skutečně uděláme. Člověk přijímá milost Boží a používá jí jen svobodnou volbou rozumu a vůle. Ne-li, nečerpá ze svátostí, jež přijímá, užitku trvalého.

A tím si vysvětlím nedostatek účinné síly v mém životě křesťanském. Nechtěl jsem dosti rázně pracovati pospolu s Ježíšem Kristem. Přijímal jsem často bez dostatečné soustředěnosti myslí, bez pevného úmyslu čerpati prospěch z přítomnosti Ježíšovy v sobě. Ač jsem býval zahrnut jeho dary, nepoužíval jsem jich. Z neplodného křemene mé duše nevzklíčilo nic.

Kristus vešel do mého nitra jako cizinec. Ani se nedal poznat v tomto příbytku každému přístupném a hluku plném; zvláště když se mu ani nedostalo pokorného a pozorného uvítání od ochotné lásky. Okamžik sv. přijímání byl jen kratičkou přestávkou pravědního hlomozu mých lehkovážných myšlenek. Klaněl jsem se sice Kristu Pánu několik minut; ale on přijel znenadání, poněvadž já, ač mi byla jeho návštěva již napřed známa, nedal jsem si ani tolik práce, abych jej očekával.

Mimo to nepřijímám ho snad dosti často. Nenavštěvuji ho dosti, abych ho poznal, a nehledím nitro své tak upravití, abych ho chápal.

Ježíš Kristus je mi k službám, ale já jich nepoužívám, nebo jich užívám nedobře, protože jsem nepečlivý, slabý a nedbalý. Nečerpal jsem z tolika sv. přijímání toho užitku, jaký jsem míti mohl. Živořil jsem oddávaje se klamným citům své přirozenosti anebo hověje nedbalosti své pochybné lásky. Má víra není víra mužná. Postavme se jen před holou povinností a skutečností!

K jaké výši vznášely se mnohdy mé tužby, když jsem přijímal Ježíše v duši, v níž jsem napřed vše ztišil! Jenom na mně to záleží, aby tyto blahoplňné návštěvy se obnovily a já v nich nacházel svou slast i sílu. Proč bych tomu nechtěl? Ó chci, Spasiteli, a s Tvou pomocí tak učiním.

.

TŘETÍ DÍL.

—

APOŠTOLÁT.

I. JSEM POVINEN BÝT APOŠTOLEM.

Vykonal jsem již jednu část úlohy, kterou jsem si byl uložil. Zavedl jsem před soudnou stolicí svého svědomí proces se svým životem. Předvedl jsem si před oči zásady, které mají život můj řídit, pokusil jsem se pak vniknouti v samé srdce katolicismu, abych z něho čerpal nezbytné síly k opravdovému a hlubokému životu duchovnímu.

Už v dosavadním postupu těchto rozjímání nadhazovala se mi otázka o poměru mém k ostatním lidem. Usoudil jsem, že se konec konců nemohu vyhnouti té nutnosti, býti svědkem Ježíši Kristu a pozoruje bedlivě vnitřní život Spasitelův, našel jsem si v něm nejvzácnější poučení k lásce.

Chtěl bych nyní od těchto pojmů, jichž jsem tu nabyl, pokročiti a zkoumati hodně zblízka a dopodrobna, v čem záleží povinnost apoštolátu a zvláště, kterým praktickým způsobem by se dala provést.

*
* *

Člověku jest vskutku nemožné, aby žil jenom sobě. Náležíme k společnosti: máme tedy jedni k druhým jisté vztahy, které nemohou býti lhostejné: vždyť jimi se působí dobro a zlo. Braňme se jak braňme, vždy jsme odpovědni za vliv, který máme. Kromě toho i naše stavovské povinnosti ukládají nám přesné závazky. Jsou lidé,

k nimž vytvořilo naše postavení závazky zvláště těsné, zcela zvláštní, jimž se nemůžeme vyhnouti; rodiče a děti, páni a služebnictvo, dělnictvo a zaměstnavatelé, kupci a zprostředkovatelé — všickni jsme vázáni jedni na druhé. A tak vcházíme v nové a nové poměry plné odpovědnosti.

Konečně, my křesťané, kteří jsme v plném držení pravdy, vidouce v těch, kteří nemají účastenství na naší víře, otroky, jež třeba osvoboditi, my máme milovati Ježíše Krista, utajeného v duši našich bratří ať hříšných, ať nevěřících a přítomného v nich, třeba i oni si toho ani vědomi nebyli, přítomného přec aspoň pod nejasnou podobou neurčitých jejich tužeb po spravedlnosti, po právu a dobru, jež jsou a dřímají na dně každého lidského svědomí. Učedník Ježíše Krista jest už proto, že je učedník, apoštolem; poněvadž je totiž přesvědčen, že jeho víra je bratřím jeho k spasení nevyhnutelně potřebná, má usilovat o její rozšíření: »přiď království Tvé«.

Komu by na šíření zásad katolických naprosto nezáleželo, a kdo by vůbec odmítal působiti k tomu, dopouštěl by se hříchu, jehož velikost závisela by na výši jeho svědomí a jeho odpovědnosti.

Avšak spěchám, abych se dostal ven z těchto všeobecných pojmů a abych přistoupil k věcem praktičtějším. Že jsem povinen být apoštolem, to je u mne nade vši pochybnost. Určiti jest jediné způsob, jakým jej mám konati...

Bůh žádá sice od každého člověka, aby proň svědčil, avšak toto svědectví není stejné u každého. Kromě různých, přivoděných pokrokem věků, potřebami různých dob a rozvojem prozřetelnostního plánu božího, jsou ještě jiné. Jest sice v tomto apoštolátu, od něhož se žádný věřící křesťan ani nemá ani nemůže osvoboditi, jistá nej-

menší míra; jsou však též různé stupně oddanosti, s jakou člověk dává sám sebe. Jsou různé druhy apoštolů. Až tedy uvážím všeobecné podmínky současného apoštolátu tak, jak se mi zdají vyplývat ze skutečného dnešního stavu duchů, a to především stavu v naší vlasti, bude mou první úlohou zkoumat, které poslání mám v praktickém životě. A to je úvaha o mém povolání.

Počneme přehledem různých lidských stavů.

*
* *

Jsou především křesťané, od nichž Bůh nežadá nic víc, nežli aby konali povinnosti svého stavu a dobře užívali vlivu, kterýž jim dává jejich postavení a zaměstnání.

Zdá se, že je to málo; v skutečnosti je to však mnoho. Neníť na příklad tak lehké býti dobrým otcem rodiny a vychovávatí dobře své děti. Ba, tento úkol málo významný a málo slavný je právě velikým úkolem lidským. Jen ten, kdo jej dokonale a celý plní, vychovává pokolení budoucí a jen tak odevzdává věk věku nahromaděné poklady víry a ctnosti.

Je třeba podotknouti, že dnešní křesťané nejsou dosti přísní, aby samy sebe kárali a nad sebou bděli, když se jedná o způsob, jak naplniti povinnosti svého stavu. Já sám kladu mnohdy větší váhu při zpytování svědomí na roztržitosti, které jsem měl při modlitbě, nežli na čas, který jsem ubral svým povinnostem stavovským. Řekl bys, že je mi jedno, pracuji-li dobře či špatně. Jak jen jsem se svou prací hotov a nikomu jsem při tom neublížil, prohlašuji hned, že jsem spokojen.

Tento klam je třeba zažehnati. Co je stavovská povinnost? Povinnost, kterou mi ukládá mé postavení anebo

mé zaměstnání. Avšak co jest posledním cílem mého života? Zdokonaliti se, abych pak byl hoden Boha. Mé postavení a mé zaměstnání jsou tedy prostředky k určenému cíli. Jimi právě mám se posvěcovati. A tak je tedy povinnost stavu pro každého z nás náš zvláštní způsob, kterak je nám v poměrech, do nichž nás prozřetelnost zavedla, plniti vůli Boží.*)

Ostatně Bůh nám udílí světlo i milost, které na naše duchovní potřeby, plynoucí z našeho postavení a zaměstnání, úplně stačí — ovšem jen tenkrát, jestliže jsme si při volbě svého povolání dali aspoň tolik práce, že jsme se zkoumali, abychom posoudili svou neschopnost a svou náklonnost k němu.

Každé povolání zvolené správně podle pravidel lidské obezřetnosti a stanoviskem víry osvícené dává nám nárok na milost Boží pomáhající, které k jeho zastávání potřebujeme. Vyhýbatí se mu jest tolik jako jíti proti vůli Boží, jako sejíti se správné cesty.

Než ještě jedné povšimnutí hodné věci se chci dotknouti. Nadpřirozená hodnota křesťanství není dnes u mnohých doceněna; odepřeli mu všecken úvěr. Tito lidé, kteří dovedou využití svého postavení, vynikají často ve svém oboru, dobývají si mnohdy značného vlivu a obecný lid má za to, že je v nich třeba viděti průkopníky pokroku. Z věřících jen málokterí pokusili se, puzeň šlechetným soupeřením, zápoliti s těmito lidmi ve víře lhostejnými anebo víře nepřátelskými na volném poli čestné konkurence.

Již samo o sobě není lhostejné, vyniká-li katolík ve svém oboru či nevyniká, neboť jeho povinností jest,

*) Abbé Planus: Pages d' Evangile lt. I. p. 137.

aby se zdokonaloval a aby vyvíjel činnost co možno největší. Avšak postavíme-li se na stanovisko dobrého jména víry křesťanské, nabývá vše nového významu. Zdá-li se, že jsou katolíci v některé zemi ve všech oborech stíženi neschopností, nedá se zabrániti, aby se to i davů lidu nedotklo. Víím ovšem dobře, že se nesmí toto tvrzení hnáti do krajnosti.

Člověk nesvědomitý dovede se ovšem obohacovati daleko snáze nežli ten, jenž dbá zákazu svého svědomí. Katolický novinář na př. nesmí ani pomyslití, aby si získal zvučného jména zneužíváním vášní lidu; ani obchodník ani průmyslník nesmějí pomyslití, aby si »pomohli« hříchem proti zákonu spravedlnosti. Snad právě proto, že si ti, kteří nejsou naší víry, nepřipouštějí tolik »obav« svědomí, snad proto dosahují více úspěchu.

S touto výhradou můžeme však tvrditi, že skutečně není jedno, vyniká-li katolík ve svém oboru či nevyniká. A proto jsou mi tak milá ona mužná slova, která pronesl kterýsi profesor k mládeži:

»Je-li kdo z vás průmyslník, chtěl bych, aby byl v celé krajině nejlépe zařízen, aby byl nejdokonalejší a nejpoctivější — což se konečně všude rozhlásí; je-li předseda obchodního soudu anebo obchodník — je-li rolník, aby obilniny a vůbec, co katolík prodává, v soutěži zvítězilo — aby p. podprefekt byl nucen udělití vám pochvalné uznání za zemědělství.«

Vím dobře, že pro nesnášenlivost protiklerikální je nyní den ode dne nesnadněji nějaký vliv si získati a že je vždy třeba bráti v úvahu i veřejné mínění. Snad to došlo s námi až tak daleko jen proto, že jsme se oddalovali . . . Hněvali jsme se na úřady veřejné i samosprávné, až se konečně stalo, že se obejdou bez nás a považují nás

za bezvýznamnou veličinu. Býti tedy na přední stráži a to pro hodnotu, založenou na pravé zásluze a ctnosti, jest katolíku dnes povinností; je to apoštolát, který je potřebí konati dnes tím věrněji a vytrvaleji, čím tíže lze ho dosíci.

Co mi odpovídá mé svědomí, ptám-li se na tuto dvojí povinnost svého stavu a jak jsem se snažil vyniknouti ve svém oboru?

*
* *

Ale jsou druzí lidé, od nichž Bůh žádá již přímou práci o rozšíření jeho království. A jen těmto se vyhrazuje obyčejně název: apoštol. Pán je povolal vnitřním hlasem; ukládá jim těžké oběti, přísnější závazky a apoštolát, to jest získávání duší a šíření víry, stávají se v plné přesnosti slova povinností jejich stavu.

Tak vyvolil si kdysi dvanáct rybářů a sám je připravoval na jejich poslání. Aby zahanbil naši pýchu a zvrátil naši domýšlivost vnic, vyvolil chudé, slabé, nevědomé, ubohé. Působením Ducha Sv. je přetvořil. A tito vyvolenci obraceli zase jiné na víru, připravovali si nástupce. Naši biskupové a kněží jsou přímo dědici oněch dvanácti: ti jsou a zůstanou apoštoly v pravém slova smyslu.

Ale apoštolát takto konaný, apoštolát abych tak řekl odborný, není pro všechny. Ale není snad uprostřed mezi konáním povinností tak, jak je právě vysvětlili a mezi kněžstvím, není snad tu místa pro jakýsi apoštolát střední? Prozkoumaj dnešní poměry naší společnosti, mám za to, že smím říci: ano.

A mám proto důvody jednak náboženské, jednak sociální.

Především jest známo, že kněz jest podezříván a to tak, že jeho vliv nemůže zasáhnouti nějaký značný počet lidí. Proto tedy jeví se potřeba světských pomocníků, aby přerušené styky mezi církví a nevěřícími zase nějak byly navázány.

Mnoho lidí kromě toho jest naprosto anebo aspoň zdánlivě lhostejných k nadpřirozené hodnotě víry; ti nebudou oceňovati církev jinak, leč až podle časových výhod, začne-li jim jaké skýtati. I zde bude práce pro katolické laiky. Řídíce se zásadami evangelickými v životě sociálním, uvedou do našeho starého zpohanštělého světa opět Krista Ježíše.

A tož tedy já nechci zůstat stát mimo ušlechtilé ono hnutí, které dnes strhuje tolik katolíků, aby se ujali slabých a utištěných a dožadovali se pro ně zákonodárce, který by je hájil a bránil proti přehmatům, jimž za oběť padají, a které ubíjí jejich sílu tělesnou i jejich osobnost mravní. To-li budu dělati, budu jen pokračovati v tradici církve.

Účast, kterou беру v zákonodárném díle své vlasti, zájem, s jakým stopuji i sám vývoj lidstva, nejsou věci lhostejné, nýbrž důležité činy, které podléhají svědomí.

Než přejdeme nyní k závěrům. A co může dělat tento apoštolát výpomocný? Můžeme říci, že závisí na tisícerých okolnostech časových a místních, že se řídí podle záliby a schopnosti jednoho každého a že vyžaduje, aby se člověk již do značné míry ovládal a konečně, že se vymyká přesnému určení a že jest věcí každého, aby se před Bohem ptał sám sebe a uvažoval, aby poznal, co by mohl a měl dělati.

Dvě věci je tu však třeba poznamenati. Především, že tento apoštolát nemá se pléstí s apoštolátem kněžským

a zvláště že není nezbytné, aby byl přímo náboženský. Může vzít na sebe podobu mnohem širší a může přispívat jen nepřímo k rozvoji myšlenky křesťanské. Katolíci, kteří věnují značnou část své píce a svého času studiu otázek hospodářských, usilují o založení čistě a přesně vymezené sociální organizace hlavně proto, že ji podle své zkušenosti, založené na vědecké práci, považují za nejlepší prostředek, aby k nám přišlo království Boží. Snaží se vytvořit takovou formu společnosti lidské, která by lépe vyhovovala nezměnitelným zákonům spravedlnosti, založenou na bratrství procítěnějším a životnějším a cíl této snahy má být ten, aby duším lidským poskytnuty byly příznivější podmínky k spáse a k posvěcení.

Zasvětit se apoštolátu tohoto druhu může ovšem člověku přinést i ztráty na poli odborné zdatnosti. A má mladý muž právo postavit se na odchylné stanovisko nežli o jakém jsme se právě zmínili, a rozumovat takto: »Chci hledět na svou živnost jako na prostředek výživy a vlivu, avšak abych se mohl věnovat dílu všeobecně prospěšnému, zříkám se na dobro snahy vyniknouti v ní. Nechci sice zanedbávat ani jedné ze svých povinností stavovských, nechci nedostát svým závazkům, jež mám k svým soudruhům, a chci jim býti dobrým příkladem k službám — avšak při tom chci hledět dále a výše a budu se snažit, abych všemi silami šířil myšlenky, které jsou mi svaté?« Takové rozhodnutí nese ovšem s sebou zřeknutí se jistých výhod, možného lepšího postupu, na příklad i zbohatnutí: než může být dobré, jestliže je učiní a jím se řídí lidé silní a obětaví, kteří obohatí celek svými oběťmi soukromými.

Jen té opatrnosti je tu třeba, aby se v podobné rozhodnutí nevpíčila ani pýcha ani lenost, a aby bylo skuteč-

ně učiněno z lásky k Ježíši Kristu. Kromě toho je třeba, aby tím nebyly poškozeny zájmy jiných. Taková sebeoběť nesmí vkládati na druhého žádného břemene nového a předpokládá jistou nezávislost. Opatrnost žádá, aby se nikdo nevydával jen tak nazdařbůh a bez rozvahy na cestu nesnadnou a krušnou a aby se především upevnil v tom smýšlení, že chce plnit vůli Boží.

*
* *

Tento pomalý postup od jedné podmínky apoštolátu ke druhé přivedl mne konečně k tomu slovu, jež jsem právě vyslovil: k vůli Boží. Tu, tu chci nyní snažně poznávati, abych ji pak plnil. Neboť netoužím po ničem jiném leč po tom, abych byl dobrým a věrným služebníkem a nežádám si leč dělati to, co chce Bůh.

Toto smýšlení nevyklučuje nikterak, že se nesmím snad do ničeho pouštěti; vždyť všecka má předsevzetí pocházejí skutečně ode mne; avšak ono zadržuje nezřízený vzlet obrazotvornosti a ovládá nerozvážlivé nádhění. Nutká mně předvídati, usuzovati a zkoumati sebe sama i svět a konečně i modliti se, aby Bůh mě vedl a osvětloval pomocnou svou milostí.

Avšak nyní máje již místo zvoleno a cestu povinnosti přesně vytčenu, vrhnu se do díla se srdnatou velkodušností. A pak až budu prováděti své úmysly, chci čas od času práci přerušiti, abych se zeptal sám sebe, dělám-li je dobře, konám-li to, co chce Bůh, to jest, zda-li pracuji pořádně a pro spravedlivou věc.

A chci zápoliti jako dobrý voják Ježíše Krista. Chci býti rozhodný, vytrvalý, trpělivý a pevný. Když chceme vojny rozníti, aby se vrhli v seč a vydali se za bratry

všanc, dovoláváme se obyčejně oné živé a silné obětavosti, kterou láska k bližnímu v srdci plodí. Je však třeba ještě jiných sil, neboť tyto nestačí. Obětavost, byť sebeobětavější, není-li řízena správnou soudností, zdravým smyslem, vytrvalou trpělivostí, jest jen nádherná divoká a nešlechtěná bylina, která sice kvete nádherně a hojně, avšak plodu nedá nikdy.

Nuž, do Tvých rukou se tedy kladu, ó Ježíši, abys nakládal se mnou, jak se Ti líbí, k blahu duší a ke Svěcti a slávě.

II. ŽIVOT V TICHOSTI.

Když jsme stanovili základní podmínky apoštolátu vůbec a když jsem si vyhlédl mezi různými jeho druhy ten, jemuž se chci oddati, chtěl bych nyní zkoumati ve světle nadpřirozených zásad, zdali každý způsob života i sebe nižší a skrytý může a má býti apoštolský.

Myšlence nesloužívají vždy nejlépe ti, kteří největší činnost vyvíjejí. Hluk a shon samy o sobě nejsou ještě apoštolát. Ježíš, jenž tak podivuhodně chápal naši přirozenost a naše potřeby, chtěl, abychom mohli všickni, i my nízcí, přispívati k spáse bratří.

Rozdělení úloh a úkonů mezi námi je se stanoviska čistě jen lidského nesrozumitelné.

V životě stávají se časem nárazy, které nás docela matou: tu zlomí se na př. zdatná síla uprostřed čilé činnosti a mlčení a zapomnění ji pohřbí. Tak maří prozřetelnost naše rozpočty a nám se nedá dosti dobře pochopiti, proč nás chce míti Bůh spíše zde než tam a proč poměry, místo aby byly příznivy našim nadějím a pomáhaly k splnění našich tužeb, naopak ničí v nás jakoby s rozkoší všecku chuť k činnosti.

To mi tkví na mysli, kdykoli se duše má uchýlí v samotu anebo kdykoli naléhavá potřeba mě nutká, abych se v duchu soustředil a aspoň na okamžik bitevního hluku a ryku se vzdálil.

Co tu sil — ztracených — jak se na první pohled zdá! Co tu kněží po venkově, kteří vidí, jak stádo, jež

je obklopuje, denně se drobí... co kněží přikovaných v ústavech, kde zaučují něco dětí v počátky vědění; co duší nadchnutých duchem velké obětavosti, které by chtěly letět tam, kde zuří boj, a které společenské poměry vězní, které neoblomné mříže poutají, kterým běžné předsudky nedovolují rozevřítí svěrák, který je víže.

Ztracené síly, zdrcené duše, zlomené životy — snad je tomu tak! A jest si přát, aby již udeřila hodina, kdy padnou závory, kdy bude do zdi překážek uměle sestrojených učiněn průlom a kdy bude každému možno život svůj věnovati té věci, které chce sloužiti v plnosti své síly.

Zabrány samy v sebe očekávají ji tyto duše kněží, žen a dětí, jejichž velký vnitřní zármutek a jejichž bolestná tajemství zná snad jen Bůh, a vlekou den ke dni těžké břímě němého a mlčenlivého života.

Toto pozorování hatí naše předpoklady a ničí soulad, o němž jsme v své omezené moudrosti snili! Málem bych někdy myslel, že Bůh nerozumí ničemu, a že bych měl svět po svém opravití podle zcela nového plánu. Štěstí ještě, že má víra drtí tyto opovážlivé bludy mé mysli.

Pro sebe nacházím v tomto řízení prozřetelnosti Boží poučení k pokoře. Není člověka, který by nebyl pokoušen k domněnce, že je nezbytně potřebný. Samo sebou se rozumí, že bychom my to, co jiní dělají špatně, dělali dobře. Důvěřujeme slepě v správnost svého úsudku a málo chybí, že bychom sami sobě vydali dekret, že jsme neomylní.

Ale Bůh nás odstaví stranou a nepoužije nás, jak jsme si přáli. Toto poznání přivádí nás ku přesnějšímu cenění naší hodnoty.

My, služebníci neužiteční, my, kteří jsme neustále dobru na překážku pro své hříchy, my, že jsme si zasloužili, aby nás Pán z přítomí vyvedl? Které důvody nás opravňují, že nás Svou přízní vyznamenává? Jak si můžeme troufati s tak drzým čelem poučovati lidi o ctnosti, když sami jsme tolik vinni? Bůh zafoukne s pohrdáním v ty domky z karet našich směšných lidských dovedností. Za první zástupce vyvolil si dvanácte neučených rybářů a těm svěřuje úkol založiti a řídití církev. Nestojí o učitele zákona ani o ježaté vykladače textu; ráčí voliti, co je zcela ubohé a bídné, aby odhalil a zničil pletichy naší pýchy.

Jsem si dosti vědom své nehodnosti? Nikoli; v hloubi svého srdce a sám u sebe se povyšuji nade všechny. I když se nikdo nekoří schopnostem, které si přičítám, neopomenu nikdy aspoň sám pálit kadidlo pochlebenství před křehkou sochou svého velikášství. Jsem přesvědčen, že jsem něco, a že něco znamenám. Je třeba nauky evangelia i velikého úsilí mé víry, aby tento sebeklam byl zažehnán. Nemohu ani dosti důtklivě vylíčiti tuto bezednou ješitnost člověka, který se pokládá za schopna ke všemu, který si ani nepřipouští pochybnosti o sobě, který, když je třeba, svalí odpovědnost za své nezdary na jiného.

Řekněme si to jen otevřeně, a hlavně začněme již jednou řídití se tímto přesvědčením: Bůh nemůže naší schopnosti potřebovati. Pokořme se, že dovedeme tak málo a že mu sloužíme tak špatně. Mějme na paměti, že všechny své velkolepé plány provedl prostředky ubohými. Křehké lidi, neschopné děti volil si za nástroje pro svou věc.

Jdeme nyní až k samému jádru věci.

Je třeba želeť, že mnoho sil apoštolských ve světě přichází nazmar? Nikoli — neboť nejsou ztraceny nadobro, leda v očích nevěřících. Podle zevního zdání ovšem nedělají tyto duše nic. — V skutečnosti však dělají anebo aspoň mohou udělati vše. Netřeba litovati obětovaných, není třeba litovati duší s tužbami nemožnými: jejich úděl jest krásný.

Trpí — a jejich utrpení rozmnožují zásobu mravních sil pro ty, kteří bojují. Druzí, věnující se životu činnému, jsou hlas: tito však jsou ona neviditelná příčina sladké přesvědčivosti a okouzlujícího zanícení, které onen hlas má. Úspěch bojovníka je takto vskutku založen na neznámých obětech. Plamen, jímž je zanícen člověk života činného, šlehá z hranice, na níž se spalují oběti, jejichž tragická bolestnost zůstává světu neznámá. Bůh tomu tak chce a Bůh chce tomu tak právem. Takto totiž nepřichází žádná síla nazmar, žádný čin vníc, vše má svůj účinek, svůj význam, svůj cíl.

Tato nauka, která se zakládá na článku o obcování svatých a na článku o vzájemnosti zásluh, otvírá přede mnou nové obzory. Tož tedy konám-li jen povinnost svého stavu přes všecky její pravšední bezvýznamnosti, podávám-li jen denně Bohu v oběť své zcela obyčejné skutky, dělám nicméně mnoho pro sv. věc, které sloužím a uspěšuji tím příchod království Ježíšova. Tak to aspoň chápali světcí. To právě je plnilo radostí, když konali ve svých klášterech nějakou nízkou práci. Vele duchové největší nepokládali za marné, že metli chodby a cídili na nich obuv. Láska proměňuje vše, čeho se dotkne. Při našich činech rozhoduje úmysl, kterým se dáváme vésti, když je konáme. Je tedy správné velebiti

apoštolskou hodnotu kajícího života takové svaté Terezie a věřiti, že její modlitby a její utrpení nebyly bez užitku pro spásu druhých.

Neznám nic krásnějšího nad toto vzájemné, nadpřirozené společenství, které víže k sobě duše sebe vzdálenější a které nás všechny pojí v jedno vzrušení lásky.

Není tedy práce, která by člověka znectívala — kromě práce nepoctivé. A ani sebevýmluvnější řeči, ani sebe krásnější knihy, ani díla lidumilnosti, ani umění politické, ba ani věda lidská — zkrátka nic z toho všeho nedovede spasiti svět. Jen svatost a jediné svatost dodává ceny všemu, čím se činnost lidská projevuje.

Proto též nemohl jsem nikdy dobře chápati stesků těch, kteří říkají: »Ach, na mém místě se nedá nic dělat«; rovněž ani těch, kteří ve všech možných toninách se ptají: »Co dělat?«

Co dělat? Padnout na kolena a modliti se: »Můj Bože, já pro tuto chvíli a na tom místě, na něž jsi mne postavil, nevidím ani skorem, co bych měl dělati, oč bych se měl pokusiti, co začíti. Jsem tu sám, nikdo mi nerozumí, pochybuji už o tom, že mé dřívější názory jsou dobré. rmoutím se tady v té své getsemanské zahradě, která není sice tak bolestná jako ta tvá, nicméně je mi velice trpká, poněvadž já nejsem co Ty! Avšak já přece přijímám kalich, který mi podáváš. Zůstanu věrný svým apoštolským plánům a žárlivě chci střežiti v srdci mém mystický a svatý oheň horlivosti; nedám se nikdy strhnouti svým lhostejným okolím. A ten zápas, který mi zde bude trpěti, obětuji Tobě na ten úmysl, aby činnost těch, kteří se jí mohou věnovati, byla desateronásob hojnější. A budu svou bolest v sobě pečlivě živiti, neboť čím více budu cítiti, jak hlodá ve mně, tím jasnějším to bude

pro mne znamením, že jsem zůstal tím, co jsem byl dřív. Duše má nesmí mít klidu; klid by byl smrtí, a já bych se ploužil životem bez cíle, životem matným a neužitečným. A to se, Pane, s pomocí Tvou nestane.»

Ó, jaké to mystické snění, jaké blouznivé myšlení, jaké prázdné vidiny, takto se oddávati této »činnosti bez místa«! Ó nikoli! To je skutečnost, a skutečnost živoucí a hluboká, jejíž mocný vliv na vývoj myšlení ve světě je v očích křesťanských značnější nežli sebekrásnější podniky, jež vynalézá a provádí plodný a nadaný duch lidský.

Zbývá už jen, abych skončil závěrem, to jest, abych z těchto úvah vyvodil praktické důsledky.

Ať jsem kde jsem, ať dělám cokoliv, mám-li lásku k duším a k Bohu, vždy budu moci a mám býti apoštolem. Pokorně-li budu Bohu za ty, kteří bojují, podávat v oběť svou denní práci a nesčetná a přerůzná ta malá utrpení, která mi život přináší, nebudu neužitečný, nýbrž budu činný a živý. Tato myšlenka mi bude oporou ve chvílích trudné skleslosti, a byť i Prozřetelnosti se líbilo, abych spoután na rukou i na nohou se ani nehýbal, já budu mít ještě vždy dosti síly, abych řekl: »Utrpením přispívám k dílu vykupitelskému. A dokud jen bude ve mně srdce, schopné milovati, a vůle, schopná řídit život můj, budu stále přinášeti kámen za kamenem na stavbu . . .«

III. NA PÍSCINĚ.

Přihází se mi často, že se po kratší anebo delší době odloučení setkávám se starými přáteli a soudruhy, kteří se zprvu z celé duše oddali Bohu a kteří nyní vedou život skoro neužitečný, »prázdný«, beze snahy prospěti zásadám, pro něž bývali dříve nadšeni.

Nepřestali věriti v spravedlnost naší věci; netouží po ničem více jako po tom, aby nějak přispěli k povznesení náboženskému a sociálnímu v naší vlasti, dají-li jim k tomu příznivé okolnosti příležitost.

Jsou srdcem naši a mnozí z nich jdou ve své blahovůli k nám až tak daleko, že čtou i naše denní listy a časopisy a že před námi i prohlašují, že se velice zajímají o vše, co mluvíme a děláme.

Já jsem jim ovšem neskonale povděčen za jejich uznání a dojat jejich planým povzbuzováním. Rád je poslouchám, když říkají: »Vždyť přece víš, že jsem váš« — jen bych jim chtěl odpověděti na př.: »Nuž, tedy dělej jako my!«

To by však bylo marné: vedli by proti mně vše možné důvody, a nejmenší z nich stačil by již na jejich omluvu a na ospravedlnění jejich jednání, a tu je lépe mlčeti a vtisknouti si uctivě v paměť dobrá ta slova, která jsme od nich slyšeli.

Jak a proč došli až tak daleko? Po celou tu dobu, kdy snili o apoštolátu, byli horliví a odhodláni: »Uděláme vše, co bude v naší moci,« a myslili to upřímně, mluvili

to z přesvědčení. Ale v den, kdy měli přiložit ruku k dílu, ustoupili »v plném pořádku«, poněvadž byli slabší než okolí, do něhož byli vrženi, aby je získali — naopak — místo, aby je zvládli a vedli, byli jím pohlceni.

Ideál, jež si byli vytvořili, nepřestal se jim zdát možným: nepovažují ho za přelud, jenž dovede plnit nadšením mysl mládeže, jež však člověk od sebe zahání, jakmile »zmoudřel«.

Avšak jejich prvotní zápal nedovedl obstát v zkoušce osamocení. Ten onen vracel se se sjezdu nejbližší den po něm domů, do své rodné vísky, s pevným úmyslem, že se o něco pokusí . . . chtěl by založit osvětový kroužek . . . chtěl by shromažďovati své druhy . . . chtěl by udržovati čilou korespondenci s přáteli v hlavním městě . . . Ale to vše bylo vzplanutí slány. . . bez delšího trvání . . . První kroky u soudruhů byly marné; dostalo se mu trpkého odmítnutí a nadto ještě posměšných poznámek; bylo mu slyšeti pochybovačná slova, která působí více zla nežli zjevný odpor; a když výsledek se nedostavoval a úspěch, jež byl v horečném nadšení sjezdovém již v dáli zahlédl, se neobjevoval, ustal od své snahy a dal se na ústup . . .

U druhého se to stalo jinou náhodou. Vrátil se po studiích do svého malého městečka venkovského s pevným předsevzetím, že bude působiti na místě, na něž jej prozířetelnost Boží postavila. Avšak narazil na přílišné predsudky; nechtěli popřát sluchu jeho vývodům; ti, kterým nabízel své služby, předstírali, že nerozumějí anebo rozuměli tak špatně, že zastavili celý tento rozvášněný podnik, a že se vše zhatilo. V tomto nerovném zápase se člověk pozvolna vyčerpává, ztratí trpělivost i sílu: ovzduší okolí působí na ducha i na srdce, vůle

slábne, co se zdálo dříve zcela jasným, stává se temným a člověk se oddá životu snažšímu a nedbalému. Rozhodne se, že bude jen člověkem poctivým, ač by byl mohl být apoštolem. Uvázl na písčíně.

A jiný opět byl ztracen pro činnost od té chvíle, kdy starost o osobní prospěch dostala v duši jeho vrch nad prací pro samu ideu. Chtěl být šetrným k jednomu a nechtěl se znelíbiti druhým; chtěl se vyhnouti nepříjemnostem, uniknouti neustálým sporům, které jej pronásledovaly snad až k rodinném krbu — a aby měl pokoj, zanechal všeho.

A tak se ztroskotalo v proudu života tolik vzácných nadějí, o kterých se myslelo, že se ani nedají zmařit.

Ti nepochopili dobře, co vlastně od nás apoštolát žádá. Být apoštolem a zápasiti za myšlenku, neznamená povětšinou výmluvně řečniti, ani psáti objemné knihy, ba často ani pouštět se do velkých podniků. Apoštolem být je něco více i méně zároveň než toto vše. Něco méně, poněvadž k oněm věcem jako jest: řečniti, spisovati, tvořiti — ovšem má-li to být užitečné a účinné — je potřebí nadání a vzdělání. A něco více, poněvadž k apoštolátu je třeba uvědomělé síly a pevné vůle.

Aby člověk setrval v apoštolování, je třeba, aby chtěl a uměl bojovati bez oddechu a vždy proti sobě i proti svému okolí.

Všickni nosíme vnitřní své nepřátele v sobě: lenost, zbabělost, zvykovost, náklonnost k snažší práci, k životu pokojnému, pravidelnému a pohodlnému, v němž to

všecko pěkně jde jako v nějakém úřednickém postavení, jež má svá pravidelná občasná povýšení — a nakonec nebe — to zátíší určené dobrým a věrným služebníkům.

Co je dělníků, kteří přestanou mluvit o otázce sociální, jakmile se pro ně příznivě rozřešila! Co lidí, kteří jsou spokojeni se svým jednotvárným životem, jímž se plahočí, a nehledí rozšířiti svého obzoru! Duše spokojené, které v teorii vidí, že je vše špatné, které v teorii litují, že druzí trpí, které v teorii horlí proti zlu v lidské společnosti, — které však docela klidně spí, poněvadž samy jsou pod střechou dosti bezpečnou, kde je jim dobře a kde jim neschází nic!

Kristus řekl: »Blahoslavení, kteří lačněji a žízněji po spravedlnosti.« Lačněti a žízněti po spravedlnosti znamená trpěti bolest z toho, co se stalo bližnímu, jakoby to byla křivda učiněná nám; to znamená považovati věc toho, jenž trpí, za svou vlastní věc, to znamená neoddávati se pohodlí ani klidu, poněvadž na tomto světě jest a bude vždy, co by se dalo zlepšiti.

Prostředí, v němž žijeme, shoduje se často úplně s nízkými tužbami našimi, jichž jsme si sice dobře vědomi a jež si ani sobě samým přiznati nechceme. Mezi obojím tímto proudem netečnosti jakoby byla tajná úmluva. Našim tužbám po činnosti dává naše okolí často zamítavou odpověď, která nezní nijak zpupně ani pohrdavě: jen nás jemně staví stranou a unavuje naši trpělivost svou naprosto lhostejností. A toto dvojí sobectví spojuje se proti nám v boj a káže nám, abychom se vzdali smělých svých počinů.

Máme-li zvítěziti i v sebe horším prostředí a roztržiti tu ledovou kůru netečnosti, která se tím více znova tvoří, čím více ji rozbíjíme, je nám třeba, abychom

měli více síly, než jí mají přirozené náklonnosti a více moci, než jí má pokušení, které radí: Nechat všeho! Tu je třeba umět se držet na výši, které jsme kdys dostoupili a neklesat s ní dolů! Hlubokého, rozumového přesvědčení je třeba a důvěry živé jako víry: kdo jich nemá, může již napřed říci, že podlehne!

Stane se mu, že nenajde na svém místě utrpení, které plodí život, utrpení, které člověk sám v sobě živí, ano které živiti má, poněvadž té chvíle, kdy přestane cítiti bolest z rozporu mezi tím, co jest a tím, co by chtěl rád býti — té chvíle je konec všemu. Nepronásledování bytí sebe zjevnější a násilné, ani ne příkrý odpor — to vše neubíjí snaživých počinů: to vše naopak je podněcuje a rozmnožuje jejich sílu; tím, že tyto věci působí bolest, pohánějí k činnosti, pomáhají člověku, aby se jen držel, aby se přimkl k zamilovanému ideálu jako trosečník na moři k poslednímu trámu z rozbitého voru. Ale to, co uspává sílu a ji v spánek zkolébává, to ubíjí; takové pozvolné a postupné zapadání celé duše v písčinu všedního života, života bez vyšších obzorů a beze snah, to tlumí všecku odvahu.

Duch apoštolský je tedy duch stálého a litého boje proti okolí našemu, jež nás obklopuje, proti okolí beze vší čilosti a bez vůle, které je však přese všecku svou nedbalost silnější nežli všechny ostatní protivníci. Dvě strany stojí proti sobě: činorodé názory křesťanské — a okolí, které pravdou nabízenou pohrdá. Kdo tu zvítězí? Kdo bude trpělivější, vytrvalejší a nadto ještě silnější. Neboť boj se může protáhnouti — ba může hroziti, jakoby měl trvati celou věčnost; může se státi, že se nám nikdy nepodaří prolomiti ledovou kůru, že uplynou celá dlouhá leta nežli se otevře průlom, jímž vniknou pak pravdy;

které nesou vysvobození. I je tedy třeba čekatí a nepouštětí kořisti z rukou: však hodina Páně odbije dříve či později jistě. Můžeme svým počínáním jako přední hlídka urovnati cestu těm, kteří přijdou po nás. Chceme si více popílití nežli Kristus, jehož slovo ani za celých dvacet věků neobešlo celé země? Věřme jen s houževnatostí těch, kteří čekají konečný úspěch, poněvadž jejich naděje jdou až za hranice našeho života krátkého jako den a nikdy se neohlížíjí nazpátek.

Čas je vítěz, který ještě nikdy nebyl poražen. Aby člověk uměl čekatí a záslužně čekat, musí na to vynaložit více síly nežli na činnost vůbec. Nic není tak nesnadného, jako vytrvati a říci si: »Nechť druzí i ustanou — pro inne je však rozhodnuto — to vím. Chci se dobře držeti a zachovati si ideál spravedlnosti, jež od dávna v sobě mám. Nepůjdu pošetile rozbíjet svou hlavu o kovové brány predsudků, které pocházejí od lidí, proti nimž a u nichž nesvedu nic — ale počkám.«

»Co je ostatně jednotlivých případů, v nichž mohu skutečně uplatniti svůj vliv! Práce, která je mi svěřena, už sama o sobě je řádný kus díla, jestliže ji dělám co možno dobře a trochu oduševněně. Nejlepším apoštolátem jest obyčejně, získáme-li si vážnosti výtečností ve svém odboru — a takto apoštolovati je možno každému vždy a všude.«

Zapomínáme příliš často, že Bůh nežádá od každého, aby mu obrátil svět najednou nějakým jako revolučním převratem, ale žádá, aby se o to každý podle stavu, v němž jest, přičiňoval. Za jeden den nezměníme lidí ani jejich zařízení, ale budeme-li umět čekatí, plníce den co den zmužile svou povinnost, nakonec přece jen vyhrajeme my.

Ó, jak je nerozumná nedočkavost těch, kteří chtějí, aby setba vzešla dříve ještě než bylo osetí dokončeno! Tehda až, když jste byli dlouho trpěli, dlouho se lopotili, když i bouře několikrát vaši práci byla zničila — tehdy teprv budete míti nějaké právo přát si úspěchu za odměnu. Ale této odměny vám není potřebí. Co záleží — po lidsku mluveno — na tom, že nevejdu do země zaslíbené. Jen když zemru aspoň u vchodu do ní, a uvedu tam jiné — to mi musí stačiti.

Nesmí naši odvahu zlomiti pohled na tolik jiných, kteří neměli sil jíti s námi až na konec cesty, kteří se postavili uprostřed s myslí znavenou a s hlavou těžkou. Usnuli jako učedníci Ježíšovi, kteří v noci v Gethsemanech nedovedli bdíti s Mistrem ani jednu hodinu, zapomínajíce, že Ježíš bude podle nádherného slova Pascalova v smrtelném zápasu až do konce světa, a že v této době není času ke spaní.

Všecky tyto úvahy stačí, aby nám zřejmě naznačily nutnost cvičiti se v bdělosti nad sebou samým, v bdělosti ani na okamžik neochabujíc, bychom nepodlehli okolí, jímž se ubíráme, a zachovali své přesvědčení a své naděje v prvotní jejich neporušenosti. Chceme-li náležitě k oné »dynamické většině«, které zdá se kynout konečný úspěch a setrvati věrně v onom malém stádcí těch, kteří se nedají u věrnosti zviklati, pohlížejme výš a dál než kam sahá tento život časný a odporujme s rozhodností pokušení stále se vracejícímu — dělat jak to svět dělá, žít jak svět žije, bez sebepřemáhání a bez obětí.

IV. DEJ SAMA SEBE I

Často jsem se již ptal, proč náš apoštolát — a můj zvláště — má tak málo výsledků, a čím to, že tolik úsilí zdá se často marně býti vynaloženo.

Zkoumal jsem vážně sám sebe a odhalil jsem nakonec několik důvodů tohoto zjevu.

Zdá se mi na příklad, že je ve mně sklon — a ne-
isem jediný — k zálibě ve velkých dílech. Či nestává se,
když pomýšlím na dílo, na které bych stačil, že sním
o velkolepých přednáškách, které bych měl konati, o vel-
kých knihách, které by se daly psáti, o něčem důležitém
a dalekosáhlém? Myslím ve své naivnosti, že tohle zvláště
se pro mne hodí, a že jsem se narodil a na svět přišel,
abych působil na okruh co možno široký a abych za-
sáhl svým působením naráz a hromadně co nejvíce my-
slí — a získal najednou a provždy mnoho srdcí.

Je však ještě jiný druh apoštolátu, poníženější, méně
sice slavný, zato však účinnější. Nezáleží v spisování ob-
jemných knih, nemá za účel hýbati celými zástupy, nýbrž
koná se v tichosti a v ústraní.

Býti světlým majákem a uchvacovati veliké množ-
ství, nebývá dáno leč jen několika lidem, od Boha zvláště
vyvoleným — ale všem nám přísluší činiti dobro v na-
šem okolí.

Musím tedy mírniti své ctižádostivé plány a ptám-li
se: Co činiti? musím si odpověděti: čini dobře kolem sebe
v oboru své působnosti.

Chceme-li se věnovati zevní činnosti, musíme ji obepati kruhem a vymeziti ji.

Kromě toho je třeba: dáti sama sebe. Tohle často neděláme. Naše duše je zavřena, naše srdce není takový otevřený a pohostinný dům, do něhož může vejíti, komukoliv se líbí.

Co platno, že jsem výmluvný anebo nadaný, že jsem obratný řečník, soudný myslitel, nejsem-li dobrým člověkem: a není-li v mých slovech a mých spisech znáti to, co se nedá ani pojmenovati, ale co jim dodává vnitřní působivosti, hluboké přesvědčivosti, co dojmá více nežli všechny důkazy a co přesvědčuje více než všechny prostředky řečnického umění?

Vím to, vždyť vidím, jak to dělají někteří z našich předních řečníků: přijedou někam do města; na nádraží dojde pro ně komitét několika vybraných lidí — a pak je zavezou k některému předáku, pojedí u vlivného pána, navštíví několik předních osobností, pak jdou pronést svou řeč, v níž je obsaženo mnoho věcí podivuhodných, lid jim tleská a na konec odjedou jak přišli. Lid je jen zpovzdálí zahlédl; ukázali jim pana N. N., představili je nějaké význačné osobnosti... a tím je všecko skončeno.

Ó, kéž by po schůzi a po odchodu většího dílu posluchačstva mohli tak někteří, ti prostí posluchači, promluvit upřímně »s tím slavným mužem« a slyšeti od něho v hřejivé důvěrnosti slova, jež se neházejí v dav a jež jediné získávají duše!...

A což abychom my dělali také tak a konečně dospěli ku poznání, že v životě apoštolském je všecko důležité a že v něm není slov mravně nelišných — ó, kéž bych si, když mě přijdou navštívit, nevedl jako advokát, k němuž přicházejí na poradu, nebo jako lékař, jenž ordinuje, kéž

bych u nich zanechati mohl dojem důvěrného a dobrého přítele, jenž dovede býti prostý s prostými a má srdce dobrotivé a vlídné.

Ptám se sám sebe, zda bych místo, abych hledal prostředky k apoštolování »plným strojem«, nedosáhl většího úspěchu, kdybych podával lidu trochu své vlastní duše a lepší část svého »já«?

Pán Ježíš, když chtěl působiti na apoštoly, žil mezi nimi a byl jako jeden z nich. Směli se k němu blížit kdykoli, chodili s ním všude — ne již jako služebníci — nazýval je »svými přáteli«.

Nazývám též já svými přáteli ty, na něž mám působiti? Hleděl jsem upřímně získati si je za přátele?... Běda! Neplnil jsem své povinnosti, kterou k nim mám a když jsem své dílo dokončil, vracel jsem se ke knihám, které se mi líbily, a k rozmlouvám, které mne bavily.

Ježíš neopouštěl apoštolů, leč jen, když se chtěl uchýliti do samoty na nějakou chvíli k rozjímání a k modlitbě, aby tu z božského zdroje čerpal sílu, po které toužil. Já naproti tomu, jakmile jsem skončil své apoštolování venku, zavřu se doma a považuji ty, kteří přicházejí zaklepat na mé dvěře, často jen za obtíž.

S těmi, jež chceme vlivem svým zasáhnouti, musíme býti co možno ve stálém styku. Ale to ovšem vím, že mne to bude stát ztrátu několika hodin, které ztrávím rozhovorem s tím nebo oním, jež chci získati. To znamená poruchu mého domácího pohodlí a mých každodenních příjemných styků s obvyklými mými soudruhy.

Ó, s Bohem, vy klidné svatvečery a pokojné chvíle večerní!

Čím více na to myslím, tím více žasnu: Ježíš si vyvolil dvanáct rybářů a učinil si z nich své přátele. Jednoho

pak z nich, Jana, miloval tak něžně, že Jan položití směl svou hlavu na jeho srdce při poslední večeři. Apoštolové se stali tím, čím byli, poněvadž byli přáteli Ježíšovými a poněvadž jim Ježíš dal sám sebe.

Nuž — i já se musím rozhodnouti — jak vidím, pro tento způsob, poněvadž jiné metody není; pokusím se dělati to jako Ježíš: chci dáti sama sebe. Budu starším bratrem ostatním, bratrem, k němuž se utíkáme v neznázi, bratrem, jemuž se může všechno říci, který má všechnu možnou shovívavost a trpělivost, bratrem, který jest pravým přítelem. Přesvědčím se, že dovedl jsem takto někdy za svého života něco duší přivést k životu křesťanskému a zasvětit je v život sociální, že jsem vykonal víc pro blaho vlasti, nežli ten který spisovatel učených knih, nežli ten onen proslavený řečník.

Rozdávati z pokladů svého srdce jest víc nežli rozdávat jaksi s povýšeností myšlenky sebe vznešenější — a apoštol, jenž tak nedělá, není apoštolem celým.

Pochopil jsem, ó Pane, a seznal jsem, že chtěje spasiti lidstvo nespokojil jsa se poučováním, nýbrž že's vyhledával lásky od něho, a že svatí, jenž tou měrou, jak Tě milovali, též zasahovali vlivem svým v současný svět.

Apoštolát nesmí mi tedy býti něčím jen zevním, nýbrž bude mým životem. Nepůjdu mezi lid, budu žíti mezi ním; budu jedním z nich, a oni mě budou považovati za svého: budou milovati mne a já je; budou mou rodinou a já budu jejich přítelem, abych byl jejich sluhou a ne pánem.

V. POSUZUJ S LÁSKOU!

Jest naší povinností, abychom byli spravedliví ke všem lidem a měli je za upřímné a poctivé dotud, dokud se nepřesvědčíme o jejich nepoctivosti. Tohoto pravidla křesťanského musí dbáti úzkostlivě každý a kdo chce vlivně působiti na své okolí, dokáže to jen tou měrou, jakou této zásady šetří. Kterakž se zmocním bližního svým vlivem, začnu-li jednati nehodně v případech denního života, ano i ve svých každodenních hovorech? Zde právě se nám nejčastěji přihází, že býváme buď z lekomyslinosti anebo z neopatrnosti nespravedliví ke svému okolí, když posuzujeme jeho život a jeho skutky!

* *

Především si musíme povšimnouti, že posuzující své bratry, spíše a mnohem raději a s větším zalíbením prodléváme u jejich vad nežli u jejich předností. Jsme hned hotovi připomenouti si, co udělali špatného nebo méně dobrého, ale ne tak pamatovati dosti na to, co dobrého snad učinili. Nedopatření jejich, pro něž jsme snad trpce zkoušeli, utkvěla nám v paměti navždy. A ihned se nám vybavují znova; bez úvahy a bezděky obrací se pozornost naše k tomu, co nás zranilo. Podléháme tu prvnímu hnutí, kteréž jest neuvážené, neboť nejednáme tu z dobrovolné záliby v očerňování jiných, nýbrž z podvědomého jakéhosi prvoprvého popudu, který pochází

z nedostatečného sebeovládání a který jest následkem dlouhé zvyklosti.

Dám příklad. Nestalo se mi ještě, že jsem lidi, pronášeje úsudek svůj o nich ať již se stanoviska politického či sociálního, dnešního či dávného, jedním krátkým a britkým slovem »popravil«? To byl takový rozsudek, proti němuž není odvolání; jenže jsem zapomněl přidati odůvodnění. Soudíme-li pak taková »příkrasná« slova, která nám vyklouznou v zápalu řeči s kamarády nebo v nenuceném hovoru přátelském, s chladnou rozvahou, uznáme, že jsou nespravedlivá, poněvadž jsme si vědomi, že byla pronesena nazdařbůh v ukvapenosti a pro trochu podivu a hluku.

Hledím se ovšem omluviti: »Vždyť to není nic tak závažného; jedno — bezvýznamné slovo!« Ale to slovo jest často výčitkou anebo žalobou. A takovýmto způsobem budím zdání, jakobych pohrdal tím, co vykonali druhí a jakobych zneuznával těch, kteří jsou jiného smýšlení nežli já. Mé názory o minulosti jeví se býti bez podstaty a já, jak vidno, nepochodím nikdy dobře bera za pravdu vše, co se povídá. Způsob, jakým hledím na přítomnost, jest rovněž příliš úzkoprsý a nepřesný. Připravuji se tak o všecku důvěru a stávám se člověkem povrchním, jehož smělost a neukázněnost budí politování. Jsem už jen jako mluvka, který plete páté přes deváté a ani netuší dosahu svých slov.

Je tedy snad nutno zeslabovati svou myšlenku, zahalovati pravý smysl a zakrývati jej nevím jakými kytíčkami, abychom si tím získali pověst člověka dobráckého a shovívavého?

Nikoli; je třeba toliko se snažiti, abychom byli spravedliví. Nemusím zeslabovati svou myšlenku a podávati

ji zkomolenou a zmírněnou; pravdu mám mluvit — ale dobře!

A takhle by asi bylo nejlépe si počínati: kdykoli máme mluvit o jiných, ať je to kdokoli, přítel či nepřítel, začněme vždy s tím, co jsme u nich v jejich jednání shledali dobrého a správného. Pochvalme nestranně dobré vlastnosti, jež mají a jež jsme povinni uznati.

Tak jsou na př. katolíci, kteří jsou se mnou stejné víry, ale nestejných názorů politických anebo sociálních. Mám-li mluvit o nich, zmíním se ihned na počátku o tom, čím účinně dobré věci posloužili, o obětech, které na sebe vzali a o ctnostech, které osvědčují! A když takto učiním zadosť spravedlnosti k nim, budu mítí pak právo vyložití, bude-li třeba, v čem se s nimi neshoduji a vyvoditi chyby, kterých se snad podle mého mínění dopustili. Musím se snažiti, abych mluvil mírně, bez vášnivosti; pokud možno dokážu svá tvrzení tím, že uvedu jména, data, fakta; nechci pronášeti obvinění všeobecná a neurčitá, jak se obyčejně v podobných debatách děje, jež se pak nedají dokázati a u lidí soudných žádné váhy nemají, poněvadž nespočívají na závažných a pevných důkazech. Dav prostého posluchačstva, který je přijímá bez soudnosti, je takto uveden v omyl vinou naší duševní nepoctivosti; zvyká si třídit lidi podle nerozvážné nelibosti několika mluvku, kteří bez rozvahy tvrdí, co dobře nevědí a mají své předpoklady za pravdu.

Pomíjetí mlčením něčí dobré vlastnosti anebo líčiti je jen v zmenšené podobě, není spravedlivé. Mnohé úsudky uvádějí dobré skutky posuzovaného jen jaksi úhrnem a s nechutí; nanejvýše hledí se uvést vše na pravou míru v nějaké bázlivé a stydlivé poznámce, zastrčené kamsi

nazdařbůh pod čáru anebo někam do kouta, kde si jí sotva kdo všimne.

Uvedl-li řečník hned na počátku to dobré a správné, co ví, může pak tím důrazněji odsouditi to, co shledal nesprávného a špatného.

*
* *

Druhé pravidlo taktéž důležité a neméně užitečné zní: Jest dobře vystříhati se ukvapených úsudků, které slepě odsuzují osoby a věci, o nichž nemáme dosti zpráv.

Zavrhujeme často v životě šmahem a jaksi bez rozvahy to, co naši bližní dělají. Jsme hned hotovi s úsudkem: »Tento člověk jedná špatně.« Je-li to, co dělá, skutek zjevně špatný, jest ovšem jisté, že je ho třeba odsouditi, stručně a hned na místě. Ale co je okolností, kde není tak jasno, jak se máme zachovávat!

Ti, které my tak lehce odsuzujeme, měli snad pro své jednání důvody, jež jsou nám neznámé. A víme všechny vedlejší podrobnosti, které by nám mohly vysvětliti jejich chování a jednání? A jsme snad již předem jisti, že nemají rozumu a že se dají v životě svém vésti jen tak nazdařbůh svými dojmy? Jak často musili jsme již po náležitém osvětlení a poznání události odvolati své nelaskavé a příliš ukvapené posouzení! Ale mezitím potupné slovo jednou prohozené šlo svou cestou, budilo zaujatost a kdo ví jakou neblahou ozvěnu u těch, kteří je snad zaslechli. kteří je snad i znetvořili a je pak dále mluvili rovněž tak bezohledně jako my!!

*
* *

Býti spravedlivým ke každému a neposuzovati bezdůvodně — je to již celá má povinnost? Nikoliv! Ještě je třeba, abych uměl posouditi správnost zpráv, které jsou mi podávány a nebyl z těch, kteří opakují, co slyšeli a ani si nevezmou práci, aby se o pravdě přesvědčili.

Zprávy denních listů nebývají o nic jistější nežli věci, jež se přetřásají v rozhovorech. Jedna a táž událost může býti vykládána na tisícový způsob a pravdu lze znetvořit tak žalostně snadno! Není hned tak smělosti, která by se rovnala té, s jakou kdo tvrdí věci, jichž si není jist a jež zná jen z doslechu. A co si mysliti o těch, kteří posuzují pronesené řeči, jichž ani nečtli ani neslyšeli, kteří vytrhují ojedinělou věc z celku, na němž závisí, nějaký text z celkové souvislosti, kteří z maličkých ústřížků pravdy tu a tam v nějaké knize anebo v nějakém článku sebraných sešívají velké cáry bludů a nakonec bez obalu přiznávají, že se dávají vésti bezdůvodnou antipatií a sympatií, založenou jen na pouhém dojmu?

Nebudu slepě důvěřovati úsudkům libovůle ani hotovým již zásadám. Budu se snažiti, abych nebyl zaujat a chci bojovati proti předsudkům. Chci vypěstovati v sobě kritický smysl a schopnost, abych se nedal zaujmouti hned prvním příchozím. Tato nedůvěra bude vlastně mou-
drostí.

Čítám-li některé listy, musím žasnouti nad bezohledností, s jakou podkládají jeden druhému z lichých důvodů nechvalné úmysly. Řekl bys, že tito lidé dostali s nebe dar čísti v cizí duši a v cizích srdcích a že vědí zrovna tak jako Bůh, co se děje v hloubi lidské duše. Obzvláště lze pozorovati, jak je jejich předsudky zaslepují a že jest jim nemožné, aby byli spravedliví k těm, kdož jsou jiného

smýšlení nežli oni. Jsou soudci — a soudí neomylně — nic jich není tajno. Ach — jak špatní a smutní to proroci!

Ó, jak často byl jsem již za svého života, Pane, také takovým! Jak často jsem si osobil právo, které náleží jedině Tobě, právo odsuzovati nadobro! Jak nespravedlivý byl můj soud, jak úzký můj rozhled a jak tvrdé mé srdce!

Proč jen vždy pochybovati o lidech a proč jen bez ustání hledět je snižovati a znehodnocovati? Proč by měli býti — podle mého přání — mezi těmi, kdož jsou jiného názoru nežli já, jen samí omezenci anebo zločinci? Proč ta nedůvěra ke všem? A ta lehkomyšlnost v řeči! A ta nerozvážnost v posuzování...!

Tak's Ty, Pane, nečinil, když jsi mezi námi dlel. Tys nepočkládal bezdůvodně svému okolí sobeckých pohnutí ani nízkého srdce, a Tys nikdy nezamítal těch, jejichž činy podle dobrého zdání zaslepených lidí byly nenormální a podivínské!

A tak tedy jest můj povinností, abych se chopil obrany a žádal od těch, kdo vrhají stín nedůvěry na osoby, které zastávají jiný názor nežli oni, aby uvedli důkazy a případy. Tímto způsobem lze nejlépe umlčet ony smělce, kteří tím více žalob pronášejí, čím jsou nevědomější.

Je-li pravda, že se v té které společnosti dotud vlastně nic nestalo, dokud jsme jejich mravů nenapravili; je-li pravda, že duch evangelia je duch spravedlnosti a lásky; je-li konečně pravda, že křesťanství nám ukládá, abychom dělali bližnímu to, čeho bychom si sami přáli od něho, nemohu popřít, že tyto úvahy jsou správné.

Každý z nás má závažné povinnosti vzhledem k veřejnému smýšlení. Nelze pochybovati, že se veřejné mínění tvoří rozhovory. A tu ovšem neukázněnost jazyka u větší části lidí přispívá k tomu, že se veřejné mínění svádí na scestí a k nízkostem. Lidé lehkomyšní a splašení mluví často bez rozvahy. Zdá se, že si nejsou ani vědomi dosahu úsudků, jež pronášej; řekli bychom, že neznají odpovědnosti z následků, které jejich nerozvážně prohozená slova mohou způsobiti.

Naší povinností jest, působiti k uklidnění myslí. Budu to dělati se zdarem, jestliže si dovedu ukládati v řeči přísnou a tuhou kázeň a budu-li svým dílem přispívati k ozdravení veřejného mínění nepropouštěje do svého okolí leč jen pravdu a snaže se jí též sám dopátrati.

Chci dělati ještě více. Zkušenost mne poučila, jaký vliv mohou míti jisté rozmluvy. Zachoval jsem si v paměti to ono slovo, jež mi bylo řečeno v sdílnosti důvěrného hovoru a jehož blahoplná ozvěna neustává v srdci zníti až dodnes. Chci se tedy snažiti, abych vždy a všude, zachovávaje ovšem povinnou šetrnost a jemnocit, mluvil těm, kteří se se mnou stýkají, slova, jež osvěcují a sílí. Chci provádět, jak nejlépe dovedu, apoštolát hovoru.

VI. CO DĚLÁ ČLOVĚKA MALÝM.

Častokráte ptal jsem se již s podivem sám sebe, proč tolik lidí zůstává pod průměrem a nepovznáší se k vyššímu stupni ctnosti a nedosahuje hlubšího a trvalejšího vlivu na své okolí. I nejčilejším, nejbystřejším a nejunavnějším šířitelům dobré věci nepodaří se vždy, aby vyrvali duše ze spárů bludu a zla. Kolik jich odporuje výzvě těch, kteří je chtějí zavést na cestu pravdy a spravedlnosti! Ba, zdaž jsem se sám tak často po tolika rozhodných předsevzetích necítil skleslým a nejistým, neschopen nadzvednouti těžký příkrov ledové lhostejnosti a beznadějně nedbalosti, v něž se tak rádi halíme?

Důvod jest zcela prostý: většina těch, kteří žijí kolem mne, vynakládají všecku svou dovednost, aby zatajili pod zevnějškem zdánlivé lhostejnosti a nedbalosti, ušlechtilější city, jimiž bije jejich srdce. Mluví o řečech, které slyší, o knihách, které čtou, jako umělci a jako zvědavci; říkají: »To je krásné!« »To je výmluvné!« Střeží se, aby nepřidali: »To mne vede k dobrému!« Nechtějí prozraditi hluboké dojmy, které snad pocítili, poněvadž se bojí, aby pochybovačný a posměšný úsměv některého zlomyslníka nezastavil na jejich rtech důvěru v samém jejím vzniku.

V dnešním světě nenáleží ovšem k dobrému tonu, aby se o člověku zdálo, že se mu »to přihodilo«, a mezi moudrými tohoto světa hodně se posmívají, těm o kterých se pohrdlivě říká: »To jsou ti, kteří se dali napálit.« Toto lehkomyšlné diletantství ubíjí všecku odvahu, učí

nás, abychom si »nic příliš nebrali« a dělá z duší rozkošníky, plné sobectví, kteří mají za to, že jsou všeho prosti a kteří se skrývají se svými dobrými myšlenkami jako s nějakou hanebnou a tajnou neřestí. A konec toho všeho jest: že žijeme v ovzduší nízkém, bez přímosti a upřímnosti; v jakési mlze, z níž se nevynořuje nic jasnějšího ani určitějšího — jež pohřbívá vše v zoufalou jednotvárnost svých šedých barev. Tohle dovede udělati veřejné mínění, které se snaží zachovati se na obě strany a jež si ničeho tolik nepřeje, jako klidného spánku, v pokoji nerušeném oním vždy víc a více se blížícím hlukem kolísajícího se a rozpadávajícího se zestárlého světa.

Dovolávám se svých vzpomínek a své zkušenosti. Kolik rodin, t. zv. křesťanských rodin jsem seznal, jejichž členové praktikují náboženství katolické jen, jsou-li sami! U těchto rodinných krbů nikdo ani nepomyslí na to, aby se společně pomodlili anebo občas o otázkách náboženských pohovořili. Tu se mluví, jedná, myslí způsobem napolo pohanským. Kristu Pánu vymezí se těsné místočko jen v soukromém životě vlastním: nezaujímá celý život, poněvadž není pánem ani života rodinného ani sociálního; není tím Duchem jediným, který oživuje a řídí veskrze vše. Tu si uvědomují svou víru jen, mají-li jíti k velikonočnímu sv. přijímání nebo na tichou mši sv. v neděli a postiti se v pátek. Utkvívají na zevnějším formalismu, který nakonec má vždy nepatrnější a nepatrnější vliv na ducha i na srdce. Myslí-li tam ještě kdo na Boha, myslí naň zcela potichu a jako úkradkem. Při stole, kdež se denně celá rodina schází, nepřeruší nikdo ticho, aby promluvil, jak se sluší, slovo víry. Stane-li se co pamětihodného a důležitého, opakují se tytéž věci prázdné a kon-

vencionelní, tím více konvencionelní, že na dně srdce se tají jiné city, které si nikdo netroufá vysloviti nahlas.

Tak je tomu i v stycích společenských. Jest málo těch, kteří tu mluví jako křesťané. Když stihne zármutek někoho vedle, nějakou spřízněnou rodinu, neodvažují se jíti dál, než pokud dovolují meze tradicionelní soustrasti; jakoby ztuhli v těch naučených způsobech — a nakonec i myslí, že náleží k dobrému tonu, aby se jich drželi.

Přicházím konečně ke svým soudruhům a k sobě. Milují sice společnou věc, již sloužíme a jsou jí oddáni. A přec je tato věc jen velmi zřídka předmětem našich důvěrných hovorů. Mluvívá se v nich o všem, jen ne právě o tom, co nás zajímá nejvíce. Každý se bojí, aby jen nepoodhalil lepší část svého vnitra a aby slova: oddanost, oběť nezpůsobila ozvěny a nezůstala nepochopena. Oh těch všedních hovorů, do nekonečna protahovaných, těch daremných tlachů, ačkoli duch tíhne jinam, při nichž se cítí člověk dojat nějakým výmluvným a mocným slovem, plynoucím se rtů přátelských, jemuž však zatvrzele odpírá!

Kolik srdcí cítil jsem již bítí vedle svého srdce a neměl jsem dosti síly, abych pronesl několik osvobozujících slov. Zůstal jsem úmyslně němý, chladný, nepřístupný, ačkoli by bývalo třeba porušiti daremné zvyklosti a získati mocným vznětem, podmaňující víry duše Kristu Ježíši. Dnes se soudím z této pošetilé bázlivosti a považuji ji za lichou a hříšnou.

Mezi lidmi velmi snadno chybí vzájemná důvěra a oni místo, aby hleděli si rozuměti a k sobě se lepší částí

svých duší připoutati, raději zůstávají takovými malými, úzkoprsými dušemi. Trpíme slabošsky sprostotu, která se nám hnusí, posloucháme hloupé tlachy lidí bezcenných, netroufajíce si odporovati jim přímo do očí a nemyslíce ani na to, že tímto způsobem právě lidské duše chabnou a lidé stávají se malými. Když dobří mlčí, zaujmou horší a nejhorší celé popředí a dělají okázale a bravurně zákony veřejného smýšlení a mody — ač by bylo stačilo jedno důtklivé upozornění, které by bylo vyprostilo srdce poctivých lidí z malicherných zálib jejich okolí.

Stav sociální, jímž trpíme, zůstává stále týž, poněvadž nemáme dosti lásky k Bohu a ku pravdě, aby nás sílila k provedení změny. Lpíme křečovitě na způsobech života, jež v srdci zavrhuje, říkájíce si bez ustání, že jsou nesmyslné a liché. Zvyklostem, jichž litujeme a jimiž trpíme, dáváme čestné jméno »tradice«; je to jen obratný způsob, jímž se osvobozujeme od povinnosti odklízeti je. Držíme se jich ze samolásky a také i ze strachu, co by řekli druzí. Tento jemný lidský ohled zahrnuje v sobě celou řadu malých neustálých ústupků, jež činíme veřejnému mínění, podrobujíce se mu, ač se rdíme, že se jím řídíme.

Kolik nás je v zajetí — často dobrovolném zajetí — idejí a zvyklostí svého okolí!

Nejdou za pravdou s celou duší svou — bojí se pravdy; podceňují onu sprostotu a bezelstnost, kterou Ježíš Kristus tolik svým učedníkům doporučuje; nazývají ji naivností, ohrnují nad ní rty a jejich horlivost má v sobě příliš mnoho odstínů lidské chytrosti, aby co způsobila a provedla.

Jak často byl i můj apoštolát tímto způsobem porušen a co výčitek si mám v této věci činiti!

*

* *

Avšak lidé stávají se malými nejen, že zamlčují své pravé přesvědčení před jinými lidmi stejného s nimi smýšlení, nýbrž i že couvají v skrytu tvého svědomí a nechťí jíti až do krajnosti, které Bůh od jejich dobré vůle žádá.

Kdo neřekl kdy hned napočátku své: »Ne« — když předvídal, že Bůh od něho hodlá žádati novou nějakou oběť? Kdo kdy neváhal ani na minutu jíti tam, kam jej volala povinnost a nepokoušel se smířiti své pohodlí osobní s přísnými požadavky přikázaného činu? A kdo by si troufal chlubit se, že vykonal vždy úplně, co mohl a že neopominul ani jediné příležitosti k zvýšení své zdatnosti a k vzrůstu své bytosti?

A zde právě je třeba uvést si na paměť všecku svou samolásku a všecku svou zbabělost. Nemluvě ani o chybách skutkem spáchaných, jimiž jsem se provinil, — jen když se odvážím zpytovat to, co chlubně nazývám svou horlivostí! Je složena z nestálých vrtochů a nepravidelných záchvatů. Nezmiňuji se ani o pracech, které odmítám, a které bych mohl na se vzít, kdybych si trochu násilí učinil, — ale co říci o těch, do nichž se dávám jen s kyselou tváří a které konám jakžtak, napolo, neuvědomuje si plně důležitost tohoto díla uloženího a významu malých úspěchů pro zdar konečný?!

»Chci horlivě pracovati — budiž! — ale tam, kde a kdy a jak chci« — tak asi mluvívám a se mnou veliký počet jiných. Střežím se sice, abych svého hrubého sobectví nedával na jevo, ale potají mu vlastně sloužím. My bláhoví! Lámeme si, zdá se, hlavu přemýšlením, jak bychom vysušili v sobě všechny zdroje nadšení a svéhlavě zůstáváme hluší k výzvě božího hlasu, jenž nás volá k neustálé snaze a k novým a novým obětem! Jsme hříčkou své nálady a svých vrtochů; musí se s námi jednati

šetrně, opatrně, blahovolně. Jsme z té třídy oněch domnělých »pracovníků«, kteří myslí, že dělají mnoho pro čest Boží, ráčí-li mu věnovati několik minut svého volného času a kteří si pro svou horlivost dělají nároky na všechny výsady.

Mazlíme se se svou nedůtklivostí; při sebe menším doteku odříkáme spolupracovat. Každý se vždy ptá, jak dalece smí na nás spoléhat a zda bude radno v den, kdy bude zvláštního úsilí třeba, důvěřovati naší kolísavé vůli. Bůh, náš soudce, nedá se ovšem tak snadno námi mýlit. Vidí nízké pohnutky našeho pyšného jednání a nežehná nám.

Máme právo určovati si takto hranice, za něž dále jíti se vzpíráme a klásti Bohu závory, které mu v zbabělém svém vzdoru překročiti zapovídáme?

Bojíme se myšlenek, slov, života, utrpení . . . A tento bídný staroch dovede vše zploštit a drobí podmanivý vznět celé generace. Takhle se jakoby rozřeďujeme mezi jinými, poněvadž nejsme dosti silni proti sobě samým, a že má sociální ovzduší tolik vlivu na nás, pochází jen odtud, že se nesnažíme dosti, abychom se nedali nepozorovaně snížit svými nedobrymi choutkami po klidu a pokoji. Že jsme si utvořili o životě pojem, jak jej chce mít Bůh, děsíme se, že nás zařadí mezi podivíny.

Silen budu až v ten den, kdy se nebudu obávat, že budu považován za podivína anebo že upadnu v posměch tím, že konám svou povinnost. Až do té chvíle budu otročiti oněm odporným zvyklostem, které zplodila lidská zvrácenost. A nesmím říci, že jsem tu udělal

dost a že výsledky, jichž jsem se dopracoval, stačí ukojiti mé apoštolské tužby. Naopak — musím si přát, aby tyto tužby byly den ode dne širší, den ode dne podobnější oné nesmírné a vznešené lásce P. Ježíše, který touže láskou objímal lidstvo všech míst a všech věků.

Není mi tedy třeba choditi daleko pro důvody mé nemohoucnosti — je to pravědní a nízké smýšlení mého srdce. Že neumím mluvit o Bohu těm, kteří ho neznají, to je cdtud, že já ho neznám sám a že nemluvím o něm nikdy s těmi, kteří ho znají.

*
* *

Jest marné naříkati na slabost charakteru; daleko lépe jest pracovati k tomu, jak je to ostatně povinností každého katolíka, — aby byla vychována generace lidí odhodlaných nečiniti ústupků a žíti plně podle svého přesvědčení. Není třeba, aby jich bylo mnoho. Stačí, budou-li jen míti dosti mravní síly, aby rozbili onu starou formu »dělaného« a strojeně obřadnického života, v němž tolik duší uvízá na mělčině.

Musí ovšem též býti tolik prosti předsudků svého okolí, aby byli s to, by nejen trpně jim odporovali a jimi se ovládati nedali, nýbrž aby mohli proti nim i bojovati a způsobiti úplný převrat veřejného smýšlení.

Starý náš svět potřebuje mladých a sourodých sil. Víím, že jsou tací, kteří jich čekají od nových barbarů. Není však třeba, abychom spoléhali na cizí nějaké a pochybné zasáhnutí. Sami si můžeme pomoci, budeme-li jen chtít. Ale, má-li se to podařiti, musíme nejprve přemoci každý sám sebe a každý sám sebe ukázniti. Nesvolujme k žádnému zmenšování ani své bytosti ani pravdy; mějme

se na pozoru, abychom neslevovali ze zásad, jak k tomu vede zbabělost. Nebojme se ukázatí pevnou nesmlouvavost v jednání i v myšlení. Mějme sílu mysli a odvahu srdce k projevu svého přesvědčení.

Muž, který se zcela věnoval nějaké dobré věci bez jakékoli postranní myšlenky na odplatu a který se odhodlal jít až do kraje za svou myšlenkou, je silou jedinečnou, do níž možno skládati naděje nade vše oprávněné. Jeho víra zůstane nedotčena a on se nedá zaujmouti oním zkaženým světem, jehož společenské sobectví vždy zavrhoval; tomu nebudou pochuti ani polovičitost ani odstíny zeslabené; slabší skupí se kolem něho a tak se kolem něho vybuduje společnost na novém útvaru základním.

Chápu lehkou, čím musí býti těmto lidem přátelství a vzájemná důvěra. To jsou síly, které je chrání od ran z venku; jsou jim opěrným bodem. V nich mají náhradu za to, co ztrácejí u davů lidu. Jsou jim účastí na témže ideálu a praktickým prováděním té prosté myšlenky, že potřebujeme jeden druhého, abychom se mohli povznášeti k Bohu. A ty mají též býti vnitřní a tajnou vzpruhou všeho hnutí katolického, neboť každá společně podnikaná práce dá se jen tak vysvětliti a chápati, že lidé hned zpočátku připustili možnost takového přátelství a takové podobné důvěry mezi ušlechtilými a vzácnými srdci lidskými navzájem.

Chci se tedy brániti proti všemu, co by mne dělalo malým. Chci náležeti k elitě a ne k stádu. Tím nebudu v sobě živiti pýchu, nýbrž tak se zrodí ve mně pokora. Jde jednoduše o to, abych vyplnil svůj životní úkol — snažiti se totiž, aby se ve mně a kolem mne probouzelo více lásky a spravedlnosti; pracovati o to, aby byli za-

chycení i ostatní a nešli se sklopenou hlavou ve vleku těch, kteří si říkají, že jsou moudřejší, poněvadž je jich víc, takže potom splývají s nimi v jedno hanebné spolenectví, plné lidských slabostí, udržované nátlakem sobectví

VII. MOC PŘÁTELSTVÍ.

Člověk by nedovedl žiti sám. V boji proti zlým vlivům, kterými jest obklopen, nalézá novou pomoc, nový drahocenný opěrný bod — v přátelství.

Jakou pomoc může křesťanské přátelství člověku apoštolsky působícímu skýtati? Na čem má spočívat, aby bylo k užitku a ku posvěcení? To jsou asi otázky, jež máni v úmyslu zkoumati v této úvaze. Bude výkladem a doplňkem úvahy předcházející.

Zkoumejme nejprve, co se soudí o přátelství v mém okolí. Zdá se mi, že nemá valné důvěry v ně, poněvadž má o něm pojem nesprávný anebo aspoň nepřesný.

V prostředí našich katolických internatů, které jest — jak to věc sama sebou nutně nese, úzké, rozvinují obyčejně celou válečnou výzbroj mnohých opatření proti přátelství. S vytrvalou bedlivostí varují tam mládež před nástrahami sentimentalismu, jenž se tak snadno kolem patnácti let v duši vyvíjí. Strachují se tam — a právem — oněch náklonností jednoho a jednoho, které by mohly býti na škodu dobrému řádu, kázni a někdy i mravnosti. Nejmenší zlo, jež plodivají, bývá očerňování, nechut vůle a nízkost citů. Proto je tam rázně zapovídají a pronásledují je s nemilosrdnou přísností. Každý, kdo ztrá-

vil několik let v nějakém ústavě, v němž vládne kázeň internátu, zná tyto poměry.

Dávají mi podnět k důležité poznámce, která leží dále, než kam sahá otázka, kterou se právě zde zabývám a která se týká celého způsobu naší výchovy. Naši vychovatelé hledí spíše zlého nás chrániti nežli nás povahově vytvářeti, nezaučují nás dostatečně žiti životem uvědoměle svobodným. Jsou stále kolem nás se svým dozorem, který neponechává nic naší svobodné volbě, který naopak plodí v nás různé druhy lsti a ošemetné umělosti: stáváme se odborníky v umění přestupovat kázeňský řád a nedat se chytit, provádíme skutkem tichou válku, zaučujeme se umění válečných záloh a lstí.

Bylo-li třeba, abychom byli již od útlého mládí ochráněni léček, jež sentimentalismus klade duším nepevným, bylo jistě ještě třeba pomáhati nám k výchově našeho srdce. Bylo-li dobře říci nám, jak se milovati nemá, nebylo rovněž tak záhodno poučiti nás, jak se milovati má? Tomu se učíme, jak se skorem všeobecně stává, teprve bolestnými a trpkými zkušenostmi, které zanechávají v duši zranění, jež bude musit čas dlouho hojiti, vyhojí-li je kdy vůbec. Neboť bráti na lehkou váhu tyto první projevy citu v člověku, jež veliký omyl. V prvním mládí je naše citlivost tak živá a tak hluboká, že je s to, aby celému životu našemu dala určitý ráz, aniž jsme si skorem toho vědomi. A je, tuším, mnohem více, než si myslíme, těch, kteří v letech v internátu ztrávených trpěli nevědomostí o podmínkách pravého přátelství, v níž byli ponecháni, a teď se bojí citů, které se rodí v jejich nitru, anebo stále budou strádati jistou vyprahlostí srdce, která jim znemožní, aby šli na výboj.

Není mou úlohou zkoumati, jak by se mohla již od vstupu do koleje díti výchova srdce: mým úmyslem bylo jen zjistiti, že pojem o přátelství, který si většina mladých lidí, opouštějících pensionát, sebou odnáší, jest falešný anebo neúplný a že jsou naprosto nepřipraveni, aby v něm mohli míti oporu anebo posilu.

Ve světě ovšem — jak musím připomenouti — není přátelství o nic lépe chápáno. Ti, kdož byli po celé své mládí pod dozorem rodičů, ano i ti, kteří žili ve volnějším ovzduší nežli je ovzduší internátu, neznají rovněž pravých podmínek přátelství.

Co my nazýváme přátelstvím, jest nejčastěji jen společenství k zábavě. anebo spojení zájmů, které má základ často jen v tom, že jisté ty osoby stojí náhodou vedle sebe. Tyto zevnější vztahy mohou sice býti i srdečné, nejsou však nikdy hluboké, poněvadž nevíží k sobě duší. Všimneme-li si jich lépe, je to jen taková malá tichá »dohoda« mezi nejrůznějšími způsoby samolásky. Sloužíme bližnímu jen tak dalece, jak očekáváme, že opět on nám poslouží. Hledáme především své vlastní uspokojení. Přátelství stává se tak podstavcem neuvědomělých ctižádostivých tužeb anebo nástrojem tajné pomstychtivosti. Je to diplomatická smlouva, kterou si za vzájemné ústupky hledíme navzájem dopomoci k menším, větším výhodám.

Ani duchovní styky i sebe jemnější nevymykají se vždy oněm neodbytným nárokům sobectví. Přátelství stává se tak jedním z nejvábivějších způsobů diletantství. Slast, kterou máme z obcování s duchem bližního, jest vlastně předmět naší lásky, a důvod naší záliby jest často jen snad tajná shoda s našimi osobními vadami.

Jest nám blaze, že slyšíme zesílenou a zveličenou ozvěnu své vlastní myšlenky.

Co svého dáváme tu v těchto případech? Jaký duchovní užitek čerpáme tu pro sebe? Těžko by bylo říci, neboť taková přátelství nedělají nás pravidelně znatelně lepšími; ba musíme doznati, že nás často dělají menšími, poněvadž v nás nebudí žádného vznešenějšího a ušlechtilějšího citu.

Než — nekupím zde těchto úvah o přátelství méně dobrém a čistě jen lidském proto, abych žaloval na jiné: chci spíše v sobě vzbuditi lítost nad promarněnými a ztracenými silami . . .

Kolik duší postavil's, ó Pane, vedle mne a já nedovedu nic vytěžiti z jejich přítomnosti pro Tvou oslavu! Ó, jak jsem příliš poslouchal zrádného hlasu své nenasyté samolásky! . . . Jak dovedně se namáhala, aby mne naučila klamu! . . . Bylo to opravdu to, co žádá přikázání: »Milovati budeš bližního svého jako sebe samého?« — Óh, nikoli! To bylo: »milovati sebe v bližním.« Jsem vinen svou slabostí a ubohostí! Vyznávám to a pokořuji se . . . Miloval jsem toho onoho proto, že byl bohatý; jiného proto, že se mi zdál krásný; onoho opět, že podkuřoval mým nepravostem: miloval jsem bohatství, důvtip, krásu — nemiloval jsem v lidech — Boha.

*
* *

Lacordaire praví, že přátelství jest »nejsvobodnější, nejčistší a nejhlubší cit člověka«,*) poněvadž se neza-
kládá v žádném náhodném a zevnějším jen svazku a po-

*) Lacordaire: Sainte Marie-Madeleine.

něvadž je hlavně úkonem svobodné volby. Rodinu nám určuje přirozená nutnost, ale přátele si můžeme voliti.

Avšak které pohnutky mají nás vésti při této volbě? »První základ spojení dvou duší jest,« jak napsal Didon, »soulad osobních názorů.« **) Sainte-Beuve opakuje jaksi toto slovo, dí, že přátelství trvalá jsou jen ta, která jsou založena »ve víře v tytéž pravdy věčné.« **)

Tohle ovšem je daleko vzdáleno oněch zakuklených forem samolásky, v níž jsem uvízl. V pravém přátelství tedy setkávají se duše v tužbě po témže dobru; člověk zapíraje sám sebe směřuje k ideálu a hledí jej uchopiti; srdce jeho rozněcuje se tužbou po něčem lepším a krásnějším než jest samo. A taková společná tužba působí pak ono duchovní splnutí, z něhož se rodí přátelství. Tu člověk miluje člověka, poněvadž vidí, že miluje tytéž živoucí hodnoty, a vzájemná náklonnost jejich je tím živější a tím hlubší, čím větší jest síla tužby po oněch vyšších dobrech. A poněvadž Bůh jest jediná živoucí hodnota, která jest dokonalá, nezměnitelná a nás důstojná, mohu z toho usuzovati, že máme k sobě lnouti a navzájem se milovati — v Bohu.

Bůh jest mi cílem a zákonem mých náklonností. Vzájemná láska mezi námi lidmi není tedy nic jiného, leč jeden z mnohých projevů lásky k Bohu a láska přátelská má cenu je proto, že má v sobě cosi nepomíjejícího a božského.

Z této zásady mohu odvoditi hned první důsledek: Nesluší se posuzovati lidi podle zevnějších okolností, kterými se od sebe liší, nýbrž podle jejich hodnoty mravní.

*) P. Didon: *Lettres á Mlle. Th. V.*

**) Sainte-Beuve: *Volupté.*

Jsou hodni naší lásky víc nebo méně podle toho, jak jsou Bohu více nebo méně blízcí, poněvadž máme konec konců hledati a milovati v nich — právě Boha. Pravé bohatství — je ctnost; pravá moudrost — je svatost. To ostatní: majetek, postavení sociální a schopnosti jsou jen nahodilosti významu daleko menšího a já je nemohu bráti v úvahu, abych snad zakotvil svou volbu v jejich nejistotu. Mám-li Boha rád a mám-li upřímnou touhu dojíti spojení s ním, musím považovati za svého nejlepšího přítele toho, kdo mne nejvíce přiblíží k toužebnému ideálu a kdo mi nejlépe přispěje, abych ho dosáhl.

Mohu se ovšem klamati ve volbě svých přátel, jako se mohu mýliti na cestě za štěstím, dávaje se na bludnou cestu po stopách dober nepravých. Mám však pravidlo dobré k posouzení a k určení svého jednání. Vím, co jest přátelství, vím též dobře, kam až mne má vésti. Chápu též hlavně, jak mocně jsou spolu spojeny duše, které se navzájem dovedly k Bohu. Poznaly se a porozuměly si jedině v Něm. Jeho láska jest zdroj jejich vzájemné náklonnosti a tmel jejich důvěry. A pro tohle právě jsou jisté svazky duchovní tak hluboké. Vděčí-li člověk druhému člověku celým duchovním životem svým, naučil-li jeden druhého znáti cíl života a jej tak vytrhl z úzkostí bludu a zla, je pochopitelné, že tyto dvě duše lnou k sobě vyšší a mocnější láskou. Nic je již nedovede odloučiti od sebe; budou usilovati, aby si navzájem usnadňovaly dílo sebezdokonalení, půjdou k Bohu pospolu.

Vyskytají se mezi lidmi náklonnosti, jež Prozřetelnost již napřed mezi nimi upravila, a jež jsou neobyčejně mocné. Bylo sice již proneseno mnoho posměšků o t. zv. »duších spřízněných«. A právem, jestliže se kdo chtěl vysmívati omylům svévolného a nezdravého sen-

timentalismu; neprávem však, jestliže mělo být popřeno. že Bůh vložil do různých duší podobné sklony a tytéž tužby. Tato duchovní příbuznost není dílem náhody, nýbrž jest zákonem božským, upravujícím naše styky vzájemné.

Nesmíme tedy vůbec opovrhovati citem, neboť i on má v životě mravním svůj úkol. Mohl být na počátku přátelství jen tajemným vnadidlem, které Bůh něčímu nepokojnému svědomí nastražil; měl osladiti první nesnáze návratu k dobru duši zlem znavené; a byl rozhodujícím činitelem při prvním kroku k lepšímu. Potom teprv přišla hodina pevné důvěry a důvodného rozumování; ony však vzácné projevy přívětivosti a lásky Boží, která dovede i do konání trpké povinnosti vložiti podmanivý půvab přátelství, byly již často počátkem hlubokých mravních přerodů.

Přátelství jest podporou k dobrému. Mnozí lidé dělají z něho zvrhlou pomůcku zla. Jejich omyly a chyby nesmějí mi být důvodem, abych zapomínal, čeho mohu přátelstvím dosíci. V něm mohu vedle útočiště pro chvíle skleslosti a zmatku nalézt i též jasnější poznání úlohy, již mi Prozřetelnost určila. Ani se stanoviska mého mravního zdokonalení není přátelství bez významu; ba, jest podnímkou mého duchovního pokroku; jest pomůckou, kterou mi Bůh dal v ruce, abych si jí usnadnil svůj vzestup k Němu. Tvorstvo vůbec má úkol, aby mne vedlo k Stvořiteli.

*

* *

Chci tedy použití přátelství dvojím směrem. U přátel svých chci hledati podpory mravní, již jest mi potřebí, a sám opět chci skýtatí těm, s kterými žiji, onu

duchovní pomoc, která jim umožní, aby mým prostřednictvím našli Boha. Kdo se vzdaluje Krista, bloudí v tmách; v temnotě, v níž se plouží jako krvavý stín, oslepl by od světla příliš náhlého; nechtěl by věriti v skutečnost světa, v nějž by ho nepřipraveného náhlý ráz blesku uvrhl. Úlohou mou bude tedy urovnávati cesty, býti předchůdcem plného světla, zachycovati dovedně nešťastníka, který se s utrpením rve, za to, co je v něm ještě čestnosti utajené a netušeného idealismu.

Jak vzácná jest úloha lásky apoštolské! Jak krásný jest můj úkol lidský! Jak's dobrý, ó Bože, že jsi mě vzal za pomocníka v díle vykoupení a že mne ráčíš používat k provádění onoho jedinečného zázraku — jakým jest přerod duší.

Kdo vysloví, co výbojné síly jest v celé skupině lidí, je-li svazkem přátelským duchovně spojena! Taková síla jest v životě sociálním zdrojem a nástrojem zázračných převratů. Pracovati s mnohými jinými v důvěře stále vzrůstající, v soupeření svatého zápalu a horlivosti, v stálém sebezapomínání — je přec blaho a štěstí; je to klidná a pokojná práce, práce z povinnosti ozářené nadějí. Rozmach sil takto spjatých nedovede zlomiti nic! V zářivé lásce ke Kristu, jenž jest vtělená spravedlnost, taje a mizí každé sobectví; tu se duše setkávají spolu jen hodně vysoko nad nízkou všedností života: povznášejí se navzájem, uchvacují a podmaňují si jedna druhou.

Přátelství jest jakési pobratimstvo válečné a výměna vzájemně prokazovaných služeb; četl jsem, že rytíři dřívějších dob v starověkých bitvách, aby ani neměli pokušení ustoupit před nepřítelem, přivazovali se jeden k druhému železnými pouty. Jsou však i pouta mravní a ta si musím já vetknouti na nohy i na ruce:

ta mne zadrží, až budu klesat: vždyť mám důvěrné známé, o něž se opřu . . . ba co dím! . . . ve chvíli, v níž sním o dokonalém působení apoštolském, píši věci, které se mému úmyslu zcela přičí; vždyť je nutné, abych byl sám tolik silný, že bych podpory nepotřeboval; je třeba, abych hleděl býti oporou ostatním a ne abych stále od jiných přijímal a sám nic neoplácel.

Jak je to podivné a hloupé! Obracíme se na všechny s žádostí, aby nám pomáhali, nás drželi a sami ani si nikdy netroufáme nabídnouti jim pomoc svou a posilu; spoléháme na bližního, ale nepřičiňujeme se a nechceme býti tolik hrdi, aby jiní spoléhali na nás! . . .

Já však si musím získati ještě toto: znalost apoštolátu individuálního i vlastní obnovy mravní, touhu opravdovou a upřímnou, býti užitečným bližnímu, umět obětovat sama sebe nezištně bez každé vedlejší myšlenky na to, aby mi bylo odplaceno, bez chabosti vůči veškerému nevďeku a všemu zneuznání: to mne též může vedle jiných prostředků zachrániti.

Doba zázraků minula, doba sladkého snění a ukolébavajících snů zašla navždy; jest čas k soustředění mysli, v němž se připravuje budoucí vítězství, jest čas k duchovní samotě, v níž se nám rozjasňuje . . . jest čas k plodnému přátelství, které se s Kristem zrodilo a na svět přišlo; musíme se obětovati a nepomýšleti na odplatu; musíme síti plnýma rukama bez neklidu, že nevíme, zda ti, kteří se živí ze setby, kterou my plnou rukou rozhazujeme, nám budou vděční za naši obětavost; musíme otevřítí ruce své ze široka a srdce své dokořán.

Píši tyto řádky před tvářící svého svědomí a svého Boha, poněvadž cítím, že jsem až dosud svému účelu nedostál; jestliže mé úsilí nevzbudilo účinků, které jsem

očekával, nesmím vinu dávatí lhostejnosti bližních, musím si spíše připomenouti, že nejsem v ohledu mravním to, co bych měl býti. Nedokončil jsem ještě svého vojenského výcviku; jen v tiché modlitbě, v tajném boji proti své přirozenosti a svým pudům najdu cestu vedoucí k rozhodným a trvalým vítězstvím.

VIII. RÓZPOR S RODINOU.

Přihodilo se mi častěji, že jsem se setkal s druhy, kteří si stýskali, že nemohou věnovati apoštolátu tolik času, kolik by si přáli, poněvadž jejich rodina místo, aby je povzbuzovala, vymýšlí vše možné způsoby, kterak by je od té práce zdržovala. Trpěl jsem sám tímto nátlakem. Otázka tato jest příliš vážná, abych nehleděl v soustředěné pobožnosti těchto rozjímání si ji vyjasniti a určití si způsob, jak se mám zachovati.

*
* *

Co vytýkají rodiny oněm svým členům, kteří se věnují apoštolské činnosti?

Vytýkají nám především, že ničíme rodinný život. Nejsme žádný večer doma, běháme stále do schůzí, do výborů a do společnosti, kde se klepá; naše neděle a naše volné dny jsou jen pro práci agitační. Zkrátka jsme u svých rodičů stále jen jakoby ve dveřích.

Vytýkají nám dále, že si kazíme svou budoucnost. Vysvětlují nám, že povinnost zaopatřiti si nějaký stav má přednost přede všemi jinými, že je napřed třeba zjednati si nějaké postavení a že nemáme práva vyhýbati se těmto životním požadavkům. Kromě toho se zdá, že se svým zvláštním způsobem myšlení a strohou nesmlouvavostí svého chování, jakož i svou vášní chtít vše reformovat vydáváme se v nebezpečí, že si zavřeme všude

dvěře a že vzbudíme proti sobě a proti svým rodinám hněv těch, jejichž plány křížíme. Apoštolská činnost, žene-li se až do krajnosti, stává se nebezpečím sociálním.

Kromě toho doporučují nám naléhavě horlivost ne tak výstřední a ne tak vyčerpávající.

Aby dali naši bouřlivé horlivosti klidnější tok, navrhuji nám, abychom ji svedli do břehů zcela klidného dobročinnosti: pohodlné konání dobročinnosti, které záleží v tom, že dáme peníze, ale nikoli srdce; slavnostní výborové schůze salonních reformátorů; sociální ekonomii, jak ji provádějí staří rozšafní páni za zeleným stolem. Konečně pomýšlejí nás oženit, jelikož sňatek nám ukládá nové povinnosti, nakládá břemena a nás pozvolna z ohnivě nemírnosti vede v klidnou mírnost.

Zaplašme jedním slovem tyto námitky. Jsem přesvědčen, že mám plnit jistý úkol, že Bůh, byť mne nevolal k úplnému sebeobětování v stavu kněžském anebo řeholním, žádá ode mne, abych uprostřed svých bratří konal dílo apoštolské. Žijeme v zmatku neurovnaných poměrů společenských. Duch rodinný již dávno vymřel ve většině domácností jak u boháče, tak i mezi chudými. Ubilo jej bezmála jednak to, co nazýváme životem světským a jednak rozvoj průmyslu. A neobrodíme ho, zůstaneme-li pěkně doma v pokoji a klidu. K čemu také žárlivě zachovávat staré zvyky v době, kdy již již vymírají? Řád v neuspořádanost nevneseme, zavřeme-li se doma. I dobra jsou si nadředěna v jakémsi svatém řádu; vypukne-li válka, opustí vlastnilovný občan svou rodinu a spěchá na hranice; hubí-li požár město, nechá občan svých doma a sám jde k požáru; volá je povinnost vyšší.

A takový je případ náš. Rodina je prostředek, rodina není cíl. Býti v blahém ústraní za takových dob zmatků

a bojů bylo by jen svrchovanou a sobeckou pohodlností. Opouštíme klidné zátiší rodinného krbu a zavíráme je, abychom se pak vrhli v život veřejný proto, že cítíme, že naše rodinné krby jsou ohroženy a že snad již zítra je bouře může odnésti. Není-li již v bezpečí celek, je bezpečnost jednotlivců jen zdánlivá. »Můj dům je pevný,« řekneš snad. Jsi na omylu. Jsou-li všechny domy sousední v ssutinách, neobstojí ani tvůj dům na dlouho jediný v tomto všeobecném borcení a nejlepší prostředek zajistiti si budoucnost není užívati přítomnosti a zabezpečiti ji, nýbrž budovati na nových základech město nové.

K čemu mi bude mé krásné postavení, až se v blížíci se revoluci vše osudně bude bortit? Když se potápí loď, nejsou-liž všickni cestující v témže nebezpečí? Nás rovněž pohltí jedna a táž pohroma. Je tedy nutné spěchati tam, kde se prodírá voda a nikoli zůstatí v kajutě a rozjímati o zkáze, která se valí, anebo zamykati do tlumoku nějaké skvosty.

Hleďti tedy, aby kolem nás bylo světlo a řád i za cenu osobního pohodlí a za cenu obětí zdánlivých výhod — to je práce pro rodinu. To také žádá zájem vlastní správně chápaný. Nepečovati než o dnešek, je pohanské; tak se provádí skutkem mravní naučení latinského básníka, jenž shrnul všechnu svoji praktickou filosofii v radostné slovo: Carpe diem: užij dneška, tak křičí sobectví. »Však ono to vydrží aspoň tak dlouho jako my,« řekl by Ludvík XV. Opakujeme-li podobná slova, zapíráme základní zákon katolicismu, který nás učí, že jsouce bratry a odpovědni jedni za druhé, máme dávatí přednost prospěchu obecnému před tím, co pokládáme za svůj prospěch soukromý.

Právě proto, že milujeme rodiny své a že jim tou-

žebně přejeme souladného vývinu v společnosti, která by se lépe shodovala se zákony spravedlnosti, právě proto hledíme, aby vzduch, jež dýcháme, se stal zdravější a výživnější. Nechceme nějakou bezpečnost klamnou. Pamatujeme na ty, kteří mají přijíti po nás a hledíme jim vyrovnati cesty, které vedou k Bohu! Milujeme tedy své lomáci ne pro ně samé, nýbrž pro Boha a proto právě ukládáme sobě i jim těžké a trpké oběti.

Ostatně rodina nemá býti přítěží, která bojovníka strhává. V ní nemá slyšeti žaloby, ani stesky, ani výčitky; má v ní spíše nalézati pomoc, posilu, osvěžení. Nemůže-li po návratu z boje, zraněn více v srdci nežli na těle spočinouti svým okem znaveným na žádné vlídné tváři, stává se jeho utrpení nesnesitelné a hrozné. Vždyť má právo hledati u svých novou sílu; a oni jsou povinni kýtati mu odvahy k lepší a širší činnosti! A láska, kterou mu osvědčí, jistě rozníti jeho horlivost a dodá nové jasu jeho síle.

Takhle byla spolučinná na díle vykoupení s Pánem ežíšem Panna Maria. Pochopila ve chvíli Zvěstování, jakou účast od ní Bůh na díle spásy lidské žádá a přijala no boleštné mučednictví, které jí bylo nabídnuto. Meč bolesti, o němž Simeon v evangeliu se zmiňuje, pronikal uší její bez přestání; jí však ani nepřipadlo na mysl, aby i stýskala. Když pachole Ježíš zůstalo v chrámě, hledala se zneklidněna obavou, aby se mu nic nestalo: ale když věděla z jeho božských úst, že musil »býti v tom, co jest Otce jeho«, nepronesla již ani stesku ani žaloby. A její celá duše učinila něco lepšího nežli jest: přijati to, čemu se nelze vyhnouti, s oddaností bezmocnou a jako tvrdý sud tíživou: ona přinášela oběť svou i s láskou, poněadž odkryla v ní její vznešenost. Tak si zasloužila míti

místo i na Kalvarii. Od té chvíle každý, kdo zdraví kříž a klaní se Kristu, nemůže opominouti, aby nevyslovil i modlitbu něžně vděčnou k Panně podivuhodné, která zapomínajíc sama sebe bolestmi, jež dobrovolně na se vzala a s láskou nesla, spolu přispěla k dílu vykoupení. Nuž a proto požehnaná's, ó Maria, mezi ženami« a proto »blessed« Tě nazývati budou všickni národové«.

Vyznačil jsem si právě přesně úlohu, jakou má plniti rodina. Vraťme se znovu v běžnou skutečnost. Jaké jsou příčiny této neshody s rodinou? Hleděl jsem označiti první a hlavní, když jsem vykládal, jak sobectví našich rodičů tíhne k tomu, aby rodina byla považována za cíl, místo aby ji jen měli za prostředek k dosažení cíle. Bylo by zbytečné k tomu se vraceti. Nuž pokročme k druhému důvodu nedorozumění. Proč ten rozpor, který se stále přirostluje od jednoho pokolení k druhému?

Celou tuto otázku lze uvést na otázku o podstatě výchovy. Rodiče vlastně chtějí milovati v dětech samy sebe; baží po svém vlastním uspokojení a zaměňují nezřídka oklamání svým vlastním srdcem skutečné a pravé blaho svých synů a dcer s blahem svým. Výchova nemá jiného účelu, leč uschopniti chovance tak, aby se jednoho dne obešel bez pomoci svého vychovatele. Je-li to však poručníkování, které by nemělo konce, stává se znemravňujícím jako otroctví a znemožňuje každému, kdo pod takovým nátlakem kdy žil, jednati jako svobodný člověk. Jedno pokolení musí odevzdávati pochodeň druhému. Lidstvo je vlastně jen jediný člověk, který má stále růst.

Jestliže otcové místo, aby svým synům ukazovali

cestu budoucnosti, pomýšlejí jen na to, jak by je udrželi pod tísnivým tlakem přítomnosti, nechtějí-li viděti v nich pokračovatele svého úkolu a svým praktickým chováním prohlašují, že to dnešní »město«, tak jak jest, je dobré a že pomýšletí na nějakou změnu pro jeho zdokonalení je zločinem — jestliže pod záminkou úcty k tradici učí a žádají, aby se državou nevolných poměrů nehýbalo — tož pokrok, místo aby se děl pravidelným postupem v rozumném vývoji, zrodí se v krvi a v blátě uprostřed čadících rozvalin občanské vzpoury a války. Pak to nebude již pokrok, nýbrž zdivočení, poněvadž bořiči narážíce na překážky, které je ještě více rozhoří, poklesnou až v nemravnou nenávisť, místo aby se vítězným pokojem spravedlnosti a lásky brali k lepšímu.

A místo, aby se dítě na budoucí své poslání připravilo, co se děje? Nechtějí uznati, že má právo růsti nějak jinak, leč jen podle těla. Když dospívá v jinocha, nepřestávají ve své umíněnosti jednati s ním jako s chlapcem. Vyšel již z lycea, z gymnasia, z odborné školy, a oni to shledávají podivným anebo i žertovným, že si dovoluje nastíniti zhruba některé své myšlenky. Místo, aby se mu dostalo povzbuzení k přemýšlení a k uvažování, místo, aby mu pomáhali, by si uvědomil sám sebe a učili ho čísti ve svém vlastním srdci, nevšímají si ho tupě anebo jej tvrdě odkazují k malým úkolům školáka anebo gymnasty.

Zvykli si slýchati od něho, když byl dítětem, dětské řeči a je snadno, že se domnívají, že je ještě teď malý a že ani nemůže míti v hlavě nic jiného, leč pomysly dětské. Nevšímají si, že člověk po narození roste a mohutní, že tato mladá duše pracuje na sobě a že právě je již v plném díle, aby se osvobodila od sebe samé a my přec jsme náchylni přikládati vážnému slovu, jež dí jinoch šestnácti-

letý, tutéž důležitost, jako tomu, co vypravoval kdys o drobných událostech ze svého života. Nebereme ho vážně a nakonec se mu vysmějeme; posměch ho sráží a vkládá do jeho srdce tichou zlost, on trpí — a konečně se odmlčí.

Uzavřen sám v sebe, dělá si ve vnitru duše své svaťňku pro myšlenky, pro něž horuje, ale o nichž již nemluví. S jakousi plachou ostýchavostí chová si své nadšení a své sny jen pro sebe ... A je konec vši důvěře i důvěrnostem.

Od té chvíle bude hledati pravdu sám na svou vlastní pěst i nebezpečí; půjde za bludem, jen když je vábivý a třpytivý pro ubohé oči tohoto vášnivého dítěte, jehož srdce se dusí pod útliskem; udělá ze sebe buď duši smyslounou anebo vzdornou; nevázanost bude míti za svobodu synů božích; ve svém dvacátém roce vši opory zbaven, mravně zničen, shledá, že se ztroskotá ve víře i ctnosti.

A mezitím budou otec a matka, opuštění, vši autority zbavení, oplakávati u opuštěného krbu marnotratného syna a zbožné matky budou pálití svíce a konati mnohé devítidenní pobožnosti za jeho obrácení. Budou hlasitě dávatí vinu zlým časům, zlému příkladu a nevděku; budou viniti sebe, že ho kazili tím, že mu vše trpěli; a ani jim nepřijde na mysl, aby hledali nestranně svůj díl odpovědnosti na všech těch zlech, která je mučí ...

Šťastné ty duše mladé, které v oněch dnech krise našly v katolicismu, v našich kruzích a v našich podnicích zdravé a silné ovzduší, které je uchránilo tím, že ukáznilo jejich nemírný zápal a využítkovalo jejich dobré a k práci čilé vůle.

Již od nejútlejšího věku je se třeba sklánět k dítěti, abychom v něm vyzorovali procitnutí k životu sebe-

vědomému, je třeba zůstávati mu stále na stopě v těsném spojení s ním, bráti doopravdy vážně každé jeho slovo, pomáhati tak k jeho vědeckému i mravnímu výboji, stát se důvěrníkem jeho přání a nadějí, rádcem jeho tužeb a věštcem, který mu vyloží jeho sny. Tak je třeba s ním jednati, choeme-li, aby synové mluvili volně v přítomnosti svých otců, trvali ve spojení s nimi, pokračovali v díle těch, kteří žili před nimi a byli nástupci jejich smělými sice, avšak klidnými, místo aby byli vášnivými a zlomyslnými borci.

Veliké zlo dnešní rodiny záleží v tom, že se skládá z členů jen volně vedle sebe stojících, kteří si zůstávají jeden druhému skoro neznámými. Příbuzenství krve se vytrácí, jakmile ho spojení duší neupevňuje . . .

Nuž, jaké povinnosti mají mladí lidé mého věku za takových poměrů?

Musí prolomiti tento rámeček strojeného života a musí, jak jen možno, činiti všecky pokusy, aby udrželi nutnou duchovní shodu s rodinou. Jsme přec křesťané a nesmíme se tedy trhati od svých, leč jen, když už jinak jednati nemůžeme, je-li totiž ohrožena naše víra. Naším posláním není dílo vzpoury, nýbrž upokojení. Nedobývejme si své nezávislosti bojem, v kterém tekou slzy a v kterém se zraňují srdce, když ji můžeme získati tím, že si jí zasloužíme. Nechci říci, že nejsou možny případy, kdy jsme povinni následovati hrdinského vzoru svatých a zlomiti pouta, která se nám stala okovy a opětovati osvobozující a tragický krok svaté Františky ze Chantal; chci říci to-

liko, že tohle není obyčejně pravidlem a že máme konati apoštolské dílo především ve svých vlastních rodinách.

Pro svůj ideál o křesťanském životě sociálním máme především získati své rodiče, tím že jim o něm vykládáme. Tohoto ideálu mělo se nám ovšem dostati od nich; avšak musíme bráti skutečnost tak, jak jest, a podávati pravdu těm, kteří jí nemají a to opět nejprve těm, kteří nám podle pořadu lásky stojí nejbliže.

Většinou — vyjmeme-li případy hříšné tvrdošijnosti a zlovolné zaslepenosti — je to otázka trpělivosti a času. Co soudruhů vyprávělo mi již tutéž historii: první výstupy byly prudké, domácí jim nechťeli ani popřáti sluchu; vysmívali se jim, zakřikli je, dali jim pocítiti velmi bolestné a vytrvalé pronásledování — ale oni vytrvali. A duše rodičů pozvolna se otvírala a zladila se s duší jejich. Nejpřesvědčenějším důvodem byl jejich život. Majíce samy sebe v moci varovali se s vytrvalou jemnocitností slov, která se nedají napravit, odpouštěli stále a stále a nedali se nikdy ničím popuditi. Jejich láska vnukla jim vždy slovo přesvědčivé. Jen sebezdokonalováním, jen utrpením z neustálého mrtvení svých náklonností, jen modlitbou konečně zvítězili. Může býti sladčí radosti, kterou cítíme v den, kdy otec a matka k nám sklonění s bolestným úsměvem, v očích plno slz, nám dí: »Jdi jen za svou povinností, teď tě již chápu...?«

Dosíci takových výsledků znamená pro obrod rodiny více nežli vymoci na veřejné správě to či ono opatření zevnější nápravy. To znamená vyrvati duše neúčinnému sobectví a dopomoci k vítězství pravé lásky; to znamená otevřít hluboké zdroje, z nichž tryskati budou obrozené síly.

IX. DŮVĚRA.

Nikdy jsem si nedovedl dobře vysvětliti bázlivost a nestálost některých z těch, kteří se vydávají za naše nejlepší přátele. Každá nicotná maličkost je děsí. Řekl bys, že se lekají svého vlastního stínu . . . Pohneš stéblem a oni hned upadají v děsné úzkosti.

Přijímají s úžasnou lehkověrností všechny tlachy a klepy, které fantasie jistých žurnalistů po libosti vymýšlí. Přijímají beze vší soudnosti zprávy, kterých se jim dostává. Každá pověst, každá novinka je jim stejně jistá a víry hodná. Když některá z předních osobností, které za církve a za sociální blaho bližních bojují, pronese nějakou řeč anebo vydá nějakou knihu, hned se jí zmocní kritika, která překrucuje fakta, upřilhuje význam slov a mate uměle a důvtipně text sebe jasnější.

Často jsou to jen pouhé řeči, které se roznášejí a ani netisknou, jen beží od úst k ústům k veliké škodě křesťanské lásky. Všecka vážnost něčí může jimi utrpěti, ano i zničena býti, ač jsme to úmyslně nechtěli, nýbrž jen, že snadno podléháme malicherné vášni: dělat ze sebe člověka dobře zpraveného, který jest zasvěcen do všech tajností. Chraňme se této svrbivosti jazyka!

Někdy najdou tito kritikové trošku pravdy; ale tu pravdu »ukuchtily« dovedné ruce a slova připisovaná tomu či onomu změnila stokrát svůj význam, poněvadž na těch mnohonásobných cestách (od úst k ústům) byla znetvořena.

Často a často jsem si kladl otázku, jak se nejlépe zachovati proti těmto řečem, které se šíří tiskem anebo rozmluvami od úst k ústům. A po úvaze před tváří Boží a svým svědomím došel jsem k tomuto závěru:

Jest zbytečné znepokojovali se každým takovým útokem. Povětšinou ani nezaslouží, abychom se jimi obírali. Nežli dáme víry těm, které jsou závažnější a pronášejí proti některému z našich přátel nějaké těžké obvinění, zvláště pokud se týče nauky, počkejme, až dokážou, co tvrdí.

Hlavně je třeba vždy pátrati po pramenu. Je opravdu chlapecké, přijímati bez rozvahy všechny pověsti, které obíhají, a všechno, co se kde povídá. Nežli tedy uvěříme tomu, co se praví, zkoumejme, kdo to praví a jak je ten žalobce věrohodný. Je-li jeho oborem tento druh sportu, není třeba, abych se zneklidňoval, zůstanu klidný a budu trpělivě očekávat odvolání anebo vysvětlení těch, jimž na tom záleží.

Ostatně celá tato věc má vyšší význam. Vždyť přece důvěřuji v poctivost úmyslů a v soudnost našich vůdců. Nepravím, že věřím v jejich neomylnost — což by bylo nesmyslem. Avšak věřím v jejich rozvážlivost a jejich křesťanskou pevnost. Nemají ve zvyku mluvit a jednati do větru. Uvažují, nežli se dají do díla. Jsou-li na omylu, dovedeme jim to říci, a oni jistě nejsou tak pošetilí ani tak pyšní, aby to neuznali.

Tím ovšem nechci říci, že souhlasím s každým názorem kterékoli přední naší osobnosti — tím chci jen říci, že dříve, nežli odepru důvěry člověku, jehož si vážím a kterého miluji, musím čekati, až mne jeho chování a jeho jednání ve veřejnosti k tomu donutí.

Nespustím se tedy svých přátel proto, že o nějaké

podružné věci soudím jinak nežli oni; nepřestanu hned odbíratí list anebo časopis, že se v něm vyskytly jednou, dvakrát články, které se mi nelíbily. Nebudu posuzovati z jednotlivostí, nýbrž z celku; nebudu je hodnotiti podle citových dojmů, nýbrž podle skutků; chci míti ducha kritiky, avšak v dobrém a ušlechtilém smyslu slova.

Oh, těch lidí, jejichž slova jsou vždy ozvěnou poslední rozmluvy, které se kde zúčastnili, kteří se zmítají pod každým zavanutím veřejného mínění a v několika hodinách velebí a hned zavrhují tytéž myšlenky! . . . Duše kolísavé a bázlivé, které se bojí žíti a neumějí rozsuzovat . . . srdce zbabělá, jež sebe menší šust veřejného mínění děsí a straší, a která by spíše všecko jiné učinila — jen ne někomu odporovat!

Chci jednati důstojněji a vznešeněji. Je třeba, aby ti z nás, kteří nesou břímě dne i horka, měli též od nás povzbuzení a podporu. Je třeba, aby věděli, že půjdeme bez bázně za nimi, kdykoli bude zapotřebí a že při sebemenší nehodě, místo abychom prchali; sevřeme tím pevněji své šiky, abychom jim byli na oporu i obranu.

Pozorovali jste, jak se mění mínění onoho vzdálenějšího okolí, které jen tak napolo souhlasí s životem bojovým a s námi méně častěji přijde do styku? Máte-li již delší čas pokoj od polemik a nejste-li pro tu chvíli zrovna osobností, která jest vážnosti jiných i nebezpečná, protože byla před tím příliš potupena — tu ti občasní vaši přátelé mají plno pochvalných poznání vašeho nadání a dokonce se i osmělují požádati za spolupráci.

Hleďte je však o něco později, ve chvíli, kdy se mluví nahlas o nehodě, která tropí mnoho hluku a do níž jste zapleteni: však již vědí, jak to navléci, aby se vás zbavili a rozplývají se ujišťováním o své oddanosti,

kteřé je spíše couváním, obratným ústupem, chytrým způsobem, jak se zbaviti někoho vedle, jenž by jim mohl svou společností škoditi na dobré pověsti.

Důvěřuji našim vůdcům a má důvěra nezávisí na postavení, do něhož se dostávají. Jsou-li napadáni, bráním je a jest mi potěšením, že jim mohu znova a znova říci, že je mám rád; vítězí-li, zdravím je s jásotem a považuji jejich úspěch za svůj: neboť ideje a svatá věc, pro niž pracujeme, je povýšena nad lidské osoby.

Bez bázně a malomyslnosti, s jasným klidem ducha a srdce musím tedy konati svou každodenní práci a nsmím se dát másti proroky, kteří jen věští zlo, a patentovanými tlachaly, kteří nemají na práci než štěkati jako kousaví psi a nevědí často proč.

Je nezbytné, abychom zůstali věrni svým přátelským svazkům i svým ideám a nebáli se ani je vyznávat ani jich hájiti. Nenosme svého ideálu katolického jako nějakou vadu, kterou člověk zakrývá, nýbrž jako prapor, jenž se obyčejně rozvinuje. Buďme dosti laskavi, abychom tím praporem nešustili zrovna před nosem těm, které to zlobí — byla to zbytečná chvástavost; ale povězme pěkně, kdo jsme a co cheme.

Říkejme znova a znova každému, kdo to jen slyšeti chce, že máme a budeme míti důvěru potud, pokud se nepřesvědčíme, že jsme se klamali, k těm, kteří svými vlohami, svou výmluvností, svou odvahou a ctností se postavili vojům katolickým v čelo. Půjdemo za nimi až do konce, a když klesnou, budeme pokračovati v jejich díle, jak jen nejlépe dovedeme, uctívajíce jejich památku.

X. PRACUJ KLIDNĚ!

Život mravní není jednoduchý, nýbrž složitý, a v boji proti sobě samému upadá ten, kdo chce apoštolsky pracovat v nebezpečí jiné, an se chtěl vyhnouti prvnímu. Až příliš snadno utvoří si člověk domněnku — i já jsem podléhal tomuto klamu — že nadšení má býti pravidelný stav duše bojující. A tak snadno se stane, že nahrazuje pozvolnou a postupnou práci dobývačnou jen zevnější horečnou činností, které dává samolibě krásné a zvukné jméno: úplné obětování sama sebe. A nakonec nejsem ani dosti přesvědčen, že je mé osobě vytčena určitá úloha a já skládám rychle na jiného odpovědnost, kterou jsem byl povinen vzít na sebe.

Ne že jest celý veliký souhrn ctností jen tak středních méně skvělých, za to však pevných a těch potřebuji. Chtěl bych pátrati po některých těch vlastnostech svého nitra, které jsou mi nevyhnutelně potřebné k dílu vskutku apoštolskému.

*
* *

Silný člověk jest patrně ten, jenž se ovládá a sebe v moci má. Zkoumám-li své jednání, musím vyznati, že jsem ještě dalek toho, abych měl k svým službám rozhodnou a pevnou vůli, která nesmlouvá s povinností a dovede jíti neklesajíc a bez bázně až k dokonání díla, jež jsem vzal na sebe.

Má horlivost je plná vrtochů. Musím se míti na pozoru před náhlými skoky nálady, které mne z horečné činnosti uvádějí v malomyslnost, hraničící se zoufalstvím. Hledám-li příčinu těchto změn, jest mi mnohdy těžko je odhaliti. Proč jsem takový? Proč je můj zápal dnes tak nemírný? Proč budu zítra zas jen jako ubohé dítě sláb, neschopen k něčemu dobrému? Často nemám příčiny, podléhám jen kolísavým vlivům nestálé přirozenosti, která nikdy nebyla ukázněna.

Má dobrá vůle jest nejistá a občasná; dávám sebe, abych zase sebe nazpět dostal. Volím úlohy, které mi lichotí, a odmítám ty, které mně něco stojí. Jsem citlivý při sňůvku druhá, v němž podle mého domnění je trochu chvilkové zlomyslnosti; jsem pln nedůtklivosti, která se tají, avšak vzpírá; chovám v sobě odpor, který skrývám, ale přece podle něho se řídím.

Někdy se dá stav duše mé vysvětliti ještě prostším způsobem. Řekněme si jednoduše, chceme-li se správně posouditi, že naše vůle, příliš přístupná citu, jest neschopná k úsilí déle trvajícimu, a že všickni spíše jsme nakloněni pokračovati klusem a skokem, místo abychom kráčeli chodem význačně rovnoměrným, že se naše trpělivost brzy a rychle vyčerpává, a že neznaménáme-li ihned účinků, soudíme, že všecko naše úsilí je marné.

Počátky každého díla jsou velkolepé a večery našich sjezdů mnohoslibné! Každý z nás zachraňuje vlast nejméně desetkrát za den . . . Bohužel jen ve snách nebo slovem. Máme vášeň dělat nevinné protesty a přehnaná velká slova. Ve chvíli rozjímání a modlitby, v okamžicích mocnějšího a vřelejšího života si myslíváme, že jsme od Boha povoláni k provedení nějakého velkého sociálního díla; nesmíme zapomínati, že tyto záchvaty nadše-

ní míjejí jako tekoucí voda; zítra budou z nich jen upomínky, z nichž bude třeba žítí a které nám mají býti nápomocny k životu tím lepšímu, čím hlubší a silnější dojmy jsme zažili.

Bylo by nebezpečné tvořiti si úsudek o sobě podle stupně přechodného zanícení. Jak si počínám, když stojím před každodenní svou povinností, která se mi jeví téměř každý den, skorem v stejné podobě a tudíž i jednotvárná, a kterou nezpříjemňuje ani poesie lásky ani jásotná radost oběti? Nezatajujme si strohé vážnosti denního života, tvrdé skutečnosti úkolů méně významných, jejich všednosti a jejich nudné jednotvárnosti! Jen plnění povinnosti, a to povinnosti, která nemá jiného původu nežli svou krásu vnitřní, která se nám jeví beze všeho lesku, jen toto konání povinnosti je správná míra, kterou se můžeme změřiti a kterou ukazujeme svou vnitřní sílu.

Chci si zvykati vytrvalosti ve svém snažení? Dovedu-liž si bráti poučení z událostí a pod zevní slupkou dějů hledati plod, jež tam Prozřetelnost skryla? Naučím se s pomocí Boží vítěziti nad hrubou skutečností, často tvrdou a zlovolnou, která si bere za úkol mi dát pocítiti, že obětovati sama sebe není dětská hra a která nelítostně zuří proti všemu nadšenému, snadno vznětlivému horování a chlácholí všecky příliš opovážlivé naděje, ničíc je tím?

Utrpení, malomyslnost, zrada, opuštění, zkrátka vše, co může zloduch vymysleti, je blahoploдную nutností. Musím, musil jsem a budu musiti ještě projíti tím vším. Jako se na kovářině kuje železo, tak se pod ranami utrpení osvobozuje duch mužný, ukázkňuje se, poučuje a očišťuje. To jest dobrá škola výcviku na výboj.

Léčky pokušení jsou ovšem osudné a jsou nastra-

ženy právě na duše nejlepší! Nezáleží však tolik na tom, abychom nebyli pokoušeni poddati se vlivům zevním — špatným to rádcům, nýbrž spíše abychom s pomocí Boží byli schopni vítězit nad nimi bez únavy. Boj ten nepřestane nikdy, boj ten bude se začínati vždy znova a znova! Víím to dobře. Nikdo není jist, že bude znova napaden oním vnitřním nepřítelem, proti němuž nelze nikdy rozhodně zvítěziti. Rozhodnu se tedy již konečně jednou a poučen smutnou zkušeností svých pádů, odhodlám se hleděti prozřetelně vpřed a bdíti.

Chci se tedy přičiniti, abych ovládl sám sebe, chci čerpati ze svých přátelských svazků mravní oporu, již se nesluší zanedbávati. Stůj co stůj budu hleděti, abych si zvykal konati každý den svou povinnost. Bůh, budu-li jej milovati, jak se sluší, poskytne mi nezbytně potřebné opory svých nadpřirozených milostí. Budu si častěji uváděti na paměť pohnutky, které mne přiměly, abych se zasvětil Kristu Ježíši; budu se snažiti, aby mne pronikala vždy více a více mocná a vášnivá láska k dobru a k spravedlnosti; chci i ze své osobní stránky usilovati, aby tyto živé a úrodné myšlenky vždy podržely pro mne kouzlo své krásy; nebudu již tak prostoduchý, abych si myslel, že se svět po nějakých skončených duchovních cvičeních anebo druhého dne po nějakém sjezdu proto rázem změnil; budu se učit chápati, že můj úkol zůstává rovněž tak těžký dnes jako byl včera a že výsledky budou tytéž, jestliže jsem se pod rukama jediného umělého Původce všech věcí nestal nástrojem lepším a poddanějším.

Musím se též vzdáti naděje, že budoucnost bude pro mne vlídnější než minulost. Čím více budu pokračovati, čím více zápasiti, abych duše získal a na veřejné mínění působil, s tím četnějšími překážkami se setkám. To ne-

patrné dobro, které jsem včera konal, bylo tak bezvýznamné, že nebylo ani povšimnutí hodno; ale hle — okruh mé činnosti teď vzrostl — je tedy důvodné, že strádám, že trpím více, poněvadž mám i sklízeti více a poněvadž je i více oněch spojených vášní, kterým záleží na tom, abych neměl úspěchu. Neříkejme si tedy: »Jen nějakou zlou chvíli bude nám přestáti; bouře bude krátká; až zničíme onen předsudek, až onu obojetnost odstraníme, budeme míti pokoj!«

Trvejme spíše při své myšlence, že život a působení budou nám ukládati povinnosti čím dál tím těžší, a že tedy, máme-li zdolati požadavky svého úkolu, musíme neustále růsti po stránce mravní hodnoty. Bůh žádá od nás vždy více; jeť to zákon lадného vývoje duší. Jsem ochoten řídit se jím a dát se tak Kristem vésti cestou utrpení?

Vytrvati v sebeobětování jest jen první stránka onoho jasného klidu, s jakým se má naše činnost díti a k němuž mám spěti, a jehož nejdokonalejším vzorem byl po celý život svůj sám Ježíš Kristus. Ale já se musím kromě toho učit, abych činnost svou upravil podle jistého řádu.

Nejsem dosti přísný sám na sebe a chovám k tisícovým drobným pracem denním jakýsi druh pyšného pohrdání a opovržení. Povinnost má skládá se z úkonů pramalých a nevyžaduje každé chvíle oněch hrdinských kousků, jimž se svět diví. Odpovídati na dopisy, přijíti v ustanovenou hodinu na schůzku; promysleti již napřed důležitou rozmluvu, kterou máme míti; připravit se pečlivě a věcně na řeč, kterou máme konati; plniti úzkost-

livě a svědomitě v ustanovený čas a v předepsaných okolnostech úkol, který jsme vzali na sebe — aj — hle — toť je pravý způsob sebeobětování.

Nejsme nutně apoštoly v hluku a povyku veřejné schůze; nejsme nutně apoštoly ve vítězném tleskotu souhlasu; jsme jimi však, a to nutně, v tichu každodenního zaměstnání, konáme-li je dobře. A to ze dvou příčin. Je jisté, že úspěch celkového hnutí závisí na tom, jak dokonalá je každá součást; je-li každá součást na svém místě a taková, jaká má býti, jest vše dobré a vše se daří a nejlepší způsob úspěchu jest přičiniti se svědomitě, aby se nic nezanedbalo. Za druhé před Bohem má váhu hlavně jen ta námaha, kterou nás každý skutek stojí. Jest patrné, že každý drobný úkon, má-li býti dobře vykonán, vyžaduje od nás pozornosti, pečlivosti a předpokládá, že máme vládu sami nad sebou, již je málo kdo schopen. Musím tedy přikládati všem svým úkonům důležitosti, jaké právem zaslouží, a nebudu považovati žádný z nich za zbytečný; chci si pro toto právě činiti přísné výčitky; zamítám rozhodně způsob jednání lidí, kteří vždy pospíchají co nejvíce a se hemží jako ovádi, a nepřimějí spřežení ani o krok vpřed.

Kolik ledabyly odbytých takových prací, na rychlo vykonaných, mám na svědomí! Jsou to ovšem jen malé hříchy a povrchnímu pozorovateli se zdá, že není třeba ani si jich všimati; a ti, kteří si z nich dělají svědomí, jsou považováni často za bázlivce a úzkostlivé; nicméně jest pravda, že zastávají osudnou úlohu prachu, který tím, že se nahromadil v kolech stroje, konečně jej ochromil.

Jest mi známá výmluva, kterou se obyčejně hledím těchto výtek zprostiti. »V praxi není se nám možno takto udržeti . . . Přetížení prací žijeme jako v horečce a kdyby

se i naše píle zdesateronásobnila, nepodaří se nám všechno zastati.«

Učiním lépe, ponechám-li tyto námitky stranou a odpovím-li jasně na otázku: »Jak je rozdělen můj čas? Není to snad u mne tajná pýcha, která mne žene, abych chtěl dělati vše?«

Jisto jest, kdybychom se toho dobře uměli chopiti, že by se nám povedlo vykonati více práce v kratší době. Stačilo by jen lépe upravit denní práce, neztráceti drahocenný čas zbytečnými rozmluvami anebo marnými dopisy, neprodlužovati bez důležité příčiny nočního bdění a nevstávati podle chuti později z lože. Mezi věcmi, které mám konati, nejsou všechny stejně užitečné ani stejně důležité. Pustím se tedy nejprve do nejdůležitějších a zastavím to tuláctví po všech oborech činnosti, která ve mně budí klamné zdání, jakobych byl krajně horlivý.

Obmezím onu pošetilou zvědavost rozumovou, která mne pudí, abych četl všechno, abych věděl všechno. Musím umět věnovati se jen jednomu oboru, aniž se při tom budu uzavírat v úzkoprsost jediného hlediska. Čestný muž, jak se říkalo ve velkém století, má míti jasné pojmy o všem; než, nebude moci věděti vše, aniž hovořiti o všem, leč by byl člověkem zázračným.

Je důležité chrániti se jako nebezpečného zla hořecného a hlomozivého kvapu lidí, kteří chtějí dělati vše a kráčet příliš rychle. Tato horečka, v níž člověk jednu práci s druhou mísí a ani nepomýšlí dbáti též toho, aby byla konána dobře, je právě tak nebezpečná myšlenka, které se věnovati hodlám, jako škodlivá mému skutečnému prospěchu.

Biskup Dupanloup pocítil též na počátku své dráhy kněžské tuto žízeň po nezřízené činnosti a trpěl jí velice.

Aby měl protilek proti škodlivým následkům povrchní činnosti, vytkl si velkodušně moudré a praktické pravidlo života.

Rozbíraje svůj duševní stav, napsal:

»Má činnost jest děsná — ničí mé zdraví, kazí mou zbožnost a neprospívá nijak mému vědění. To se musí upravit . . . Nesmím hleděti na to, co jest ještě třeba vykonati — neboť to mne právě ubíjí, poněvadž mne to žene k nemožnostem, nýbrž kolik času mám každého dne k použití. A ten neztrácet — a co se pak týče ostatního — být klidný. V této příčině musí se se mnou stát velká změna a k tomu cíli bude též třeba zvláštních úmyslů, abych celý život svůj nějak upravil . . . Budu konati dál téměř vše, co konám, avšak klidně a pokojně.«

A k těmto úvahám, jež bych si mohl učiniti i svým pravidlem, připojil v sešitu, v němž si poznamenával předsevzetí z duchovních cvičení:

1. »Vezmu si vždycky více času, než kolik ho každá věc vyžaduje. To jest prostředek proti spěchu a zaujetí.«

2. »Poněvadž mám vždycky více prací nežli času pro ně a poněvadž takový život mne příliš zabírá a strhuje, nebudu hleděti na práce, které mám konati, nýbrž na čas, kterého mohu použiti. Využiji ho, nezmařím ani okamžiku z něho a počna s pracemi nejdůležitějšími, nebudu se znepokojovati pro ty, které zůstanou nevykonány.«*)

A vím, jakou ohromnou práci vykonal tento veliký pracovník. V trampotách biskupského svého úřadu, přetížen starostmi a záležitostmi, snášeje zuřivé útoky a řídě správu své diecése až i ve věcech méně důležitých, vra-

*) Dupanleup: Journal intime. (Paris. Téqui.)

cel se k těmto skromným předsevzetím a hleděl mrtviti v sobě přirozenou nemírnost své vášnivě povahy.

Kéž bych následoval tohoto povzbuzujícího vzoru a dal se ve své činnosti napříště vésti touto klidnou a soustavnou pravidelností, která ostatně nevylučuje ani nadšení ani záliby v dílech na venek lesklých. Takovouto práci konají se doslovně nejbolestnější a nejzáslužnější druhy obětí. S pomocí Boží jest poměrně snadno vykonati něco skvělého, co vyžaduje jen na chvíli síly nadlidské; ale nikdo se nestává schopným k takovýmto činům hrdinským leč jen cvikem v práci zcela nízké a bezvýznamné. Malá vítězství nad malými vadami našimi jsou prostředkem k vítězství ve velkých bitvách s mocnými vášněmi.

*

* *

Vytrvati v díle, býti klidný při práci — je to již vše, co mi schází? Nikoli: zpytuji-li se, poznávám na sobě též rys z povahy pohodlného následovníka. Nemám chuti ani smyslu, abych sám začínal. Spíše se mi líbí vyplňovati obrazec již začatý, nežli hledati v potu tváři pro sebe způsob činnosti, který by se lépe srovnával s okolnostmi, v něž mne Prozřetelnost postavila.

Jde-li o nějaké rozhodnutí, točím se sem i tam, schází mi bystrý vhled; nevidím ani, co by se mělo dělati, ani které rozpory bude třeba urovnati; tčkám od jedné neznáze ke druhé, nevěda, zda se mám rozhodnouti pro tu či onu stranu. Nedovedu přizpůsobiti ideje věcem. Jsem tak tak schopen jen otrocky napodobiti způsob činnosti, jež jsem našel v knihách anebo který jsem viděl prová-

děti jinde, ale nejsem schopen, abych jej upravil podle potřeb svého prostředí.

Nemám smyslu posouditi, co je včasné a vhodné. Tento dobrý smysl a soudnost nejsou sice vlastnosti nějak skvělé; avšak kdo jich nemá, byť to byl i veleduch, nedovede nikdy vyvinouti kolem sebe vliv značně závažný.

V kolika okolnostech nedostávalo se mi soudnosti, poněvadž jsem si nedal práci, ani abych pozoroval život, ani abych uvažoval, a že jsem jednal nazdařbůh, jen na první popud? Soudnosti však nám přibývá, dáme-li si práci, a zápasíme, bychom sebe sami ovládali. Právě zkušenost uvádí naši nezřízenost v užívání jazyka na pravou míru a učí nás na naše útraty umění chrániti se »hubařství«.

Toto umění je třeba si vyprošovati u Boha pokornou modlitbou a zasloužiti si je svým přičiněním. Jako křesťan věřím v milostné působení Ducha Svatého ve světě, vím, že řídí vývoj jednotlivců i národů a že jest pro každého věřícího, jenž ho vzývá, zdrojem světla a síly. V den sv. biřmování obdržel jsem ho s plností a hojností jeho darů. A co jsem učinil pro vzrůst těch zárodků ctnosti, jež On do mne vložil? Pracoval jsem? Modlil jsem se? Náboženské a sociální hnutí se jistě, jak je třeba, vyjasní, ovšem jen světlem, které nám může dát Duch Svatý, budeme-li jen pilně za to prositi.

Kdybych vzýval Ducha Svatého horlivěji, kdybych se častěji utíkal k němu o pomoc, nebyl bych snad tak nesoudný a tak beze všeho praktického smyslu. Měl bych asi též více ducha iniciativy.

Nechci říci, že bych vynalézal něco nového. Není také třeba, abych vynalézal věci neobyčejné. Ostatně kde

jsou lidé, kteří nesou svým bližním nové myšlenky? Což se již neřeklo v té či oné formě všechno od té chvíle, co člověk myslí, rozumuje i »nerozumuje«? Důkazem, že jsem ještě nedosáhl dostatečné vyspělosti, mi jest, že jsem ještě příliš nakloněn čekat na cizí povel ku práci.

Nejsem jediný, který chce uvaliti všechnu práci a snahu o získání jiných na druhého, ačkoli se jí chci věnovati. Styděl bych se ovšem býti mezi těmi, kteří malomyslně nařikajíce spokojí se jen svými vzdechy po příchodu osvoboditele, který bez sebe menší námahy z jejich strany znovu zřídí soulad a řád mezi lidmi. Ve skutečnosti však spoléhám na ta ona slova nějakého velikého řečníka, která mne zproští povinnosti získávati jednotlivce; spoléhám na řeči konané od jiných, na jejich vliv, pevně odhodlán nečiniti nic než jen těžiti z toho, co učinili oni. Zcela dobrovolně řadím se jen mezi ty, kteří provádějí plány od jiných sestrojené; má spolupráce i když je pozitivní, je příliš jen hmotná, není dosti duchovní ani mravní.

Jak často již jsem slyšel z úst druhů, kteří si říkají, že jsou muži činu, to slovo: »Musíme něco podniknout . . . Což abychom zavolali onoho řečníka . . .« Byli by však lépe řekli: »Dáme se do díla a budeme pracovati po skromnu, v ústraní, se vším úsilím, jehož jsme schopni; urovnáme půdu a připravíme duše; spokojíme se na dlouho tím, že budeme prováděti nápravu vlastní a že zasáheme svým vlivem něco málo duší; a až vymýtíme ten prales předsudků, v němž žijeme, povoláme dobrého rozsevače, který rozhodí do brázd již zkyplených zrno zvláště úrodné; to vzejde jistě lépe, poněvadž nepadne do půdy neplodné, nýbrž do srdcí dobře připravených. Po jeho odchodu dáme se znova do díla a to, co vykonal

on, bude nám opěrným bodem, abychom postoupili ještě dále. Vynasnažíme se těžiti z práce, kterou vykonal. To bude opravdu účinná spolupráce, neboť každý dá tu své největší poměrné množství sil.«

V teorii mluvívám rád o tom, že je nutno konati dobro zde na světě; v skutečném životě však svaluji se sebe na bedra jiných péci o nadlehčení břemena ctižádostivého sobectví. Myšlenka, že je mi uložen zvláštní úkol osobní, jež mám konati, a že uvaluji na sebe odpovědnost mou vlastní osobu vízící, nepronikla ještě dostatečně mého ducha a ducha mladých mužů mého věku. Nestačí ponechat se životu, aby on nás utvářel, jest naopak třeba, abychom my dali směr životu; kdo nepřináší svého kamene na stavbu, je pouze nohsleda a nic víc; nenáleží mezi elitu. Těmi slovy rozumím, že se nesmíme spokojiti tím, že pro věc, pro kterou horujeme, maříme téměř sami sebe, ani tím, že víme, proč se obětuje, nýbrž, že každý má se učit hledati trochu sám svým důvtipem a důmyslem, jež láska k duším v srdcích probouzí, jak se obětovat.

Ostatně tato tupost mé duše vysvětluje se nedostatkem hluboké lásky k myšlence, které se domnívám sloužiti a k lidem, jež mám získávati. Láska jest světlo. Milujeme-li horoucně, jistě najdeme cestu k svědomí; umění přesvědčovati jiné živí se z nevysychajících zdrojů lásky. Ta dává porozumění, ta osvětluje, ta vede.

Tou měrou tedy, v jaké budou ve mně vzrůstati žízeň a vášnivá láska k spravedlnosti, budu též umět vynalézati nové způsoby, jak kolem sebe šířiti štěstí a dobro. Mé svědomí pobídnuté, otřesené pohledem na zlo, jež tíží svět, bude se cítiti stále hladovým. Budu si připomínati, že jsem na svět přišel, abych sloužil, a ne aby

mi bylo slouženo a že tedy mám neustále skutky osvědčovati ducha, který mne oživuje; budu konati úlohu stavitele; budu konati dílo, mně náležející, jež třeba začínati vždy znova a od něhož nikdo nás nemůže zprostiti. Tak poznám konečně skutečnou, ale vždy poměrnou vyspělost své horlivosti. Osvědčím mužnost činem.

XI. NAŠE POVINNOSTI K NEVĚŘÍCÍM.

Každý apoštolát má získávati duše. K těm tedy, kteří nesmýšlejí jako já, musím se obracet, abych je přesvědčil. Křesťan má nejen zachovati nedotčen poklad své víry ve víru útoků, jež snáší, nýbrž má i vyzařovati ze sebe požehnání své víry.

Nuž a moderní život neustále svádí pospolu katolíky i ty, kteří nesdílejí jejich nadějí. Ať chceme či nechceme, ocitáme se každým okamžikem tváří v tvář nevěře. Já pak pomýšlím na cosi více, nežli na hájení své víry — mám ctižádost i podělití jí jiné. Jak mám zacházeti s nevěřícími? Jak s nimi mluvit?

*

* *

Především musím uvést ducha svého v takový stav, který mi dovoluje, abych spojoval lásku k osobám s uznáním práv, jež má pravda. Nesmíme pokládati hned každého člověka bez víry za hříšníka a bídníka a upíratí mu všecku mravnost. Mnozí se vzpírají věřiti, že je možné býti jiného smýšlení a býti přec poctivým. Tento omyl vede je k tomu, že nakládají s nevěřícím jako s protivníkem, že mluví stále jen o boji proti němu jako se bojuje s nepřítelem; vidí všude jen sektáře, které by bylo záhodno vyhladiti a na něž sluší s nebe svolávati blesky.

Toto nazírání nezdá se mi křesťanským. Ježíš Kristus nemá vlastně nepřátel; má proti sobě jen lidi, kteří ho

neznají a kteří se mu rouhají jenom proto, že ho neznají. Jsou ovšem — je to pravděpodobné, ano jisté, duše, plné zloby ďábelské, které jakoby se byly zlu zapsaly. Pokud tyto duše žijí v těle, není jejich spása, byť sebe více byla ohrožena, nemožná. Ježíš Kristus zemřel za všechny lidi; to znamená, že všickni mají možnost, aby si milost Boží přivlastnili a se spasili. My pak nesmíme si pro svou osobu osobovati práva nebeského Otce, abychom soudili ty a ony, a abychom již zde na světě oddělovali zavržence od vyvolených. My máme viděti jen duše, které se mohou zachrániti, budou-li jen chtít, třeba byly i sebe hříšnější.

Všecko naše chování lze tedy uvést na toto pravidlo: nemluvit nic, nic nedělati, čím bychom odpuzovali duše od Krista Ježíše — všecko mluvit a konati vše, co by duše s Kristem Ježíšem sblížovalo.

První mou povinností bude tedy, abych se častěji zpytoval, jak jsem se snášel v obecném životě s těmi, kteří nejsou téhož smýšlení náboženského jako já. O těchto závazcích tak vážných musím se zpytovat co nejnestranněji a nejprísněji. Musím žádati sám od sebe počít ze všech svých slov, z každého kroku, klada si tuto otázku: »Jaké následky mohlo míti mé chování u těch, kteří nejsou stejné víry se mnou? Sblížil jsem je s Kristem, či je od něho odpudil!«

Budu tedy v nich viděti spíše vězně, jež je třeba vysvoboditi, nežli nepřátele, proti nimž je bojovati. Nesmím nikdy zapomenouti, že kdo jest dnes v protivném táboře, jest určen, aby se přiřadil ke mně, bude-li věrně dbát volání Božího: včerejší nepřítel má se státi zítra mým spojencem. Je tedy třeba, aby mohl zaujmouti místo to vedle mne, aniž byl zdržován ve svém obrácení

upomínkou na nešlechtné chování a zlovolná slova, která bych byl snad proti němu pronesl.

Pro věřícího jest nevěrec nešťastníkem, jemuž chybí nejdražší statek, slepcem, zbaveným nejpotřebnějšího světla. Na slepce však aneb na ubožáka se nehoršíme, nýbrž toho ošetřujeme a, je-li možno, léčíme.

Místo abych se proti nim upínal v osobivý a pyšný postoj farizeů z evangelia, připomenu si, co mi doporučí, abych totiž nezapomínal nikdy smýšlení, jež je základem všeho, totiž smýšlení pravé pokory. Vynasnažím se pamatovati si, že víra jest dar Boží a spokojím se tím, že polituji těch, kteří tohoto nevýslovného daru ještě nemají; poděkuji Bohu, že mě zahrnul milostmi tak hojnými a pomyslím si, kdyby je jiní měli, že by jich byli lépe použili nežli já; uvážím, že moderní nevěra nemá svých kořenů jen v zuřivosti několika sektářů, nýbrž že se dá aspoň z části vysvětliti předsudky křesťanů, upjatostí jejich srdce a neustálým pohoršením, jež svými hříchy plodí.

Budu-li usilovati v tomto smýšlení o rozšíření pravdy, jsem jist, že pravda zvítězí. Osvobodí ducha, nezraní srdcí, nýbrž osvítlí je. Chování pak, které s tímto smýšlením souhlasí, nebude mi nijak vaditi, abych bludů nevytkl, nepravostí neodsoudil, protivných názorů s důrazem neoznačil, ano bude-li potřeba, i moci v službu práva nepropůjčil; nedovolí mi však ani slůvka ani kroku, které by mohly cestu návratu k Bohu, která je sama sebou již tak neschůdná, ještě více znesnadniti.

*

* *

Obzvláště si dám pozor na svůj jazyk, když budu mluvit o náboženství před těmi, kteří nejsou téhož smýšlení jako já.

Budu se chránit, abych nerozšiřoval a nezvětšoval po své libosti rozsah víry. V náboženství katolickém jsou pravdy víry, které jsou k spáse potřebné; vedle nich však a odlišný od nich jest způsob, kterým jsou tyto pravdy vykládány a kterým jsou hájeny a ospravedlňovány. Důkazy mohou se měnit, aniž je pravda jiná. Nebudu tedy z těch, kteří spojují osud věroučných článků katolických se svými názory lidskými a osobními a kteří nechtějí rozuměti, že novověkému duchu musí vyhovovati též nová hlediska. Nebudu mítí zálibu v novotách jen pro ně samé. Katolík nesmí býti z počtu oněch dobrodružných duchů, jež každá domněle originelní teorie vábí, kteří chtějí především býti »pokrokoví«, kteří pod záminkou, že chtějí smířiti to a ono, boří nakonec samy základy víry. Pravidlem musí býti: nezkracovati dogmatu ani ho nerozšiřovati — podávati je přesně ta, jak je.

Budu se tedy snažiti, abych nepředkládal nevěrci nauk, kterých církev za článek víry neprohlásila. Ponechám mu volnost, kde volnosti pole ponecháno. Nesmím se stavěti na místo církve, abych snad sestavoval nové Vyznání. Rovněž si nebudu osobovati úlohu inkvizitora a nezaujmu místo nějakého »lovce« bludů. Zvláště pak nebudu hned prohlašovati za blud každý názor, který uráží mé osobní soukromé názory. Katolicismu francouzskému škodí nevědomost těch, kteří se prohlašují za věřící právě tak anebo snad ještě více nežli bludy, nevěrci hlásané.

Není-liž dosti těch, kteří hledí slučovati osud církve s osudem některé soustavy politické anebo sociální?

Mnozí by chtěli, aby byl kněz jakýmsi duchovním strážníkem, který má povinnost chrániti nedotknutelnou archu kapitálu. Ti nevidí v náboženství nic jiného, leč jen uzdu vášní, které mají v zápětí zlé následky pro společnost; jinak se posmívají snaze jednotlivcově o dokonalost a o spojení s Ježíšem Kristem; těm jde jen o jednu věc: aby nebylo zlodějů a aby jejich ohnivzdorné pokladny byly bezpečné před vloupáním.

Kdo chce zneužívatí církve a ji takto snižovati až k úzkému obzoru svých osobních zájmů a svých vlastních nepravostí, uvádí ji ve velice vážné nebezpečí. Přejde den, kdy jí, pronásledované, bude za to trpěti odvětné rány od zloby anebo od hlouposti lidské.

Křesťan, který není v této věci opatrný, vydává se každou chvíli v nebezpečí, že strhne církev k sobě a že ji zavede na cestu úzkou a špatnou. Je tedy nezbytno činiti rozdíl mezi názory soukromými a tradicionelním učení církve a nezapomínati nikdy, že nemáme práva mluvití a jednati, jakoby tyto názory náležely v přesný obor víry.

Abychom dovedli takto jednati, je třeba, aby naše vědomosti náboženské byly širší a co možno přesné a nesmíme se spokojiti nějakou jen neurčitou a nejistou znalostí učení katolického. Nadto je ještě třeba míti hodně nezištnosti a přímosti. Naše přirozenost však sahá ráda k ošemetné obojetnosti. Zdá se, že si člověk libuje v jednání zamotaném a v tajných oklikách. Je tedy třeba činiti si násilí, abychom si zachovali správnost úsudku a nedali se vésti sobectvím anebo pýchou. Ku konání takových řídkých ctností je ovšem nevyhnutelně potřebí milosti Boží, za níž musíme prositi. Zde právě jest třeba dovolávati se osvětlení od Ducha Svatého, který jedině může

osvítiti náš rozum a uchrániti jej poblouzení a jemu odkrýti všecky ty bohaté stránky, s nichž lze pravdu pozorovati.

*
* *

Pascal vyslovil v jedné ze svých myšlenek přesným způsobem pravidlo pravé debaty. Jednoduchý a krátký výklad jeho slov přispěje mi, abych lépe chápal, jak mám mluvit s nevěrci a umožní mi vysloviti závěr ještě praktičtější, plynoucí z úvah, které právě podávám.

»Chceme-li kárati s úspěchem,« dí Pascal, »a ukázati druhému, že se mýlí, musíme pozorovati, s jaké stránky se on na tu věc dívá, neboť ta je s této stránky obyčejně pravdivá — a také mu tuto pravdu přiznati, ale pak mu ukázati stránku, s které je klamná. On se tím upokojí, neboť vidí, že se vlastně neklamal, nýbrž že jen nehleděl na věc se všech stran; a to ovšem člověka nemrzí, že nevidí všeho, nechce však, aby se mýlil; snad je to proto, že člověk docela podle své přirozenosti skutečně všechno viděti nemůže a že zase od přirozenosti skutečně se nemůže mýliti po té stránce, na niž hledí, poněvadž postřehy smyslů jsou vždy pravdivé.«*)

A vskutku, co je sporů, v nichž každý z mluvčích hledí si jen své myšlenky a nezabývá se vlastně hlouběji tím, co praví jeho protivník! Boj takto vedený nemá naděje na konec: každý se drží jen svého hlediska a nehledí chápati, jaké stanovisko zaujal jeho odpůrce. Tak se spokojují tím, že jdou každý jinou cestou: jsou v nebez-

*) Pascal: Pensées, éd. Brunschwieg, Paris, Hachette 1900 2e éd. c. Pensée IX. p. 323.

pečí, že se nikdy nepotkají a tedy si i nikdy neporozumějí! Kdo upadájí do této chyby, dovedou snad zdařile vyložití své myšlenky a je obhájití, avšak nikdy nedosáhnou toho, aby získali ducha svých odpůrců, poněvadž nehledí, dříve nežli jim odpovědí, seznati dobře hledisko, na němž stojí jejich odpůrci. Odtud ono nedorozumění bez konce; debata vážne, smíru nelze dosíci; nemohou z místa, anebo lépe řečeno, točí se jako v kruhu bez konce a bez výsledku. Ba přihází se, že odcházejí z takové potyčky rozezlení a roztrpčení jeden proti druhému, poněvadž nakonec viděli v úzkoprsém pojmutí věci jen tvrdohlavost a zarputilost. Propast, místo aby se zúžila, se rozšířila a prohloubila.

Způsob debaty Pascalem doporučovaný jest i z jiné stránky výhodný. Stojím-li tváří v tvář člověku, který nesdílí mých názorů v kterémkoli oboru, musím se především vynasnažiti, »abych vypožoroval stránku, s jaké on na věc hledí.« My této první práci říkáme: uvědomiti si smýšlení protivníkovy; t. j. seznati jeho předsudky, směr jeho ducha, jeho duševní povahu. Námitka člověka jest obyčejné výslednicí jeho vnitřních předsudků a jeho osobních pozorování. Celá řada okolností, jeho výchova, jeho četba, jeho styky určují, že mluví tak, jak to učinil, a my musíme tedy umět ze znalosti prostředí, jemuž náleží, najíti i vzdálenější příčinu a vysvětlení, že tak mluví. Umění vmysleti se takto rychle do duševního stavu bližního předpokládá však znalost různých duševních stavů našich současníků, běžných předsudků, jejich příčin i jejich následků. Nabýváme ho pozorováním lidí, rozmluvou, četbou denních listů a časopisů. Je celkem výsledkem výchovy. To znamená tedy, že se nemůžeme pustiti do vážného díla apoštolského jen s jedinou výbavou dobré

vůle. A neznamená zase na příklad, že by musil člověk všecko věděti a že by musil býti schopen o všem debatovati; tím chceme jen připomenouti, že nesmíme jíti jevištěm života s očima zavřenýma anebo snad jen prostě jako sobečtí požívači. Je třeba vidět a s pomocí Boží i rozumět.

Pascal praví dále: »Neboť ta (věc) je s této stránky obyčejně pravdivá.« — Pascal nechce říci, že má odporce pravdu, nýbrž že i v každém mylném mínění — zřídka kdy by se nenašlo — aspoň zbla pravdy. Nejde-li o naprosté popírání, najdeme skorem vždy v slovech protivníkových nějakou poznámku správnou, kterou můžeme podepsati, a tu je naší povinností, abychom je z celku vyňali a do náležitého světla postavili; takhle vymezíme ihned na počátku, aniž činíme ústupky anebo zrazujeme své zásady, půdu, na níž se můžeme shodnouti a tak odlučujeme již to, co je uznáno a co je již mimo spor, od toho, co naopak ještě je předmětem sporu.

Po této opatrné přípravě, zdá se, že pak již snadno budeme moci odhaliti protivníkovi »onu stránku, se které je věc jeho klamná«.

Záhada jasně vyslovená je již tím napolo rozhodnuta. Námitka vysvětlená z duševního stavu, jehož se dohadujeme u tazatele, očistěná a vybavená od všech cizích živlů, jest již blízka svému rozluštění. A že jest bojiště určitě vymezeno, je naděje, že se od sporného bodu neuchýlíme a že nezabloudíme neúčitečně někam stranou od věci.

Protivník, s kterým jsme takto opatrně začali, nebude se kromě toho, jak poznamenává zcela správně Pascal, vzpírati tvrzením, kterými mu odporujeme. Vždyť mu neřekneme: »Vy nerozumíte ničemu... a vy ani nevíte, co

mluvíte...« — což se tak nemile slyší, i když je to zabaleno v nejpříjemnější slova. My mu jednoduše ukážeme, »že mu jen chybí, aby mohl viděti všechny stránky« věci — a to ho jistě snad neurazí. Je naděje, že se nezatvrdí ve svém mylném názoru pro podrážděnou a neukojenou samolibost. Neboť, nechceme-li býti podvedenými, není zase naopak proň žádnou obtíží, aby připustil, že nepostřehl všech stránek sporné záhady a to »člověka nemrzí, že nevidí vše«.

Je-li člověk kdy při takové debatě bez konce, která se děje nesoustavně, v níž každý hledí jen uhájiti svého názoru, aniž se snaží chápati námitky, které mu kladou, má dojem, jakoby měl před sebou lidi, kteří mluví každý jinou řečí a marně se namahají tlumočiti své myšlenky a člověk by měl sto chutí, na ně zavolat: »K čemu to vaše šermování?! Pohleďte nejprve na to, v čem se shodujete a přijďte hned k tomu, v čem se od sebe různíte; a tak dospějete od jednoho přesně vymezeného bodu k druhému po stupních trochu příkrých postupného rozlišování k úplnému vyjasnění. Nepodaří-li se vám, abyste se shodli ve společném závěru, budete míti aspoň zásluhu a výhodu, že jste spornou otázku objasnili a že jste se již dotkli samého jádra sporné otázky.«

Způsob Pascalem doporučovaný vrcholí v tom, aby se z každé debaty udělalo upřímné a společně konané hledání pravdy. Lidé mají pomáhati jeden druhému dosíci světla; každý přispívá k obecnému pokladu tím, co má; a takto »je třeba jíti za pravdou s celou duší svou«, s plným srdcem, s pocitem bratrské jednoty.

✱

✱

Prve než ukončím tuto úvahu, chtěl bych vybaviti duši svou ze všech příliš lidských vlivů a v srdce své vložití napětí horoucí horlivosti apoštolské. I prosím Tě tedy pokorně, Bože můj, račiž učiniti srdce mé aspoň trochu podobné srdci Tvému, sladce milosrdnému a nevýslovně dobrotivému. Uč mne, abych se uměl skláněti ke každé bolesti tělesné i duševní; obzvláště pak vlož na rty mé slova, která jediné jsou s to, aby léčila duchovní rány, s kterými se nevěrci obyčejně nepřiznávají. Dej, abych ve chvílích, kdy tíha života nesnesitelně doléhá na nevěrce, kdy totiž zdrcen a poděšen sám v sebe vchází, uměl jej netoliko těšiti, nýbrž pomalu i k Tobě vésti.

Co víry a svatosti předpokládá pravidelné konání takového úkolu! Spasiteli přelaskavý, poznávám čím dále tím více, že jsem neschopen jej konati, i utíkám se k Tobě a prosím v ponížené a vřelé modlitbě, abys mi ráčil uděliti i síly i vytrvalosti i smyslu a porozumění pro duše, jež se nedají získati leč Tvou láskou!

OBSAH:

Úvodem	3
------------------	---

První díl: Základy.

I. Několik úvah o životě	7
II. Výhledy do věčných dálek	16
III. Velké ponaučení	26
IV. Výchova vůle	33
V. Úkol svědomí	39
VI. Doba přítomná	47
VII. »Budete mi svědky«	55

Druhý díl: Život duchovní.

I. Duchovní život	67
II. Vira v Ježíše Krista	76
III. Následování Ježíše Krista	84
IV. Církev katolická	94
V. Liturgická zbožnost	102
VI. Pohledy v minulost	110
VII. Zdroje svátostné posily	116

Třetí díl: Apoštolát.

I. Jsem povinen být apoštolem	125
II. Život v tichosti	135
III. Na písčíně	141
IV. Dej sama sebe	148
V. Posuzuj s láskou	152
VI. Co dělá člověka malým	159
VII. Moc přátelství	168
VIII. Rozpor s rodinou	178
IX. Důvěra	187
X. Pracuj klidně	191
XI. Naše povinnosti k nevěřícím	204

OPRAVY.

- Na str. 17. třetí řádka shora místo o nivách, čti: **po . . .**
- » » 19. pátá řádka zdola místo aby ji, čti: **abych.**
- » í 42. osmá řádka shora místo Bourdaloue, čti: **Bourdaloue**
(rovněž v poznámce pod čarou).
- » » 47. devátá řádka zdola místo unavy, čti: **únavy.**
- » • » 53. jedenáctá řádka zdola místo prozřetelnosti, čti: **prozřetelností.**
- » » 59. osmá řádka shora místo zasáhá, čti: **zasahá.**
- » » 64. čtvrtá řádka zdola místo však, čti: **avšak.**
- » » 72. šestnáctá řádka zdola místo domů, čti: **dojmů.**
- » » 79. sedmá řádka shora místo povznéstí, čti: **poz-
vznéstí se.**
- » » 80. osmá řádka shora místo na niž, čti: **na níž.**
- » » 80. patnáctá řádka shora místo dopráno, čti: **dopřáno.**
- » » 103. v poznámce místo historoi, čti **histoire.**
- » » 103. čtvrtá řádka shora místo zaujati, čti: **zaujímati.**
- » » 130. šestá řádka zdola místo jak je právě vysvětlili, čti: **jak jsme je právě . . .**
- » » 130. pátá řádka zdola místo místa, čti: **místo.**
- » » 151. jedenáctá řádka shora místo dovedl, čti: **dovedl-li.**
- » » 151. osmá řádka zdola místo jenž, čti: **jen.**
- » » 164. třináctá řádka zdola místo staroch, čti: **strach.**
- » » 187. jedenáctá řádka zdola místo beží, čti: **běží.**
- » » 189. šestá řádka zdola místo pochvalných poznání, čti: **uznání.**
- » » 191. jedenáctá řádka zdola místo Ne že jest, čti: **Jest.**

OD TÉHOŽ SPISOVATELE VYŠLO:

Pane, nauč nás modlití se! Výklad modlitby Páně (v dědictví svatojanském, Praha IV.)

Matkám. Promluvy. (Praha II., Emauzy).

Ze svatého týdne. Dvě řady promluv liturgických. (Praha, Francel).

Den tento bude Vám dnem památným. Vydala Československá akc. tiskárna, Praha-Č. Budějovice.

O bolesti. II. vydání. Knižka útěchy pro trpící.

Ježíš Kristus. Důkaz jeho božství.

Zpověď a Eucharistie. Dvě svátosti křesťanského života.

Církev.

Všecky tyto spisy obstará Československá akciová tiskárna.

Z nakladatelství
Československé akciové tiskárny,
Praha II., Panská ulice č. 1.

=====

*Doporučujeme Vám následující knihy
obsahu náboženského:*

- . F. Hruška, **HOŘÍCÍ KEŘ.** Modlitby a meditace, Nejlepší z dosud vyšlých v poslední době. Kč 10.—, váz. v plátně Kč 15.—, v cel. Kč 36.—, váz. v kůži Kč 50.— (fial., černá). Jedinečná modlitební knížka v české literatuře!
- Huonder S. J., **U MISTROVÝCH NOHOU.** Kněžské meditace. Přeložil A. Čihal. Druhý samostatný svazek Kč 3.—.
- . Komárek, **ZDRÁVAS MARIA.** Třicet dva májových promluv. Kč 10.—. Velmi krásná kázání pro měsíc Panny Marie zasvěcený.
- . Loško, **SLUŽBY BOŽÍ.** Kč 8.40.
- r. Jos. Miklík, C. Ss. R., **PŘÍRUČKA K BIBLICKÉ DĚJEPRAVĚ** pro školy obecné a občanské. I. díl: Starý zákon. Populární výklad. Cena knihy o 180 stranách Kč 24.—, váz. Kč 30.—. II. díl: Nový zákon (v tisku).
- r. Jos. Miklík, C. Ss. R., **NEDĚLNÍ CHVILKY.** Řada I. Úhledná knížečka kapesního formátu 229 stran. Kč 10.—. Na každou neděli podána tu úvaha. Řada II. v tisku.
- r. J. Pekař, **TŘI KAPITOLY O SV. JANU NEP.** Stran 60. Kč 4.—. Knížka od známého historika, jasně a proti názorům nepřátelským pojednává o jsoucnosti a mučednické smrti sv. Jana.

- Spirago, **CO SOUDÍ MNOZÍ O ANTIKRISTU.** Stran 41.
Cena Kč 5.80. Knižka ješt' nejenom zajímavou četbou pro lid,
nýbrž i pro inteligenta dobrou příručkou, chce-li seznati původ
té či oné Antikristovské tradice.
- B. Stašek, **CÍRKEV KATOL. A VÁLKA.** Stran 51. Kč 8.—.
Vývoj učení církevního o otázce války. Autor napsal spisek
k desátému výročí světové války.
- V. Svatohor, **SVATÝ ĎÁBEL.** Kč 10.—. Autor líčí zájezd českých
lidí k 26. svět. kongresu eucharist. do Říma v květnu 1922.
- Ant. Šorm, **VE JMÉNU DEMOKRACIE.** Monografie českého
vandalství s četnými vyobrazeními. Kč 15.—, lepší vydání
Kč 20.—. Zběsilé ničení katol. soch a loupení chrámů zůstane
vždy skvrnou na cti mladé republiky. V tomto díle snesen slo-
vesný i obrazový materiál šíleného běsnění protikatolického.
- P. V. Vedral, **SVÁTOST BÍŘMOVÁNÍ.** Kč 1.60. Nejlepší po-
jednání o sv. bířmování s případnými modlitbami.
- Fr. Žák T. J., **CHLĚB DUCHOVNÍ.** Váz. Kč 6.—. Kniha obsa-
huje krátká a praktická rozjímání pro každý den v roce.
- Dr. Kulač: **PRŮVODCE ŘÍMEM.** Kč 10.—.

